

A.

.

1

2

3

3

|

v.

.

318.ig.jegyzék
"Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:"
5.cim: 5 - 6 tétel

Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:
/318.ig.j./

Značka:

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

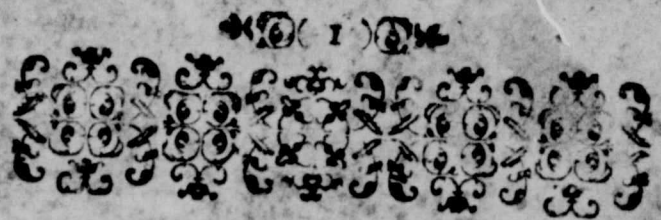
7

8

9

0

KZB 1469-53

ELSŐ LEVEL.
AZPAPISTAK BALVANYO-
ZASIRUL.

*Az mézes nyelvű 's czifra beszé-
di Alvinczi Péternek.*

AZ világ rengelye forgató
JEHOVA Isten sok eszren-
dőkig jó szerencsétlen él-
tesse Humanitásodat, ked es jó aka-
ro Prædikátor Uram. Koporsó nig-
lán való hiv szolgálatomnak tellyes
ajánlása után. Ez szomorú 's bátor-
talan üdők állapotjának tartozta-
ása miatt, kívánatos személyét Di-
gnitásodnak meg nem látogathat-
ván; nem tûrhetém, hogy rövid
írasomnak olvasásával ne fáraszra-
nám

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

Značka:

Por.
číslo

m

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(2)✠

nám 's terhelném sokra néző szemeidet: akarván ez kiseded irálócskámmal az én nevemet 's szolgálataodra való kéz voltomat el-feledve nem lenni náliad, a' mellet kívánsággal kívánván, szép jó 's kedves tanításával, mindenkor illendő bőcsüllettel élnem. Mindeneknek-előtte pedig fölőtte kérlek; ha ilyen szegény szolgálataodnak nem általlod venni szolgálattát, ne légyen ellene bőcsülletes személyednek az én szolgálatra való kéz voltom. Sőt ha méltónak itiléd az én értéketlen 's fogyatkozott állapotocskámat számláltassam én-is egynek az kisedebik szolgálataid közé 's atyafisága alá; kinek az kötelefsége-allatt utolsó pihenéséig, és koporsóban léptemig élvén szolgálnom igyekezem, mint igaz, jó akaró szolgálataodnak. Annak-utánna fejem hajtva könyörgök nehéz néven ne vegye Dignitárod, hogy csendes nyugal-

2

✠(3)✠

dalmában szű-viragoztató gyönyörűsegedet fel-zavarom. Mert ez irásra egyéb nem indított, az egyisteni tiszteletnek gyarapodásánál, és az útálatos Bálványozások győztes ki-gyomlálásának büszkeszűvvel szemjuhozó kívánságánál. Ez el múlt napokban bőcsülletes fő emberekkel való nyájas betégetések között kelének elő azok a' kívánságok, mellyeket az Hajdu-Vitézek, fő tanítóikkal, és hiteltanácsokkal Foktú Mátéval Calvinista Prædikátorral egyetemben, az Tekéntetes, és Nagyságos Báthori Gáborhoz, az nyomorult Magyarorságnak fényes csillagához, csak nem regenküldöttek. Ezekben egyéb tekintetes dolgok között szoktort a' Pápisták bálványozóknak neveztetnek. Történetből, egy régi avas Pápista keresztyén ember-is jelen vala: ki midőn bálványozó nevet hallotta volna, úgy tette hogy az vér meg posdúla benne; és szine

A 2

meg

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(4)✠

meg változva, keserves tekintet-
tel az égre fordíta szemeit, 's fo-
háhozva mondá: Ur Isten te tu-
dod, hogy ezzel az gyűlölséges rút
nével, méltatlan ostromoznak min-
ket az el fordult fiak, és csak azért
köszörülök vipera fogokat, elle-
nünk, hogy mind személyünkben,
's mind tudományunban gyűlöl-
ségben ejeszenek bennünket.

§. I

*Melly gyalázatos dolog legyen az
bálványozás.*

AZ után hozzám fordulván, bá-
natos szóval, és keserves igék-
kel monda: tudodé, melly gyalá-
zattal, terhes rút nével illetitek
azokat, az keresztyén világnak szí-
neit és virágát, kiket hazug nyel-
vetekkel bálványozóknak nevez-
tek? Talám ezetekben sern vé-
szitek, hogy az embert rúta'o búz-
ben nem keverhetnétek nyelvetek-
kel,

✠(5)✠

kel, mint mikor ötöt bálványozó-
nak nevezitek?

I. Erre én azt felelém: I. Tudva
vagyom nállam is, hogy a' bálványó-
zás az első, és leg főb parancsolat-
tal ellenkezik. Mert az Istennek
újával az ké kő táblára iratott tíz
parancsolat között, az első táblá-
ban leg elől tiltatik az bálványo-
zás. II. Ugyan-is dírrekte igyene az
Istent magát foz ya meg tisztele-
titul, és tehersege szerent ducsó-
ségének székiből ki tiszítván, ő Pal-
ségét, máit akar helyben ültetni,
kinek Isteni tiszteletet, és az menyí-
re tölle lehet, ugyan Istenséget cu-
lajdonít. III. Annak okaért mikép-
pen az orizagban *Crimen lesa Maje-
statis humana* az Király szemé ye és
tisztelege-ellen-való vétek az, mi-
kor valaki az igaz Fejedelem kívül
n áit akar uralni: Azon képpen az
Bálványozás nem egyéb, ha nem *Cri-
men lesa Majestatis divina* az Isteni
Méltóság ellen való tulakodás.

A 3

Azért

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(6)✠

Azért az tellyes szent Irásnak folyásában semminémű vétket, sem gyakrabban meg nem tiltott, sem keményben nem ostromozott az Isten, mint az Bálványozást: mellyet lelki fajtalanságnak, házasság törésnek; lopásnak nevez, mintha minden vétkek egybe elegyítettének az Bálványozásban; mint illyen szókkal fel jegyzette Tertullianus:

(a) *Principale crimen generis humani, summus seculi reatus, tota causa iudicii idololatria. Nam etsi suam speciem tenet unum quodque delictum; etsi suo quoque nomine iudicio destinatur: in idololatria tamen crimine expungitur. Idololatra est? idem homicida est; quaris, quem occideris? non extraneum, nec inimicum, sed se ipsum. Quibus insidiis? erroris sui. Quo telo? offensa DEI. Perinde adulterium, & stuprum in eodem recognoscas. Nam qui falsis Deis deservit sine dubio adulter est veritatis, sic & in stupro mergitur.*

(a) *Quis Tertullianus de idololatria Cap. 1.*

✠(7)✠

(a) *Quis enim immundis spiritibus operatus, non construpatus incedit? atque adeo Scriptura sancta stupri vocabulū usuntur, in idololatria exprobratione.*
 (b) *Fraudis conditio est opinor, si quis alienum rapiat, aut alii debitum denegat: & utique contra hominem admissa fraus, maximi criminis nomen est. Atenim idololatria DEO fraudem facit, honores illi suos denegans, & conferens aliis, ut fraudi etiam contumeliam conjungat. Post talia criminatam devorantia salutis cetera quoque ad aliquem modum in idololatria conditionem suam representans &c. Ezért tehát az felté-
 kekért, mellyekkel ki-ábrázza a' Szent Irás az Bálványozást, méltó iszonyodnunk csak az ő nevével is. De jó Uram nem elég ez a' dologhoz, ha nem abba kellene mesterkedned, hogy ezt a' büdös nevet méltán neviselnéd, hanem az undok bálványokat meg vetvén az egy Ur Kristushoz, és az ő tőlle ki-jelente-*

A 4 tett

(a) *Jer. 3. v. 1.* (b) *Ezech 16. v. 15.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

Por. číslo

m

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

8

ett igaz tudományhoz ragaszkodnál.

Mikor ezeket nagy feje mozgásával végig halgatta volna az Papista ember, monda, Minrhogy által érted az Bálványozásnak kifebséget, magad itiltire hagyom, melly nagy számúval tartoztok az élő Istennek igaz itilő székü előtt, ha minket mértatlan, és érdemünk nélkül ily szörnű káromlással gyaláztok.

En pedig csak azt mondám erre: Ha mértatlan kevernénk e' tőr bűzben titeket, nem csak az más világon, de itt is nagy büntetés érdemlenénk. Mert ha nyelvél meg őli az jambor aszfzonyt, az ki-ötet gonosz hír nevben keveri: mentül nagyobb botlik, a' ki egy egész gyölekőzetet mértatlan Bálványozónak nevez? De bár úgy volna hogy ti Papisták ezt a' nevet mértatlan viselnétek; künnyü volna nekünk, letennünk ezt a' gyalázatos ne-

9

nevet, ha ti el hagyatok az hátatokhoz atzor, és benneteket megpenyézedett Bálványozástokat.

Itt egy kevés szomorú Halgatás után, így szólla az Papista ember: Jól lehet, az egész keresztény világ tudja ez dologban ártatlanságunkat: mind az által, hogy a' mi halgatásunkat valaki, melki ismérerünk vadolására ne magyarázza, elégedendő mehetséggel ki-kelel nyakunkból ráznunk e' roiz nevet; és, Istennek segítségével velünk lévén jó heven az ti nyakatokba kelel fordítanuk az nekünk kifizített párlúgot. Kérlek csendeszen, és üdö nap előtt való itileteket ki rekesztvén szüvedből tekénts meg, ha leheté az mi tanításunkban oly vak parasztkábaság, az mint ti alittyátok.

§. II.

Eot közönséges Bizonyítás, hogy a' Papisták nem Bálványozók.

Noha Calvinus azt meri mondani; hogy az Papisták között

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318.15.j./

Značka:

D o š l o

Por.
číslo

m

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

10

emérdegb Balványozás vagyon,
hogy sem az 'Sidók között volt Je-
roboam idejében; (a) *Papista idolo-*
latriam habent crassiores, quam fuerit
sub Jeroboam. De csak ezekből az
jelenségekből-is ki tetszik az ő te-
kélletien nyelvének hazug fecse-
gése.

BLŐSZŐR: Az Sz Lélek Ur Isten
meg jövendöltette Profétai által;
hogy a' mi édes Üdvözítőnk el-jö-
vése után azok között, kik az Kri-
stus zafzlója alá hódolnak, tellyes-
séggel ki-gyomlaltatik az Bálványo-
zás: (b) *Propheta non solum supersti-*
siones idolorum, everti praeceperunt,
verum etiam Christianis temporibus hanc
everfionem futuram pradixerunt. (c)
Per Evangelium exterminata sculptilia,
& constatilia id est idola Deorum falso-
rum & oblivioni tanquam sepulturae
tradita jam videmus, & Prophetiae
has

(a) *Calv. l. 4. c. 2. n. 9. (b) Aug. tom.*
o. l. 1. de consensu Evang. c. 16. 28. (c)
Aug. 18. Civit. c. 21.

10

11

has in re competam cognoscimus.
Azért azt mondgya Isaias c. 2. v. 18.
20. hogy az meg igirtnek el-jöve-
telekor, az Bálványok tellyeség-
gel el-rontatnak: *Idola penitus conte-*
rentur, in die illa projiciet homo idola ar-
genti sui, & simulacra auri sui, qua fe-
cerat sibi ut adoraret. Zacharias azt
jövendölli c. 130. v. 2. hogy mikor
az Dávidnak élő kútfejét meg nyi-
tandgya az Ur, akkor el-vész nevek-
is a' Bálványoknak, hogy csak em-
lékezetben se légyenek. Es ugyan
ezent mondgya Oseás c. 12. v. 17.
Ezechiel Proféta ennél-is vilagos-
ban szól (a) Mikor ugy mond ki
önti tiszta vézet az Ur, és meg tisz-
tit az mi undokságinktúl, minden
Bálványozásnak rúttságából ki-hoz
minket. Ha azért azok között az
kikre ki-öntötte Urunk az ő tanítá-
sának, és keresztségének tiszta fo-
lyamit, meg szünik minden Bál-
ványo-

A 6 ványo-

(a) *Ezech. 36. v. 25. (b) Similla c. 80.*
v. 23. Zach. 14. v. 2.

11

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

Značka:

Došlo

Por.
číslo

m

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(12)✠

ványozás; miképpen lehetett az keresztényiség között enyi százezredéig ily nagy országlása az Bálványozásnak? Bizony ha igaz, az mit mit sokszor (a) beszél Calvinus; hogy ezer esztendeig az egész keresztényiség az Papisták parafzt Bálványozásiban hevert (b) *Execrabilis idololatris multas antehac saculis vera Religio submersa, subversaque fuit*: Nem értem mint lehetett helye ezeknek az szép jóvendöléseknek; mikor Urunk ez világra jöve, ottan meg kezdé jeienteni, hogy bé-is tellyesíti ezt az ő régi fogadását. Mert az mint (c) nem régen hallók mikor Augustus Apollótól akarna dolgairól értekezni, azt felelé: hogy egy 'Sidó gyermek be gyugta az ő száját; és immár választ nem adhatt. Mintha az mondotta volna: hogy el-kei Dagonnak dölni, mikor az Isteni bölcseségnek élő szekerénye ez

(a) *Supra fol. 147.* (b) *Calv. l. 1. cap. 31 n. 9.* (c) *Supra fol. 44.* (d) *Isa. 19. v. 1.*

12

✠(13)✠

ez világra jöve (a) Annak-föllötte hogy az Isaiás Profétiai. bé tellyesednek az írja Niceforus l. 10. c. 30. és ő előtte Sozomenus lib. 5. c. 21 hogy az Ægyptomi Bálványok mind le dölének; mikor Urunk Herodes előtt Ægyptusba viteték, és és egy régi reves fa, mellyben az Ördögöt tellyelik vala, meg hajla midön Urunk mellette viteték. (b) Végezetre Plutarchus egy könyvében tudakozik azon; mi légyen oka, hogy ő idejében az Bálványok nem adnak választ? és több dolgok között azt-is írja: hogy magok is az Ördögök egy nagy Pán halálat íratyák, mintha innen volna oka halgatofoknak.

MÁSODSZOR: Tagadhatlan dolog az, hogy Luther előtt egynéhány százezredéig, anyira elhaltalmazott, és el-terjedett volt az a Tudomány, mellyet most Bálványozásnak

Isa. 19. v. 1. (b) *Plutarchus decessu oracul.*

A 7

ványo:

13

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.15.1./

Značka :

D o š l o

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

14

ványozásnak keresztelnek az el-hajlottak; hogy az magok itéleti szerént-is (a) Kicsintul fogva nagyig minden nemzetségek közel ezer esztendeig, ennel egyebet nem tettek 's nem követtek. Es egyedül Luther volt első, a' ki szakadást kezdte 's versengést támaszta; melly dologrul ez eléb bővségeffen szólánk. Ez így lévén, ha olly dögletes bálványozás volt az mi hitünkben mint a' ti finyas orrotok illatorzza, az jó ki-belölle: hogy valakik ezer esztendőnek forgásában éltek Luther előtt, azok mind pokolba hányattak. Mert a' Szent Irás sokszor hirdeti: hogy kárhozzat jutalma az Bálványozásnak. Gal. 5. v. 20. 1. 1. Cor. 6. v. 9. Soha pedig nem találkozott ez ideig olly szemtelen orcza, melly azt merne volna hirdetni; hogy minyájan el-kárhoztak Luther előtt az Apostolok után, az Doctörök, és Martyrok.

Sőt

(a) *Supra fol. 147. 148. Supra fol. 145.*

15

Sőt minyájan, valakiknek eszek vóst (a) nyilván-való ektelenségnek ítelték csak szót is tenni ezeknek kárhozzatáfokrúl: ugy anyira, hogy az Partofok tulajdon nyelvek vallása szerént is Sz. Bernard, és sokan többen az Barátokban, és Apácákban Isten féltő Szent Jamborok voltanak, mint eléb meg értők.

HARMADSZOR: Ha az Papista vallás minden fertelmes Bálványozással fel tereztetett: következik hogy mind hamissak lesznek az mi Urunk szép fogadási, mellyekkel arra köti magát Matth. 16. v. 18. hogy az Őrdögnek ereje az ő seregét, és várasát, az kő szálon építette Ecclesiát lenem tapodgya, és diadalját nem veszen ellene: ha nem mint (b) az igazságnak erős oszlopa helyt áll minden habok, és szélveszek között. El nem rejtetik; ha nem mint egy magas hegy tetőn épitetett váras,

(a) *Supra fol. 144. Supra fol. 167. 150.*
 (b) *1. Tim. 3. v. 15. Mat. 16. v. 18.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. 18. j. /

Značka:

D o š l o

Por.
číslo

m

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(16)✠

ras, szem előtt forog. Ő benne az igazságnak tanítása szünetlen meg marad: legeltető Pásztori, tanító Doctori léznek mindenkoron. Ezek, és többi hasonló igéreték mind cserbe maradnak, és mint a' füst el-enyésznek, ha az régi vallást Bálványozásnak moadgyuk. Mert az mint imént-is (a) mondám, magok sem tagadgyák az minap költ Prædikatorok: hogy többig ezer elztendónél ugy el-hatalmazott volt az Pápiastaság, hogy fosult ez világon hirrel sem hallanák az Novangélicusok tudományának zengését. Egi leiki tanító nem volt, a' ki azt hirdette volna, a' mit az Augustai Confessio. Mert életemet kötöm melléje, hogy sem Illiricus in Catalogo testium, sem senki egyéb nem nevezett,, 's nem-is nevezhet sz Apostolok idejétől fogva Lutherig, csak egy embert-is, a' ki azt hitte

Isai. 59. v. 25 Cap. 62. v. 6 Eph 4. v. 12.
(a) Supra fol. 147. & sequentiibus.

16

✠(17)✠

te]'s tanította volna, a' mit az Lutheristák vagy Calvinisták; az az a' ki ez a' corpus doctrina tudományának ép testét, az Sz. Írásnak ilyen értelmet 's magyarázatát hirdette volna, a' minéműt csak most kötöttak. Ha azért a' Pápiastaság Bálványozás, és mindazonáltal, ennek erejétől ugy ki cipottatott az igazság, hogy hirtel maradna, Tanítója se volna: itéllyék-meg az kiknek ezek meg nem fordú t, hogy ha helyieké az K. istus Urunk fogadott.

NEGYEDSZER: Ez eider (i) Luther Martentól azt hallók: hogy minek előtte az ő feje meg kócsagosodott volna, igaz Ecclesia volt az Romai Gyöteközet; és valami jó ő nállok vagyon, mind azt ettől kapták. Azonképpen az Augustai Confessio sokszor mondgya (b) hogy a' mi illeti az Hit dolgát, nem

(a) Supra fol. 166. (b) Supra fol. 338. 339.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 15. j. /

Značka:

Došlo

Por.
číslo

m

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

☩ (18) ☩

nem különböznek tőlünk, ha nem csak valami új szokásokat kívánnyák, hogy el hagyjon az Romai Ecclesia. Ez így lévén világosan következik, hogy mi nem vagyunk Bálványozók. Mert ha azok volna derék ágazatokban volna közbe vetésünk, és nem eredett volna mi tőlünk minden javok az Lutheristáknak. Ha pedig ebbe csak hazudoz az Confessio, ám itéllyék magok, ha igaz hitnek kellé azt vélni, melynek *publica Confessioja* sem lehet hazugság néikui.

ÓTÓDSZÓR: Két dolgot tanít Kalvinus, mellyek helyt alván, lehetetlen, hogy mi reánk ragadgyon, valami bűzi az bálványosáinak. Egyiket azt: (a) hogy minden kétség nélkül Urunk születése után egész öt száz esztendeig szűz virágjában maradt az Igazság, és Szent Agoston ideig nem esett semmi rosda az Apostoli tanításnak finom arányá-

(a) *Verba vide supra fol. 170.*

18

☩ (19) ☩

nyában. Másikat azt: hogy a' ki valót akar érteni az régi igaz vallásról, Szent Agostonnál tanácskozzék. Mert ő nagy híven bizonságot tesz az régi Igazságról. Ezek így lévén következik, hogy azt nem itilhettyük Bálványozásnak, a' mit Urunk halála után őt száz esztendő alatt hittének az keresztyének, és a' mint Sz. Agoston is tekieltesseu tanított. Az is pedig olly világos igazság, mint az fényes verő fény déi színben, hogy Szent Agoston, és ő előtte is az hívek mind azokat hitték s tanították, a' mit most bennünk ragalmaznak az Attyafiak. Ez hogy egyéb tanuknak, mellyekről az élőtt-is emlékeztünk, mostan békét hagyunk; ő maga Kalvinus meg vallya hogy ezer esztendő előtt is gyökeresek voltak az Pápista tudományok.

Ezeket midőn el végezte volna az Pápista ember, egy az jelen valók közzül monda: **Esküszöm Istennek, mond**

19

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

Značka:

Pör.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

KZB 1469-53

D o š l o

✠ 20 ✠

mond ez valami? Es bár amaz lé-
gyen az Anya, valaki ennek-után-
na Bálványozóknak nevezné a' Pá-
pistákat. En pedig igazán meg val-
lom Humanitásoknak, mint lelki
Atyáknak, még azt is, az mit el-
titkolok egyebetül) egy kevesse
ugyan meg ütköztem. Mert nem
ütközhetik vele hirtelen szemben,
mint ke lene ki-felelnem az gonosz
embernek könteléből. De azért hogy
némának, és meggyőzőtök ne ret-
czeném, meg töltem homlokomat,
meg bátorívan szüvemet 's mon-
dék neki: Szerető Atyám fia sok dol-
gokat zagyvász egybe a' te szem-
fén vesztő tetteres bizonsággal: és
nyelvednek vitorláját meg ereszt-
ven, ha szerézhethéd főúton akar-
nád nyakunkba fordítani az ellene-
tek főndált vádlátokat. De rövid
szóval egy erre a' felelet: *Est fallacia
petitionis Principii.* Mert te skar-
nád, hogy mi titeket Bálványozók-
nak neveznének; kit mi ugyan
most

20

✠ 21 ✠

most sem akarunk cselekedni; ha
nem az kapát kapának, az fűút-fűrú-
nak hívjuk. Es az ki az Isten köny-
vét melyben az mi Urunknak el-vál-
tozhatatlan Igazságnak Regulája, ki
jelentetett, kezesztyéni józansággal
olvassa, nap-fénynél világosban
meg láthatja, hogy az Pápisták
Bálványozók.

§. III.

*Minémű okkal tesznek minket
Bálványozókká az elszakadtak.*

Ugyan-is ki volna olly homloka
fel tölöt, alá való értelmű
ember hogy csak tétovázó belzed-
del-is me né tagadni, rejtegetni, és
födözni az ti Lelki paráznságtok-
kat, és Bálványozástokat? holot
nyilván vagyon ez széles világnál;
hogy ti az képeknek imádkoztok:
az szenteket pedig, és leg fő-kép-
pen szűz Mariát üdvözítőnek, re-
ménségteknek nevezitek; és az
Istennek ez világ vezérlésében, és
gon-

21

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. J./

Značka:

D o š l o

Pör.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

☩ (22) ☩

gondgya viselésébē való méltóságos
forgódását, ezekre, úgy mint újon-
nan tszálltatott Istenekre osztyátok.
Maga az tellyes Szent Irás arra mu-
tat (a) hogy idegen Iftennünk ne
légyen, hanem egyedül a' mi Urunkat
Iftennünket tiszteljük bő-
csüllyük, és imádjuk. Szed bé azért
nyelvednek vitorláját, faldbé az
sipot, ráncs meg az záblát szájad-
ban; hagy békét az út kívül való
haszontalan csavargásoknak, és héa-
ban való csácfogásoknak. Másut
kezdgyed, ha bizol, emberséged-
hez; mert itt nem jó helyen fogtal
ki, és azt mutasd meg, hogy ti nem
vattok Bálványozók.

Ezeket mikor szép bátorsággal,
jó magam viseléffel elő pattogat-
tam volna, egy szája tátva reám bá-
múlt ember monda: Igaz embersé-
gemre jó helyen vetéd itt meg az
hálót Prædikator Uram. Bezzeg
nem csékély vízben tapogat ám ez
a' jam-

(a) Exod. 20. Psal. 81,

22

☩ (23) ☩

a' jámbor, hanem ugyan a' par-
mallyát turbokollya, és az derék
Szent Irásból feszegeti mondáfit
Más fő-ember elő szólván monda né-
ki: Ertesz te ehez, mint az bagoly
az Ave Mariához. En bizony eszem-
ben nem vhetém az elő rendelt
bizonságoknak fejtegetését, és úgy
tetczik nekem, hogy még talpon
állanak az Pápiák mentségére tá-
mosztott jelenségek. De ennek a'
jambornak, én töllem kerek válasza
lón: Hogy ő az Dialecticát soha
nem tanulta, melyben jól meg fej-
tegetik mi légyen az *Fallacia positi-
onis principii*. Azért, ha varga, fel-
lyeb ne szóllyon az kaptánál. Mert
ugyan-is nem néki kezdették.

Ezen az Pápiá ember alattomá
ba mosolyogdogal vala: végre így
szólla: Jó Prædikator Uram az tea-
nen fáját lelked esméretire, és az
egész világ itéletire hagyom annak
meg látását, ha elégsége a' te fe-
leleted az elő rendelt bizonságok-
nak

23

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

Značka:

Došlo

Por.
číslo

m

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 0

☩ (24) ☩

nak fejtegetésére. Kőnyű patvar-
kodó beszéddel tétovázni az igaz-
ság előtt: de sem te, sem a' te tár-
said, soha ezeket ugy meg nem
fejtegetik, hogy az Isten féltő em-
bernek lelke meg nyúghassék rajta.
Mikor ez-ellen azt mondtam
vólna: hogy erről nem szükség
szót szaporítani, és a' Pápi-
sták el-hanyatlott, sőt el-esett igyeket
stómpolyókkal támogatni; holott
immár az Istennek könyvéből nagy
fenreájek raktam, hogy az képek-
nek, és Hóltaknak tiszteletiben,
Bálványozásban éltenek: az Pápi-
sta ember fejét csóválván; Jajki-
néhez, ugy mond, azt észre hozni, az
kinek Isten okosságot nem adott.
Bezzeg nem hitván renden kaszál-
nál Prædikator Uram, ha reánk-is
rakhatnád, a' mit illy bátran mon-
dasz. De féltő, hogy úgy jársz mint
fokan a' ti rendeteken valók, kik
mentül hajadomb pórok, annál fel-
lyeb törölték homlokukat arra:

ut

24

☩ (25) ☩

ut loquerentur grandiu; hogy az igaz-
ság ellen szörnyüéseket, és méltan
vádolásokot, sőt ugyan ká-
romlásokat-is szórjanak ellenük.
Maga, mikor az bizonyításra jutnak,
csak füstben megyen csevegések re-
tezt vét pattantyújek: és semmit
fejünkre nem rakhatván, róka mó-
dra a' kért alatt kullognak olly fo-
gásokot forgatván, mellyek, nem
hogy az derék dologhoz igyenessen
szolgálnának, de szinte úgy illenek
hozza, mint amaz te erős bástyád:
Fallacia petitionis Principii, az elő ho-
zott bizonyosságokhoz; az az, mint
a' bot tegezhez; az aranyas kántár
az szamar fejéhez. En azért az je-
len valók kedvéért halasztást nem
teszek a' dologban: hanem tétová-
zás, és kerengő beszéd nélkül meg-
feielek; és ha szerét rehetem, Isten-
nek segítségéből nap világnal fé-
nyesben meg mutatom, hogy a' te
tőléd említett Bálványozásban

B

ains

Daniel. 7. v. 20.

25

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

Značka:

D o š l o

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

☩ (26) ☩

nincs semmi részünk. Ez legyen azért bátor fundamentomunk, ez legyen a' kő-vár, mellyen előszöris bajt víjuk. De minek előtte tovább lépünk, egy kéresem vagyom, melyben tudom nem leszen nehezséged. Gakran esik az, hogy ti a' magatok fejének találmányival, és tulajdon elméteknek hívságos alkotmányival, Chimaráival harezoltok, midőn azt vélitek, hogy ellenük vitézkedtek. Mert oly dolgokat ken-

rek reánk, és gyakran kiáltással úgy bé oltyátok az emberek szüvében az reánk költött rútságokat; hogy gyökeret vérvén tanítástok az emberekben, soha el-nem hitethet-

tyük véllek, hogy mi azt higgyük, a' mit valóságosan hiszünk. Mert még ti magatok-is, kik Prædikátor nevet viseltek, nem akartjátok a' mi írásinkat olvasni, és abból érteni, mi legyen a' mi vallásunk: ha nem a' mit egy közölletetek vagy zudatlanúl, vagy álnakúl reánk

26

☩ (27) ☩

kérdődni, azt úgy veszitek, mint ha mind úgy volna az dolog: Hogy azért béába üdőt ne veszelsünk, mivel hogy senkinek nem szabad az ő hitiben hazudni, én-is igaz lelki esmérettel meg mondom, mit hiszünk az közbe-vetett dolgokról. Te-is megállj azon; és el-higgyed, hogy mi tudgyuk jobban, mi legyen szüvünkben 's mit higgyünk, hogy sem más valaki.

Erre én csak azt felelém: hogy okom nincsen, miért akarnék valamit erővel reája fogni. Holott inkább azon örvendeznék, ha oly vallásban találhatnának az Pápisták, melly minden Bálványozástúl tiszta volna. Es ha szinte ez előtt valamiben küllőmbet vallótták volna. is, győzőrködném benne, ha most annak ellene mondván, az Igazsághoz ragaszkodnál. Az Pápista ember-is meg köszönném, hogy emberiséggel, és okoffan szóllottam az kérdelgőhöz; Mivel hogy, úgy mond,

B 2

itt

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.1./

Značka:

Došlo

Predme

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠ 28 ✠

itt az úczán alkotatlan helyen va-
gyunk; ha tetczik lépünk a' ház-
ban, ott csendesben beszélge-
tünk, és könyveket-is találunk,
mellyeket mondásunk bizonyoságá-
ra mindgyárt rea forgathassunk. Jó-
vá hagyók tetczését, és bé men-
vén az házban így kezdé beszédét.

§. IV.

Mi legyen az Bálványozás.

A Kar melly vétkeket-is, mellyel az
Istentől elszakad az ember, Bálványozásnak neveznek néha az Do-
ktorok: *Si Diaboli pompam ejurasti; quidquid ex ea attigeris, id scias esse idololatriam.* Tertul. de Idololat. c. 18. n. 145. *Generaliter quod Diaboli est, Idololatria est, cui omnia Idola mancipantur.* Hieron. Epist. ad Heliodor. de laudib. vitæ solitar. Miképpen Sz. Pál-is az has hiszlalást Phil. 3. v. 19. és a' fősvénységet Eph. 5. v. 5. Colos. 3. v. 5. Bálványozásnak nevezi. Mert ugyan-is az ki- valamely teremtetett állathoz úgy ragaszkodik

28

✠ 29 ✠

dik, hogy ezért elszakad az Isten-
től, és az ő Sz. akarattját fel bon-
tya; cselekedetivel meg tagadgya
az Istent. Mivel hogy inkább vá-
lasztya, és így nagyobra-is bősüllí
az teremtetett állatot, hogy sem az
elő Istent. Mindazonáltal mikor
az Bálványozásról tulajdon volta-
képpen emlékezik az Irás, meg vá-
lasztya ezt, az több vétkektől, mel-
lyekkel egyetembe, ezt-is az kár
hozható bűnök közé számlállyá
1. Cor. 6. v. 9. Gal. 5. v. 19. 20. Apoc.
21. v. 8. cap. 22. v. 15. Hierem. 7. v. 8.
Miben allyon pedig az Bálványo-
zásnak tulajdon mivólta így magya-
rázza Sz. Ambrus: *Idololatria, DEI honorem usurpat & vindicat creatura.* Sz. Agoston pedig: *Idololatria sunt, ejusmodi servitutem exhibentes Idolis, qua debetur DEO.* Az Bálványozás úgy mond az Isteni tiszteletet te-
remtetett állatra fordittyá. Ezt pe-

B 3

dig

Vide supra fol. 7. & 23. Ambr. Tom. 5. in cap. 5. ad Eph. Tom. 4. Quest. 1. quest. 61.

29

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.1./

Značka:

Došlo Predme

Por. číslo

1
2
3
4
5
6
7
8
9
0

30

dig, az teilyes Sz. Irásnak igyenes folyásból vötte. Mert Szent Pál (a) abban helyhezreti az Bálványozók bolondságát; hogy az Istennek dücsöségét, Emberek, és okralan állatok hasonlatásáigira fordították, és az teremtett állatnak szolgálták inkább, hogy sem az teremtőnek. Salomon-is (b) azt mongya, hogy az megcsalatott emberek, az el-változhatatlan nevet, teremtett állatnak adták. Es valahol az Sz. Irás emlékezik az tulájdön Bálványozásról, azt jelenti: hogy az Bálványozók el-cserélék az Istent; hátat fordították néki, és az ő tiszteletivel teremtett állatoknak kedveskednek; mint meg láthatod, Hiere. 2. v. 11. 13. 28. 27. cap. 11. v. 13. Plal. 105. v. 20. Hlai. 42. v. 17. cap. 44. v. 17. cap. 46. v. 6 Plal. 113. v. 8. Reg. 12. v. 28. Migd ezeken, és több sok helyeken-is azt tanittya az Sz. Irás hogy Isteneknek tartották az Bálványo-

(a) Rom. 1. v. 23. 25. (b) Sap. 14. v. 21.

30

31

ványozók az Bálványokat. Az Siodokrúl-is mikor Bálványozni kezdettek, azt mondya az Irás: hogy Pogány módra cselekedtek, és nem az Istennek, ha nem az Bálványnak áldoztak: 3. Reg. 14. v. 24. Ezech. 6. v. 13. Isa. 57. v. 5. Ez okon, arany, és ez üst Isteneknek nevezi másutt az Bálványokat: Exod. 20. v. 23. lev. 19. v. 4. 4. Reg. 19. v. 18. Dan. 5. v. 4. & 25. Judic. 18. v. 24. Eből immár következik: hogy az Bálvány oly teremtett állat, mellyet az Bálványozó Istennek itél, 's Isten gyanant tisztel: és ezért nevezi az Irás. (a) SEMMINEK az Bálványt; Siodóul ELILNEK, hivságnak, és csak az ember agya alkotmányának. Mert az emberi gondolat kívül, nincs az a teremtett állat, melly Isten volna.

Minémű velekedésből, és miképpen imádták pedig az Pogányok az B 4 Ó Bál-

(a) 1. Cor. 8. v. 4 & 10. v. 19. Isa. 41. v. 29 vide Delrio 1. de magia cap. 1.

31

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318.18.1. /

Por. číslo	Došlo	Predmet
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
0		

32

Ő Bálványokat, két képpen Magyazza Sz. Agoston l. 7. Civ. c. 5. 6. & 9. **ELŐSZÓR:** Marcus Varróval egyetemben sokan azt vélték, hogy az Isten (a) *Anima mundi*: ez egész világnak életető lelke. Ugy hogy, miképpen az ember testből, 's lélekből épül; azonképpen ez világnak minden részei, az Isteni természetnek részesejtetése által Istenségben öltöztek. Azért ő nekik Isteni tisztelettel kedveskettek. Emberi ábrázatra való képsket pedig, azért csináltak minden tisztelendő állatnak. Mert az embernek lelke leg hasonlatosbb az világnak halhatatlan lelkéhez, az Istenhez. *Hac quae oculis apparent Pagani tanquam Deos colunt tanquam partes unius magni DEI. Nam universum mundum, quidam eorum putant magnum Deum August. 20. Cont. Faustum c. 5.*

MÁSODSZÓR: Mercurius Trismeg-

(a) *vide supra fol. 158.*

32

33

gistufnak ilyen tettezését említi. (a) hogy az Tűdósok (ördögi szövetségben keverődzötteket kezezen érteni) csuda mesterséggel ki-szólítván az ördögöt bé rekesztik az képbé, hogy onnan adgyon választ, és jó vagy gonosz szerencsékkel látogassa az embert: *Pro anima ergo est Daemon, pro corpore, simulacrum.* Azért mondgya Sz. Cyprianus de Idol. vanit. n. 55. *Hi ergo spiritus substatuis, atque imaginibus consecratis delitescunt.* Hogy az gonosz ördög feködt az Pogányokképe alatt. Somában: az Pogányokról Sz. Agoston azt mondgya: hogy ők vagy kézzel csinált ábrázatot vélték Istennek: vagy ha csak jelül tartották is, az teremtetett állatok tisztelégére tartották. *Eleganter August. Tom. 3. lib. 3. de Doctrin. Christ. cap. 7.* Noha azért az Bálványozásnak a' vólt első kezdeti (b) hogy midőn valaki-

B 5 nek

(a) *Aug. 8. Civit. c. 23. 26. (b) sup. 14. & August 22. Cont. Faustum c. 17.*

33

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

Por. číslo	Došlo	Predme
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
0		

☞ (34) ☞

nek szerelmese meg holt, ábrázatot csináltatott emlékezetire; és ennek tisztességet tétett vala háza népével. Ennek fölötté az (a) napnak, és Elementomoknak szépségét, és hasznát látván az Emberek, bősülni kezdék ezeket, mint jó tévőket: De mind az által, valamint az Pogányok Isten helyett imádtak, azoknak hasonlatosságokat csináltak: ezek pedig ördöggel tellyesek valának. Azért méltán, és nagy okkal mondgya a' Sz. Irás: hogy ördögnek aldoztak az Pogányok; 1. Cor. 10. v. 20. és minden Istenek nekik ördög volt, Psal. 95. v. 5. kit ördöngősséggel nem különbben csiatoltak az képekhez (mint hallom, mostan-is) hogy nemellyek üvégeben, vagy gyűrűben hordozzák az lélek hóhérát.

Azzal pedig meg nem künnyebédett az ő vétkek, hogy ezeket az képekben lakozó ördögököt Istennek

(a) Sap. 13. v. 2. & seq.

☞ (35) ☞

nek álitották: szinte mint nem volna mentsége egy országban annak; a' ki *sinè diligenti inquisitione* szorgalmatos vizsgálás nélkül valamely paraszt embert, a' ki magát Királlyá téfzi, Királyi tisztelettel illené.

Vövé ezében Calvius János, hogy ha így helyén marad az Bálványozásnak mivolta, mint a' Sz. Irásból meg magyarázók, nem léfzen semmi helye az ő kötődéseknek, és ellünk való büdös ragalmazásoknak. Azért Sz. Irás nélkül, minden bizonyság nélkül, csak *propter longum quoniam* azt felfezgeti kerülő beszéddel, hogy mind Bálványozás az, valamint ember az Isteni szolgálatban cselekeszik paranclat nélkül: *sua deliria volunt, & ad orant, quicumque culous DEO commensitios erigunt.* Calv. l. 1. c. 4. n. 3. egyéb helyeken-is lib. 1. cap. 11. n. 9. cap. 12. n. 3. ezét beszélgeti: azért úgy mond, a' Sidók-is az pusztában nem a' Borjút imádták, hanem ő magát az Igaz Istent

✠(36)✠

Istent az képpen: de mint hogy ezt magok fejétül cselekedték, Bálványozóknak mondatnak. De mivel hogy ezt az fogást eléb jól nem terengetők, és ugyan az földhöz-is verők; nem kel most ezen beszédet nyujtani. Csak azt mondom: hogy, ha Bálványozók, a' kik valamit cselekednek parancsolat nélkül az Isteni szolgálatban; nincs, és nem-is volt ez világon nagyobb bálványozó az Kalvinistáknál, és Lutheristáknál. Mert így ő-néik minden cselekedetek bálványozás, mivel hogy azt magok sem tagadgyak, hogy ők Isten ellen vétkeznek minden cselekedetekben. Tudva vagyon pedig, hogy az Isten nem adott parancsolatot, senkinek az gonosz cselekedetről. Bizonyosság nélkül való csacsogásira Kalvinusnak egyebet nem mondok; hanem szembe szökik itt-is az Isten szavával mellyben azt olvasom. (a) hogy mikor az borjút

(a) *Psal. 105. v. 19. 20. 21. Deut. 32. v. 15.*

✠(37)✠

jút csinálák az Sidók, el-feletkezvén az Istenről az ő dűcsőségét az Borjúnak adták Sz. István-is azt mondgya Act. 7. v. 39. 41. hogy az Istent meg vetvén, az ábrázatnak áldoztanak. Es ha képpen akarták volna az Istent tisztelni miért kelle Borjú ábrázatot azért őnteni; holott az Isten Tűzben, és nem Tulok képpen jelenék nékik? sokkal külömben vala az dolog. Láták az Sidók, hogy sokat kékik Moyses az Hegyeken, és vissza kívánkozván Ægyiptomban az Ægyiptombéliek fő-Istenét *Apist.* kit Őkör képpen szoktak ábrázni, meg akarák engesztelni, és azért őntetének néki Tulok képet. Az Hegyeken való áldozatot sem csak azért nevezi az Irás Bálványozásnak, mert tiltva vala, hogy az egy szabott hely kívül ne áldoznának; de azért-is, mert az Pogányok hegyeken az ő hamis

B 7 Iste-

*Exod. 32. v. 4. Amos 5. v. 25. 16. 1. Reg. 8. v. 8.*Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

D o š l o

Por.
číslo

P r e d m e t

38

Isteneknek áldoznak vala. Deuter. 12. v. 2. kiknek nyomdokát követvén az 'Sidók, ők-is az Bálványokat 's ham-is Isteneket tisztelték az erdőkben; mint olvassuk Ezech. 6. v. 13. Isa. 15. v. 5. 3. Reg. 14. v. 23. 24. 2. Paralip. 33. v. 4.

§. V.

Az Szent Képekről mit vallunk?

AZ írást szentnek mondgyuk, mivel hogy Istennek szavát jegyzi: azonképpen azt az képet-is szentnek nevezhettyük, mely az Istent vagy az ő szentit jelenti. Ezekről az képekről, hogy jó fundamentommal szóllyunk; elsőben-is nem az Kalvinista tanítóknak egy más ntán hazudott szemetiről, hanē az Anya-Szent-egy-háznak tárházából vegyuk, mit tanitsen az Romai Gyölekőzet az képekről. Három dologban áll tehát summája vallásunknak.

24.

38

39

ELSŐ az: hogy nem egy az kép, és az Bálvány: hanem hogy az kép Bálvány legyen, a' kel hozzá, hogy ennek Isteni tisztelet adásék. Ez oly világos igazság, hogy senki előtt nem rétozhat. Mert Kristus Urunkat Sz Pál (a) az Atya Istennek képének nevezi: de azért senki Bálványnak nem meri mondani az mi meg váltónkat. Azonképpen mikor az Isten meg parancsolá, hogy aranybúl Chérubin képeket csinállyanak az Imádságnak helyén; Exod. 25. v. 18. Sőt ugyan Sz. Leiker, és menyei bölcsességet-is ada Bezeleelnek, hogy meg tudna ezeket csinálni, Exod. 35. v. 31. 50. Mikor egy ércz kígyót emeltete, az kígyóktól meg mardostatott népnek orvoslására. Num. 21. v. 8. Mikor Salamont fel inditá, hogy az Templomban olajfából csináltatna Chérubin képeket 3. Reg. 6. v. 23.

Az

(a) Coloj. 1. v. 15. Heb. 1. v. 3. Sap. 7. v. 20.

39

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. J. /

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(40)✠

Az falra-is Chérubin, és egyéb képeket íratna ibid. 24. & 2. Paral. 3. v. 7. Mint színte az ajtókra-is 3. Reg. 6. v. 32. 35. Az menyezetre pedig nem csak Chérubinokat, de Oroszlán képeket-is ábráztatna; 3. Reg. 7. v. 36. Mindezekért ugyan senki azt nem meri mondani, hogy az Isten Bálványokat csináltata mikor ezeket mivelé. Annak okaért ő maga meg magyarázza az Isten miképpen tiltja az képek csinálását, tudni illik; úgy **HOGY EZEKET IMADGUK:**

(a) *Similitudinem vetans fieri, ostendit & causam; idololatria scilicet substantiam cohibens. Subjicit enim NON ADORABIS EA. serpentis autem aenei effigies, & Cherubin postea, non ad idololatria titulum pertinebat.* Végezte az Calvangelisták sem igen akadoznak ebben. Mert házok ékeségéért, és emlékezetért tartnak

ők.

Levit. 26. v. 1. (a) Tertul. l. 2. cont. Murcyon. c. 22. n. 139 lit. 3. c. 18. n. 135. lib. de Idolis c. 5. n. 22.

40

✠(41)✠

ők-is képeket. Es miképpen az Sidoknál az pénzre verik vala a Császár képet, Matth. 22. v. 20. úgy most is vagy az Királyok képét vagy Boldog Ászzonyét fel ütik az arany forintra; de azért el-nem hányják mint Bálványt az Aranyat. Igazan írja tehát az Sz. Agoston: hogy (a) *Idolum, est cuiusque DEI falsi, & alieni simulacrum;* az Bálvány, nem egyéb, hanem hamis Istennek hasonlatosága, azért úgy mond, az melly Efo-dot Gedeon csinála, Bálvány nem vala, mert Idegen Isten képe nem vala. *Fornicationem tamen scriptura nominat, quod extra tabernaculum simile quid fieri nefas erat.*

MASODIK: dolog az: hogy az Istent nem azért írjuk ábrázatban, mint ha őtet testi szemmel meg láthatnók, vagy festéssel volt képen ki-ábrázhatnók: *Doceatur populus non propterea Divinitatem figurari,*

(a) Tom. 4. l. 7. quest. 41. Concil. Trident. Sess. 25. initio.

41

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.1./

quasi corporis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit. Mert jól tudgyuk az Sz. Irásból A. 17. v. 29. Isa. 4. v. 18. cap. 46. v. 5. Hogy az Istennek nincsen ki-írható ábrázattya. Sőt kárhoztatta az Anthropomorfitákat az Ecclesia, kik aztálmodták: hogy az Isten hasonlatos az emberi ábrázathoz. Azért mi csak olyan módra irattjuk az Istent, mint ő maga látható jelenségekben mutatta magát az embereknek: úgy mint mikor Isaiásnak, és Dánielnek ősz ember képében, az Jordánnál galamb képben; Pünkösdi napján tűzes nyelvekben meg jelenék. Az Sz: Háromság pedig, úgy mond Sz. Agoston, három férfiak képében mutatta magát Abráhámnak, kiknek mind ábrázattok, mind termetek, és hatalmok egyenlő vala. Szabad elménkben, galamb, avagy tűzes nyelvek hasonlatosságát gondolunk

Isa. 6. v. 1. Dan 7 v. 9. 13. August. tom. 3. lib. 2. de Trinit. c. 11.

nunk, szabad ezt szókkal ki-ábrázunk, szabad bötűkkel ki-írunk szabad Irásban látnunk; olvasnunk, mért nem volna szabad festékekkel ki-írunk? vallyon 's nem ugyan azt jegzié az szó, vagy az Irás, vagy gondolkodás, a' mit az festékekkel ábrázott hasonlatosság? vagy akarjuk, vagy nem, de amit hallunk annak valami hasonlatosságát kapcsoljuk, és ki-is ábrázzuk elménkben. *Intelligensum enim necesse est phantasmatum speculari.* Es az Szent Lélek Istennek Pünkösdi napi el-jövetelit úgy nem gondolhattuk, hogy tűzes nyelveket ne formállyunk fejünkben.

Mikor pediglen az Istent így ki-jegyezzük, nincs szándékunk, hogy volna képpen ki-ábrázzuk az ő természetit; hanem csak azt mutattuk minémű formán mutatta meg magát: az az nem az-ő mi voltát, hanem azt az ábrázatot írjuk, mellyben látható képpen, meg jelent. Eb-

D o š l o

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✻(44)✻

Ebben pedig egyebet nem cselekedünk, hanem amit cselekedet önön maga az Isten, mikor az őtet jelentő hasonlatosságokat alkotta; avagy iratott bőtükkal, és szókkal is ki-ábrázattatta magát; orcát, szüvet, kezet, szemet, nevezvén magában. Mert nem egyebek az szók-is, hanem jelek: és mind-egy, akár pennával, 's bőtükkal, avagy pedig festékekkel írjuk, minémű az Isten. Hogy ha azért le-nem töröllyük az Szent Írásból azokat az szókat, mellyek azt jegyzik, hogy az Istennek tagjai vannak, hanem ezeket jó lelki értelemben vészszük: nem illik, hogy az festékekkel iratott ábrázatokat-is el-töröllyük; hanem inkább mint ez világi látható állatokból, írja Sz. Pál (a) hogy az Isten meg esmérte; azonképpen ezekből az látható formákból az Istennek szemlélésére emelkedgyünk. Bezzeg a' ki az Istennek a' végre csinál-

(a) Rom. 1. v. 19. 20. Sapient. 13. v. 5.

✻(45)✻

álna ábrázatot, hogy ezzel vólta- képpen meg ismérte né természetit; fölötté nagyot vétene. (a) *tale enim simulacrum DEO nefas est christiano in templo collocare. De min- ket az Anya-szent-egy-ház meg tanit, hogy az Istennek nincsenek tagjai. Azért a' képek nem az ő mi vóltát, hanem azt az ábrá- zatot hordozzák, előttünk, melly- ben meg jelent az embereknek (b) Nec te cogito Deus meus in figura corporis habere; & gaudeo hoc me reperisse in fide spiritualis Matris nostra Catholica tua.*

HARMADIK: Dolog az: hogy az képekben semmi Isteni méltóság nincsen, és ezokon ő tőlők semmit nem kel kérni, semmit nem kel várni. (c) *Imaginibus debitum bono- rum impertiendum: non quod credatur inesse aliqua illis Divinitas, vel virtus,*

(a) Aug. Tö. 3. de fid. & symb. c. 7. Si- mile Damas 4. de fid. c. 7. (b) Aug. 7. Confes. cap. 1. (c) Trident. sess. 25.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.1./

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠ 46 ✠

propter quam sunt colenda; vel quod ab eis aliquid sit petendum, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda. (a) Venerabiles imagines christiani non Deos appellant, neque serviunt eis, ut Diis, neque spem salutis ponant in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium: sed ad memoriam, & recordationem venerantur eas, & adorant, sed non serviunt iis cultu divino, nec alicui creatura. Mi azért az képeket csak ilyen okokból tartjuk: I. az templomnak ékességére. II. Emlékeztetésre: hogy ne csak füllel halljuk, hanem ha lehet mindenütt szemünkben átközzék a' mi Urunk jó tetteiméinek, és az szentek jó Példáinak emlékezeti: (b) Quod enim legentibus Scriptura, hoc idiotis praestat pictura cernentibus. (c) Idcirco enim pictura in Ecclesiis adhibetur, ut hi, qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant.

(a) VI. Synodus relata de Consec. dist. 3. Cap. Venerabiles. (b) Greg. lib. 9. Indict. 4. Epist. 9. (c) Lit. 7. Indict. 2. Epist. 109.

46

✠ 47 ✠

ant, qua legere in codicibus non valent. Mellyel szeretetre, hálsadára, és az Szent erkölcsök követtségére erjedezünk. III. Bizonyosságul: hogy ezzel meg mutassuk szeretetünket azokhoz, a' kiknek képeket tartjuk; és meg esmértelsük, hogy hiszszük mind azokat, mellyeket valais szemünk előtt viselünk. IV. Tisztetségnek okáért. Mert amint Sz. Ambrús mondgya, az Császárs tisztelet, a' ki az ő képét koszorúval ékesíti: mint szinte a' ki azt meg dőki, az Császárt illeti gyalázattal: Qui coronat imaginem Imperatoris, utique illum honorat, cuius imaginem coronavit; & qui statuas contempserit Imperatoris, Imperatori usique fecisse videtur injuriam. Telik az régi Historiák véllé, melly szörnyen haragúék Theodosius Antiochia-Várasra, hogy az ő felesége Placilla aszfony képét az kősegg el-rontatta vala. Tripart. lib. 9. cap. 32. Theodor. l. 5. Hist.

Ambros. Serm. 10. in Psal. 118.

47

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. J. /

Hist. cap. 19. Chrift. hom. 2. & 3. ad pop. Mert ugyan-is nagy gyalázatból szokták vala az Tyrannusok képét el-rontatni; mint Eusebius lib 9. cap. 11. írja, hogy az Maximus képét kárhozott emlékezetének kissebségére földhöz verék. Es senki jó neven nem venné, ha az ő Attya képét fel akasztanák. Has hadsza, mint fejezi ezt ki Bullingérus, meg akarván mutatni, hogy ha szinte az Kristus teste nincs-is az Oltári szétségben, ugyan halált érdemel a' ki ezt meg tapodgya. *Calcet rebellis aliquis, Principis, aut Magistratus sui sigillum, literas discerpit; hic est ipsum Magistratum non attigit, accensatur non laesi sigilli, sed impingitur ei crimen laesi Majestatis, & conculcati Principis.* Miképpen azért térdre esünk, süveget vetünk az Istennek tisztességére, mivel hogy efféle jelelekkel szokták az emberek mutatni egye-

Apud Schlüssel. l. 1. Theol. Calvin. Art. 25. fol. 129.

egyebekhez való bűcsületeket: Azonképpen írja Eusebius, hogy kezdették az keresztyének ki-iratni a' sz. képeket, mert látták, hogy az kit bűcsülleni akarnak az emberek, annak képét ki-ábrázatták: *Petri, & Pauli & ipsius Christi in tabulis coloribus depictas imagines asseruari videmus, quod veteres ex gentili consuetudine eos quos Servatores putabant, ad hunc mundum honorare soliti fuerint* Euseb. 7. Hist. cap. 18. alias 14. Niceph. libr. 6. cap. 16. Ha ki ezért képek tiszteletiben ennél tovább menne, ugy kellene az botrankoztató képpel bánni (a) mint Ezechias az Isten akarattyaából csinált ércz kígyóval: mellyet, mivelhogy adolebant incensum, áldoznak vala néki az 'Sidók, egybe rontatá. Szinte mint az több Sz. Királyok az Bálványokat porrá törék 4. Reg. 23. v. 4. Ennek fölötté azt-is Eretnekek köz-

C zé

(a) 4. Reg. 18. v. 4. Vid. August. 10. Civ. cap. 8. firm

☩ (50) ☩

zé kellene számlálni, a' ki nagyobra
bőcsüllene az képet, hogy sem kel-
lene: miként hallók (a) hogy Car-
pócratest hittül szakatnak mondá
Sz. Aguston, az képeknek képtelen
tisztelietért, és egyéb Eretnekek-
rül-is, imígyen szólnak az Sz. Do-
ktorok: (b) *Imagines Christi faciunt,*
& *has coronant, & proponunt cum ima-*
ginibus Pythagoræ, Platonis, Aristote-
lis, & reliquam observationem circa
eas similiter ut gentes faciunt. (c) *Has*
imagines collocatas adorant, & genti-
um mysteria perficiunt.

§. VI.

Eleitül fogva voltak Sz. képek az
keresztyénknél.

IMár csak két dolog áll előttünk,
eggyik az: hogy az Szent képek
régiségérül szollyunk. Másik; hogy
az ő tiszteleket Bálványozástul
meg mentsük. Azért az bizonyos
hogy, miolta az keresztyénség ta-

(a) *Suprafol. 270.* (b) *Iren. lib. 1. c. 24.*
n. 15. (c) *Epiphan. haeres. 27.*

☩ (51) ☩

madott mindenkoron voltak Sz: ké-
pek az Ecelésiában, valaki tehát mi-
tőlünk el-fajúl az képekért az Apo-
stoli Ecclesiátul-is távúl kerüllyön.

Kristus Urunknak még élteben,
négy képét olvasom hogy ki-ábráz-
ták az Hívek: Elsőt; mellyet ő ma-
ga az Edeffa Várasnak Abagarus né-
vü Királyának küldé. Mert mikor
ez az Király híret hallotta volna
Urunknak, nem csak levelet ira-
néki amint Eusebius fel jegyzi lib.
1. cap. 13. hanem követet-is küldé,
ki az ő ábrázattját le-iratna; és
Urunk az Vászmat orozájához
nyomván esudálatos képpen rajta
hagyá hasonlatosságát. Ez az Edeffa
várasnak régi Irásból hozza elő Evá-
geus lib. 4. cap. 27. Damasc 4. de fid.
cap. 17. Nicéforus lib. 2. cap. 1. Es
ezen kívül Theófanest Constanti-
nus Porfirógenitust Metafrastest,
Adorján Pápát az Nicæabéli máso-
dik

Consensus Ecclesie magnum pondus
Calvini, lib. 1. c. 8. n. 12.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(52)✠

dik gyölközeter hozza ennek bizonyítására Baronius Anno Christi 31. Sőt azt írja, hogy az görögök errül az képrül bizonyos napon emlékezetet résznek esztendőként. Az Ur Isten pedig csuda rételekkel is bizonyoságot adá ennek a' képnek. Mert mikor Cosroës Edeffát meg szálotta volna, és az árkokat fával bé töltötte volna; az Várasbéliék az fokra vivék a' képét, és mindgyárt meg gyulada, 's meg ége az töltés, hogy ostromnak ne mehetne Cosroës; mint fel írja Evágtius lib. 4. c. 27. Procópius, és utánna Nicéforus lib. 17. cap. 16. Második képét csináltata amaz Syrofænissaszszony, mellyet Urunk az Vértbetegségebül ki-gyógyíta; miképpen fel jegyzette Eusébius lib. 7. c. 18. aliás 14. Sozómenias lib. 5. cap. 21. Gregórius Turonensis lib. 1. miraculorum c. 21. Nicéforus lib. 6. cap. 15. Ennek-is az képnek böcsülletes.

Damascen. Histor. Tripart.

✠(53)✠

tes vóltát sok féle csudákkal bepecsetlette az nagy Isten. Mert írják elő nevezetett Historicusok, hogy egy füvecske nevedett ez alatt az réz-kép alatt. Melly mihent annyira öregbedett, hogy az kép ruhájának prémit meg illetné, erőt, vót, melly mindenféle betegségből ki-gyógyítaná az embereket. Mikor pedig az Juliánus Apostata ezt a' képet le rontatván az maga ábrázatját emelte volna helyében; (a) Az keresztyének az Urunk képét egybe szedegeték szentegyházokba vivék. *Honoratiore loco positam cultu convenienti profecuti sunt.* Ugy mond Nicéforus; és akkor meg szűnék az csudálatos füvecskének jövése. Az Julianus képét pedig menyből alá szállott tűz el-szaggatá. Harmadik képet Urunknak írta Nicodémus, mellyet Gamáliélnek adott

C 3 vólt

(a) *Sozom. lib. 5. cap. 21. Nicephor. l. 10. cap. 30. Acta Artem. apud Baroz anno 362.*

Régi nyomtatványok, Eger Jes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

✠ (54) ✠

volt, ezt az Jerusalemban veszéskor
Syriának Berytus névű Városában
vitte vala egy keresztyén ember. Es
mint jövevény ember egy pincze-sza-
básu alacson szállást bérebe fogadá
egy 'Sidótúl; az képet fel szegezé
ágya mellett az falra. Valtoztat-
ván az szállását feledékenségből ott
hagyá az képet, mellyet az 'Sidok
meg pökdösvén szegezgel egy ke-
reszthez függeszték oldalát dárda-
val által verék, és imé nagy bővség-
gel kezdé vér, és viz folyai az sza-
kadásból. Meg rémulének az 'Si-
dok, és azt találák, hogy ennek az
vérnek erejit meg kel próbálni. Mi-
dön azért sok betegeket véle meg-
kentek volna, és mind felejként
egészséget nyertek volna, nagy fél-
ve az Püspökhöz menének, lábához
borulának, mindeneket ki mondá-
nak, keresztyénekké lőnek. Az Pü-

- pök
- *Similem casum narrat Turonensis lib.*
 - 1. *Miracul. cap. 22. 23.*
 - *Talis sanguis multis locis asseruatur.*

✠ (55) ✠

pök pedig sok felé részt tőn az kép-
ből folyt vérben. Ez mind ezen
formán Szent Athanasius írja *lib. de*
Passione imaginis Es ugyan ezen köny-
vet az Nicæabéli második Gyöle-
közet-is szórúl szóra bé irt végezé
közzé. Negyedik kép az lőn, melly
a' Szent Vernyike a' szszony kezké-
nőjén maradá, midön Sz. Vérben
úszó orcáját Urunknak meg törle;
mellyrül Methódus Tirus városnak
Püspöké után emlékezetet tézen
Constantius Porphirogénitus Csá-
szár (a) *oratione de Christi imagine.*

Ennek fölötté Tertulianus az igaz
keresztyénekrül *lib. de pudicitia cap.*
7. n. 51. & cap. 10. n. 84. Ketszer-is
mondgya, hogy az kelyheken Urun-
kat, az hátán egy juhót vévő Pa-
sztor képében szökták vala fel ir-
nyia. Az Urunk feszület-is nem csak
Constantius az ő Palotainak köze-
pette drága kövekből ki csináltatá.

C 4

In

(a) *Apud Lip. manum Tom. 6.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

☩ (56) ☩

*In palatiis, ac domo omnium excellen-
tissima maxima expansa tabula mani-
festum affixit salutaris Passionis symbo-
lum variis, ac pretiosis lapidibus com-
positum, ac multo auro inclusum: hanc
az szentegyházakban-is fel szokták
vala emelni. Azért Sz. Paulinus, kit
elégge nem tud az égig magasztal-
ni Szent Agoston, nagy szép verse-
ket írta Severusnak, melyeket az Fe-
szület alá íratna az templomban;
holott az Szent Háromságnak képe
alá-is ezeket az verseket írja *Epist. 12.
ad Sever.**

Pleno coruscet Trinitas Mysterio.

Stat Christus agno, vox Patris cælotonat.

Et per columbam Spiritus S. fluit.

Bóldog Aíszony képét mondgya
Niceforus lib. 2. c. 7. hogy az Per-
siai Király ki íratta meg életében.
Azonképpen lib. 2. c. 43. lib. 6. c. 16,
azt írja hogy Sz. Lukács Evangeli-
sta Urunk, Boldog Aíszony, és
Apostolok képeit maga kezével ki-
jegy-

Euseb. 3. de vita Constant. cap. 49.

56

☩ (57) ☩

jegyzette (a) Es Pulcherrima Augu-
sta Bóldog Aíszonynak egy képét,
mellyet Sz. Lukács írt vala: drága
ajándék gyanánt adá az szentegy-
háznak.

Sz. Péter, és Sz. Pál képeirül hal-
lók imént, mint monda Eusebius,
és Niceforus Sz. Agoston azt írja:
hogy az Pogányok nem tudom mi-
csoda ördöngös irást Christus Urunk
írása gyanánt fitogattak, mint ha
ezt Péter, és Pál Apostolnak írta
vólna: kiket ugy mond képekben-
gyakran véle együt láttak vala fel
írva: *Credo, quod pluribus locis simul
eos cum illo pictos viderent.* (b) Másutt
Sz. Agoston azt írja, hogy számta-
lan helyen vala írva az Abrahám
képe, mikor fiat meg akara áldozni.
Az Adám, és Eva képirül-is emle-
kezik lib. 5. cont. Julian. c. 2. Az ha-
lá-

C 5
(a) Nicephor. lib. 14. cap. 2. lib. 15.
cap. 14. Aug. Tom. 4. lib. 1. de Confes.
Evang. c. 10. (b) Lib. 22. cont. Faust.
cap. 73.

57

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.15.1./

✠ (58) ✠

lános betegségben lévő embert pe-
dig arra tanította; hogy eleibe vé-
teffe az Felzületet; azt meg ölelte,
's tisztelte (a) *Habent Christiana ar-
cana Dominicae Crucis venerabile mo-
nimentum, quod crucem nominamus,
& ad recordationem Crucifixi venera-
mur. Adjicitur super Crucem hominis
patientis imago, per quod salutifera Chri-
sti nobis renovatur passio. Hanc com-
plectere humiliter, venerare suppliciter;
tamen haec ad memoriam tibi reduces:
Nec Deus est, nec homo praesens, quam
cerno, figura,
Sed Deus est, & homo, quem signat sacra
figura. &c.*

Anatóliustól mint fordúla el-az
Bóldog Afzszony képe meg halha-
tod Evágriusnál *lib. 5. c. 18.* Arcopa-
gitabéli Sz: Dienezis (b) nem csak
bizonyságot tész, hogy az Apo-
sto-

(a) *Tom. 9. de visitat. Infirmorum lib.
2. cap. 3. Daniel Imaginem Constanti-
nus apud Euseb. lib. 3. de vis. Const. c. 49.*
(b) *Dion. c. 15. de Caesari Hierarhia.*

58

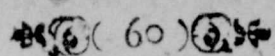
✠ (59) ✠

stolok idejében az Angyalokát (no-
ha ők-is testetlenek mint az Isten)
ki ábráztak, de meg-is magyarázza,
mi okon írják őket szarvas Ifiak
képében, és mit akart az Ur Isten
jelenteni, mikor az titkos látások-
ban néha oroszlány 's néha egyéb
hasonlatosságban mutatta az An-
gyalokat; Sz. Gelgels régi szokás-
nak írja, hogy az Sz. helyeken Sz.
képeket írának. *In locis venerabili-
bus Sanctorum depingi historias non si-
ne ratione vetustas admisit.* Ezekkel az
tanukkal meg elégszem mind ezek
hazutollyák Calvinust ki azt meré
írni, hogy az első öt száz esztendő-
ben, mikor virágzott az igaz tuda-
mány nem voltak képek az Keresz-
tyének Egy hazáiban.

C 6 §.VII.

*Greg. lib. 9. Epist. 9. Calvin. lib.
1. Cap. 11. n. 13.*

JP

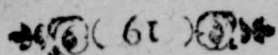

§. VII.

*Ar. Miképeink tiszteletibe nincs
semmi Bálványozás.*

AZ képek tiszteletiről mit hidgyünk így jegyzi fel az Tridentomi Győlekedet: *Honos, qui imaginibus exhibetur, refertur ad prototypa, qua illa representant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus Christum adoremus: & Sanctos, quorum illa similitudinem gerunt veneremur.* Miképpen a' ki az Evangeliumat halgatván süveget vét, fen all, és udvarol; az ki Urunk nevének emlekezetire térdet bajt, ezt az tiszteletet nem az levegő égnek hangoskodó szozatra, hanem arra téríti, a' kitől eredet, és a' kit jegyzet a' szó. Miképpen az Istennek szekrénye előtt le hajolvan Moyses, vagy az Isteni jelenést látván az Proféták meg horgadták: de ezt az böcsül-

Trident. Sess. 25.

csü illetet, nem az fanak, vagy látható ábrázatank adták, hanem annak, a' kit jelentett. Azon formán miis valami böcsü illetet az kép előtt térszünk, azt ippen arrá fordítjuk, és annak térszük az kit jegyez az kép. Melly dolgot-is a' Sz. Gergel-is cképpen magyaráz: *Scio quidem, quod imaginem Salvatoris non ideò petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filii DEI in ejus amore recalcas. Et nos quidem non ut ante Divinitatem ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut naturam, aut passum recordamur.* Ennél egyebet nem tanít az Romai Anyaszentegyház az képekről, és ha valaki tudatlanul többet tulajdonítana az képsnek (kit nem alitok,) azt írja Szent Gergely, hogy meg kel ezeket tanítani, nem az képeket rombolni.

C 7 **Hogy**
Gregorius Magnus lib. 2. Indiç. 2.
Epist. 53. fine.

Por.
číslode
mes

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠ 62 ✠

Hogy pedig ebben semmi Bálványozást nem cselekezzünk ezzel bizonyítom. I. Aza' Bálványozó, a' ki valamely teremtett állatban Isteni erőt, és méltóságot állítván, őtet oly tisztelettel bocsúlja, melly csak az Istent illetné. Mi pedig, kik jobban tudjuk, mi vagyonszivünkön, és mit hiszünk, hogy sem az mi ragalmazóink semmi erőt, és Isteni méltóságot az képekben nem tartunk, semmi reménységünket ezekben nem vetjük, semmit ő tollók nem várunk, hanem ezek előtt csak az egy Istent tiszteljük, mint az Tridentomi végezésből meg hallók. Nem lehet tehát semmi Bálványozásnak színe ebben a' mi cselekedetünkben. II. Az képek előtt mi semmit egyebet nem mivelünk, hanem csak azt, a' mit cselekedék Isaias, Daniel, Abrahám, Moyses, és a' több Proféták, kiknek az Istent külső ábrázatban meg jelenek.

Isai. 6. v. 1. Dan. 7. v. 23.

62

✠ 63 ✠

Mert ez előtt az Hasonlatosság előtt le borulának, és imádák az Istent, kit az Arnyék jegyez vala. Ezek pedig nem voltak Bálványozók. Tehát mi se vagyunk. Mert akar az képiró festekkel mazollja, s akar az Isten levegő égből alkossa az képet, mind egy aránt csak teremtett állat, és nem mértó Isteni tiszteletre. III. Az Hivőknek régi jó szokásokból az Evangelium olvasásra fen alva udvarlunk, az mi Urunk nevét halván emelkedünk. Süveget vetünk térdet hajtunk, és amint Sz. Ambrus mondja: ezzel az térd hajtással az Istennek kedveskedünk mind az által soha senki azért Bálványozónak nem nevezte az Keresztyénséget. Mert ezt vak-is láthattya, hogy nem a' szónak magán, hanem annak, a' kit ez jegyez az szó részünk tiszteléseget, melly nem egyéb, hanem csak egy jel

Phil. 2. v. 20. Ambros 6. hexam. cap. 4. fine.

63

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. j. /

✠(64)✠

-jel, mint sziate a' kép. Hasonló formán tehát ha a' képet látván tisztességet térszünk annak, a' kit ez jegyez, nem leszünk evvel Bálvány imadók. IV. Mikor az 'Sidókon győzedelmet vőttek volna az népek, Josue az fő népekkel egyűt az Isten szekrénye előtt az Cherubin képek előtt le borúlá, s' ott könyörge. Ebbe pedig ugyan nem Bálványozza, mert nem az Cherubin képeknek, hanem az Istennek tőn tisztességet, 's néki könyörge. Ha azért miis térdre állunk az képek előtt, és az Istennek könyörgünk a' kit jegyeznek a' képek nem leszünk evvel Bálványozók. V. Az Sz. Péter arnyék képét úgy böcsüllék az első Keresztényének, hogy az Betegeket ezzel nagy kivanatoson illetetnék, kiknek Isten előtt kedves ájtatóságokat az csudalatos gyógyítások megjeletették. Ha azért az arnyék képhez való böcsülletes járásban, és ille-

Josue 7. v. 7. Actor. 5. v. 15.

64

✠(65)✠

illetésben nincs Bálványozás; mivel gonofszáb az iratott ábrázat, hogy erről reánk ragadgyon az Bálványozás? VI. Az Apostolok idejétől fogva virágozott Ecclesiának példája is, mellyről bővén szóllánk, meg ment minden gyalazattól minket. Erőssithettyük ezen dolgot amaz aszszony állatnak példájával, melly egészeget akarván nyerni az Urunk (a) ruhájának prémit megilleté: nem az ruhában, hanem ruha-viselőben veté remenségét, és az Istenért tiszteli az ruhát is, kibem nem is vétkezék. Tehát mi sem vagyunk rosszab renden (mert eretünk is meg hólt az Ur Isten) az Urunk képének böcsülleribē. Azonképpen 12. (b) Szent Pál térd kötőjét, és kis keszkenőjét, úgy meg böcsüllették az Hivek, hogy ez által Istenül gyógyításokat várnának (c) Sokan az Isten szolgainak lába helyét-

(a) Matth. 9 v. 12. Isai. 49 v. 7 (b) Act. 9. v. 12. (c) Isai. 49. v. 23. cap. 60. v. 14

65

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

☪ (66) ☪
helyét-is imádrák és csokolgatták.
Mi Isten csudája tehát, hogy ha mi
az képeket böcsüllettel tartjuk,
mindgyárt Bálványozókká tününk.

§. VIII.

Az Ellenkezők nyilai el-rontatnak.

EZekre ti csak azt mondjátok:
Hol vagyon, parancsolva, hogy
az képeket cínállyuk, 's tisztellyük?
(a) Tilalmat olvassuk, de az ő fel eme-
lésekről engedelmet nem olvassuk.
Azért Ezechiást követvén Epifáni-
us el rontá a' képeket, az Eliberti-
num és Frankofurti Gyöleközetek,
meg tiltak az képeket. Es noha
szépegetik az Pápistak mi előttünk
cselekedeteket, de mikor magok kö-
zött bátran szólnak, világosan
meg mondják, hogy az Keresztet,
és a' Christus képeit Latriával. Isten-
hez illendő tisztelettel kel böcsül-
lenünk.

Kü.

(a) Exod. 20. v. 4. Deut. 17. v. 15.

Könyö meg rompítani hegyét
ezeknek az viláknak. kérlek mu-
tásd meg te-is Hol vala parancsol-
va Ispaiásnak, Danielnek, Sz. János-
nak, Ezechiának, hogy mikor szé-
mek eleibe látható ábrázatot vete
az Isten, ez előtt leborúlnának?
Hogy az Apostolok árnyékához,
vagy a' mi Urunk ruhájához folyam-
nának fokban egészség nyeresért? ki
parancsolta neked, hogy süveg vet-
ve, 's fen álva halgassad az Evan-
geliumot? a' hol ezekről parancso-
latot találsz, ugyan ottan az képek
tiszteletiről-is találsz. Azt mon-
dom azért, hogy ha szinte erről
parancsolatunk nem volna, sem kö-
vetköznek, hogy tilalmas volna az
képek tiszteleti, mint meg hallók
(a) ez előtt, de parancsolat-is vágyó
rólla, nem csak ott, a' hol Isten meg
haggya, hogy az Anyaszentegyhá-
zot halgassuk, hanem ott, is a' hol
kiványa, hogy őtet, és az ő szentit
tisz-

(a) Supra lib. 6. toto.

✠(68)✠

tisztellyük. Hogy ha azért az Istent tisztelték az Proféták, mikor az Őtet jegyző külső ábrázat előtt le-borultak: az keresztyének-is mikor az JESUS nevére térdet hajtnak, mikor az Szent Péter árnyékához, vagy az Sz. Pál veritékkével meg aztatott ruhácskához fekelítették beregeket, Krisztust, és az Ő szentit bősűlik. Ha az (a) Mikor Esther az Király veszszéjét meg csókolá az Királyt tisztelé, nem az Pálczát, ha az Sidók (b) mikor az Isten lábainak sámo-lyát imádák az Istent imádák, nem az szekrényét; ha a' kik az égre, vagy Templomra eskűznek (c) az Istenre eskűznek, és nem az kő falt hí-jik bizonyságúl, hanem az Istent, kinek tiszteletére csináltatott az Templom: az kik az mi Urunkra háját nagy hittel meg illették (d) Urunkat tisztelték, a' kik térdet hajt-

(a) Esther 5. v. 2. (b) Psal. 98. v. 5. (c) Matth. 23 v. 22. 21. (d) Matth. 9. v. 20. cap. 14. v. 26.

✠(69)✠

hajtnak az JESUS nevére, vagy az Apostolok árnyéka, és térd kötője által egészséget vártak; Krisztus, és Apostolokat bősűllették szinte ezen formán mi-is a' képeket tisztelvén az Istent, és az Ő szentit bősűllyük: (a) *Qui enim veneratur ut signum divinitus institutum, non hoc veneratur, quod videtur, sed illud potius, quo talia referenda sunt.*

Tiltva az Isten az faragott képeket, de csak úgy (b) mint maga magyarázza, és (c) Tertullianustól megértők: tudni illik, hogy ezeket Isteni szolgálattal ne tisztellyük. Mert e' kívül Ő maga-is Cherubin, és kígyó képeket csináltatta az tiz parancsolatnak ki adása után. Bezzeg a' ki Pogány módra csinálna képet, méltó volna minden gyalázatra. Mert az Pogányok Isteneknek tartották az Ő Bálványokat: (d) *Omnia*

(a) Aug. 3. de doct. 2. Christ. cap. 9. (b) Lewis. 26. v. 1. (c) Supra fol. 9. (d) Sap. 15. v. 15.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.15.1./

✠ (70) ✠

Idola nationum Deos putarunt. Ezt
hogy világosban meg értesed, azt
ved eszedben, hogy az Ur Isten nem
csak az képet, hanem az Titulusok,
és nevezetes kővek fel állítását-is
meg tiltá levit. 26.v. 1. mindazo-
náltal Josue cap. 24.v. 26. és Samuel
1. Reg. 7. v. 12. Azután-is emléke-
zetre való követ emelének, de azért
őtet senki nem terhelte. Mivel hogy
emlekezetre, és nem Bálvány imá-
dására fordították ezt. Minket-is
tehát az képekért nem kellene szi-
dalmazni. Mert jól tudhattyák az
Atyafiak, hogy eszünk ugy meg for-
dult, hogy az fában Isteni méltósá-
got alítanánk. Bezzeg ha Isteni sze-
retet volna-bennek, azt kellene mi-
velniük, a' mit az Ruben, és Gád,
nemzetségével az 'Sidók. Mert (a)
midőn egy nagy oltárt emeltek vol-
na az Jordán mellett az Ruben ma-
radéki, követeket rendelének az
'Sidók; meg kérdék, miért emeltek

(a) Josue 22. v. 10.

✠ (71) ✠

Oltárt az Isten akarattya ellen? Es
midőn azt felelték volna; hogy azt
nem a' végre építették, hogy áldoz-
zanak rajta, hanem hogy az Isten-
hez való kötelekségeknek jele len-
ne; meg elegendének az több 'Sidók
véllé, és nagy kedvel-is hallák, hogy,
minden gonosz szándék távul volt
az Oltár emelestül. Ezt kívánnók
mi-is szidalmazóintúl, hogy meg
értvén tőlünk a' mi jó végre igazit-
tatott tanácsunkat meg szünnének
egyszer immár az karomkodástul.

Ezechiás mi okból töré egybe
ércz kígyót (a) nem régen meg hal-
lók. Epifánus oly képet ronta egy-
be, melly az szentegyházhoz nem
illik vala; kit illyen szókkal jelent:
(b) *Habens imaginem quasi Christi, vel
Sancti alicujus, non enim meminisse cujus
imago fuerit: utanna veti; hogy e'
helyében más képet igére. Melly
igér*

(a) Vid. Aug. 10. Civit. cap. 8. fine. (b)
Epiphani. Epist. ad Joan. Hieros.Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠ (72) ✠

igérrettel jelenti, hogy a' képeket nem kárhoztartá.

Az Elibertinum Concilium vége-
zése, csak Pogány vélekedésből ere-
dett kép irást tilt. Es mivel hogy
Constantinus Császár előtt az Po-
gányok üldözése miatt lappangot-
tak az Keresztyének az Sz. Püspö-
kők meg tilták. Hogy falra ne irat-
nának az Szent képek, mert el-
rejtherik vala az falon lévő képe-
ket. De ha ugyan egy általlyába
meg tiltották volna-is a' képeket
akkor az ujjonnan még tértek bo-
trankozásának el-tavoztatásáért, ez
nem nagyobb csuda volna, mint hogy
az Apostolok meg tilták eleinten
az fojtott, és véres állatokat; no-
ha ezeknek nincsen semmi tilalma.

Az Frankofurti Gyöleközetnek,
és az nagy Károly Császárnak ne-
vére iratott végezéséről nem szük-
ség bővön szólni. A' ki ezekről
értekezni akar, tekincse meg Alá-
nus Copust. Dial. 4. c. 18. Dial. 5. c. 16.

Vaf-

72

✠ (73) ✠

Vasquetz lib. 2. de adoratione Disput.
2. cap. 2. Disp. 6. cap. 6. Soáriuft. 2.
parte Tom. 1. Disput. 54. Sect. 3. Kik
meg mutatták, hogy hamissan köl-
tötték Károly nevére ezt az Leve-
let, és hogy Frankforti Gyölekö-
zet, nem az Nicæábéli második gyö-
leközetet, hanem azt az Synatot
kárhoztatta, mellyet az képek ellen
Constanczinápolyban tartottak va-
la; mint eléggé jelengetik az régi
Historicusok.

Igen félénkeknek ítétek pedig jó
Uraim minket, ha azt vélitek hogy
hírünket ki nem merjük előtetek
fejezni. En vélem bizony, és igazán
sem mondhatasz egyebet annál, a'
mit ez előtt az Tridentomi Gyöle-
közetről hallál, tudni illik: hogy
mi az képekben semmi erőt, hatal-
mat, tehetséget, Isteni méltóságot
nem esmérünk, nekik nem könyör-
günk, nem várunk, nem reménlünk
semmit tőlők, hanem ő előttök ál-
ván, az egy Istent, 's az ő szentit

D

tisz-

73

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠ (74) ✠

tiszteljük csak úgy mint az 'Sidók az Chérubinok előtt (a) az Proféták látható ábrázat előtt. Azért így kel gondolkodunk ez dologról, hogy az Istennek külső imáadásában két dolog találtatik: Első az embernek itéleti 's lelki indulattya, melly az Istennek esméretiből az ő méltóságához illendő (b) tiszteletel akar kedveskedni ő Istenségének; és külső jelenséggel is akarja mutatni ő-hozzá-való alázatosságát. Második az külső cselekedet, úgy mint térd hajtás, le borulás &c. melly az Istenhez való belső indulatunkat, és szívbeli bősülettünket jelenti. Az Imáadásnak természetű 's mivolta az embernek belső itéletéből 's Lelki indulatyából itéltetik. Mert ha a' süveg vetéssel, vagy térd hajtással Isteni méltóságot akarunk tisztelni; csak az egy süveg

(a) *Isa. 6. v. 11. Dan. 17. v. 13.* (b) *Vide de Gabr. Vasquetz, de Adorat. l. 2. Diff. 3. §. 2.*

✠ (75) ✠

vetés *Cultus latria* Istenhez ő magához illendő tisztelet léssen anyiból, az menyiből nézi az belső indulatot, mellytől eredeti vagy on. Ha pedig csak ez világi bősületes alázatot akarunk tisztelni, egyéb nem léssen az süveg vetés egy emberséges tiszteletnél. Mikor azért azt kérdik Doctörök: Ha az Isten képét latriával Istenhez illendő tisztelettel kellyené bősülni? kettőt kérhetnek. Először azt: Ha az Isteni méltóságot, mellyet alázatosságunknak külső jelenséggel bősüllünk, az képekben itéllyüké lenni, és az képek méltóságát akarjuké jelenteni az külső tisztelettel? Es mivel hogy az Tridentomi Conciliomnak igaz tanítása szerént tudva vagy on, hogy az képekben magok szerént nincs semmi erő, hatalom, és méltóság, hanem az kép által jegyezett Istenség, az a' méltóság, mellyet akarunk tisztelni: Annak okáért erre nézvéen igazán tanítja az

D 2

hete-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.j./

✠(76)✠

hetedik közönséges Conciliū, hogy nem kel képeknek Latriát adni, mellyel Isteni méltóságot jelentenénk, és tisztelnénk ezekben, mert ez csupa Bálványozás volna. Másodszer azt kérdehetik: hogy ha az külső alázatosságnak cselekedetit (mellyekkel az Isteni méltóságot tiszteljük, nem az festékek, vagy tőkék Istenségét) az képeknek részüké? Es mivel hogy az képet megcsókolljuk, és bocsúllettel illetjük, azért, az külső cselekedetért mondgyák némelylek, hogy ugyan azon tisztelettel illetetnek az képek-is, mellyel az Ur Isten. Miképpen mondatunk az Istennek alamishát adni, mikor ő Szent felségére való tekintetből nyomorult atyafiainknak adunk. Azért az képek tiszteletiben, Istenre, vagy az ő szenteire néz belső indulatunk. De az mély külső bocsúllettel jelentjük Istenhez, vagy az ő szentéhez alázatosságunkat, a' képek előtt, és

✠(77)✠

és az képek által bocsáttyuk azt az Isten eleiben.

Ha azt mondog, hogy az képeknek könyörög az Anyaszentegyház: *O crux ave spes unica. Auge piis justitiam &c.* könyű az felelet. Mert az Tridentomi végezés szerént az képekben semmi erő, és tehetség nincsen. Azért *per metonymiam continens pro contento Christo sumitur.* Az keresztfán függő Kristushoz bocsáttya imádságát az Anyaszentegyház, nem ő magákoz az kereszthez.

Hogy ha pedig tudatlanok föllötéb el mennének az képek tiszteletiben, és okot vennének vagy Babonára, vagy Bálványozásra (kit én még soha sem láttam) elsőben mindgyárt nem kellene az képeket rontani, hanem az kőtséget kellene oktatni. Mert Sz. Pált sem őlék meg azért, hogy Melitában őtet Isten gyanánt kezdék tisztelni, hanem az Igazságra meg tanittatanak

az tudatlanok. Ha az tanítás nem fogna, bezzeg osztán az Ezechias példája-szerént az botrankoztató képet el kellene szem előtt röpiteni.

§. *Az Szentek tiszteleti nem Bálványozásé.*

Ezeket el-végezvén az Pápista ember halgatni kezdé, Es mivel hogy nékem-is újságoknak tetteinek vala fok dolgok az ő beszédben, derekas feleletet nem akarván adni az ő unalmas Filozofálásira, mondék: Nő, Jó Uram hagyuk abba mind ezeket, mert látom én hogy nehezen gázolhatsz ki az veremből, mellyben vergődöl. A' mi pedig az szentek tiszteletit illeti, abban nem álitom, hogy semmi szint adhas az kőzöttetek regnáló temérdek Bálványozásnak. Mivel hogy híresek vattok ez világ előtt, hogy az szentekben vetettétek minden reménségteket, ő tőlők várjátok testi Lelki javatakat, mellyeknek meg

adója, 'az adakozó Adonáj nagy Isten kívül senki sem lehet.

Alattomban egyben üték fejeket az jelen való fő-Emberek, egy kevés futtogás után nagy hahotát indítának, és úgy tetteék, mint ha egyik bolond szarvat mutatá reám, az másik pedig mondá: Prædikátor Uram, bezzeg igen el-szedéd az lépet, és jó árkon ugrál által. Ha mind ezeket azomban meg hagyod vala, meg kel vala botlanod, úgy vöm eszemben.

Az Pápista ember pedig, egy keveset mosolyodván, mondá: bezzeg ez az második fel vetett czélunk. De itt-is hatható, 's győzhetetlen feleletekkel meg mutatom: hogy az szentek tiszteletében nem Bálványoz az Romai Gyölekőzet. Mert mi-is tudgyuk hogy az Isten emésztő tűz, és valaki abban praktikal hogy társot keressen néki az ő tisztetségében, meg emésztetik a' felségétül. A ti szerzeteteken való Tanítók pedig

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠ (80) ✠

ez aránt-is az magok agyarkodásinak hivságos gondolatit, és agnó beszédekhez illendő fabuláit akarják reánk kenni; mert ollyakat itnak felöllünk, mellyeket álmunkban sem lattunk. Azért ha bizonyost akarasz érteni, mi magunktól értesed, minémű vallásban legyünk az szentek tiszteletirül és segítségül való hívásáru.

Azt hiszszük azért az meg döcsöült szentekrül: hogy ők magok érejből 's tehetségekből, sem az embernek szüve gondolattyát, és kívánságát nem lathattyák; sem az bűnnek bocsánattyára, és testi lelki jónknak meg adására nem érkeznek, hanem csak úgy tudhattyák ez világi dolgokat, mint az Proféták (a) akik ez élő Istennek jelentéséből értették az távul lévő dolgokat. Külömben nem-is segíthetnek, hanem Isten előtt való esedezésekkel. Azért ő tőlők semmit egyebet nem ké-

(a) 4 Reg. 6. v. 9. 11.

80

✠ (81) ✠

kérünk, sem várunk, hanem csak azt, hogy könyörgésekkel nyerjék meg az Ur Istentül, a' mit magok erejből meg nem adhatnának. Es a' mint Sz. Agoston írja (a) csak azt kérjük ő tőlők a' mit Sz. Pál kére az élő Hivektül. Rom. 16. c. 30. 2. Cont. 1. v. 11. Colof. 4. v. 3. 1. Theff. 5. v. 25. 2. Theff. 3. v. 1. 1. Timot. 2. v. 1. Heb. 13. v. 18. tudni illik: hogy Isten előtt való könyörgésekkel kívánt jókat nyerjenek minékünk, és segítsenek imádságokkal. Valamit azért az szentek által várunk, nem egyébtül várjuk, hanem az egy élő Istentül, a' mi édes Eüdvözítőnknek érdeme által. Es minden kérésünknek, valamellyekkel az szenteknek esedezünk, csak oly értelme vagyon, hogy imádkozásokkal támadgyanak, mellettünk Isten előtt.

Hogy ha szenteket reménségünket nevezzük, csak ollyan értelem-

D 5

mel

(a) Aug. 10. Cont. Faust. cap. 21.

81

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

D o š l o

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

82

mel nevezük, a' minéművel Szent Pál azokat (a) Reménségének mondá, a' kiker Kristusnak nyert vala. Ha Bóldog Afzsonyr közben járónak mondgyuk, nem olyan közben járónak tartjuk őtet minémű közben járónak csak egyedül önön magát Kristust nevezi (b) Sz. Pál, tudni íkik a' ki adótságunkat meg fizetvén, és bűneinkért elégséges váltságul adván magát, az Istennel való békélésünket véghezlitte: hanem csak olyan formán nevezük őtet közben járónak, mint Sz. Pál (c) Moysest közben járónak mondá.

Ennek fölőtte nem azért folyamunk az szentekhez, hogy az Kristus érdemét elégtelennek itilnök, vagy az Istennek irgalmasságában, és hozzánk való jó akarattyában kétesek vólnának: mert hogy az szentek könyörgése, kedves és foganatos Isten előtt az Kristus érdemiből az

(a) 2. Thes. 2. v. 19. (b) 1. Timot. 2. v. 5.
(c) Gal. 3. v. 5. Deut. 5.

82

83

közben járásának bősülettiből nagyon. Miképpen azért az Istennek mindenható ereje meg nem kissebedik, sőt meg magasztaltatik azzal hogy az teremtett állatoknakis erőt's tehetséget adott, melly az Istennel együtt munkálkodgyék: azon képpen az Kristus érdemének nagyvólta dűcsöitterik abból, hogy még az ő tagjainak-is erőt ad, és foganatoságot; hogy az Istentől fok jókat nyerhessenek ő általa. Ugyanis valamit az égbe uralkodó, vagy ez világon bűidosó szentek könyörgések által nyernek Istentől nekünk, az Kristus érdeme által nyerik; és a' mi édes Eüdvözitők fő oka az meg nyerésnek: kit, hogy az Anyaszentegyház meg ésmértessen velünk az misében, és szolomában minden könyörgéfit, mellyekkel az szentek segítségét kéri, ilyen képpen fejezi bé: *Per Dominum nostrum JESUM Christum.* Az mi Urunk Jesus Kristus által. Amen. végezetre, mi-

D 6

kor

83

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. J. /

kor a' mivelünk vitézkedő Atyánk Fiait kérjük, hogy Isten előtt való könyörgésekkel segítsenek, nem jelentjük ezzel, hogy az Istennek kegyességét fogyatkozotnak álitánók. Azon formán tehát az Bóldog szentekhez való folyamodás sincs az Isteni kegyelmességnek kissebségére: hanem a' mi méltatlanságunknak alázatos ésméretiből származik, hogy az szentekhez folyamunk. Mert meg ésmérjük, hogy nem vagyunk elégséges készüllettel az Isten ajándékinak elvételére, és azért keresünk segítséget.

Ezek így lévén szem látomást kiretczik hogy az szentek tiszteletiben nincsen semmi Bálványozás. Mert midőn azon kérjük szenteket, hogy Istenhez való könyörgésekkel segítsenek bennünket, né csak Isteni méltóságot, bősülletet, és tiszteletet nem adunk nekik, de sőt inkább oly képpen kérjük őket, hogy káromlás, és temérdek balgatagság nélkül

sen-

senki úgy nem könyöröghet, az Istennek, mivel hogy szenteket csak azon kérjük, hogy Istent imádgyanak éretünk, könyörögjenek, esedezzenek mellettünk. Ha azért esze fordult volna, a' ki az Ur Istennek ilyen formán merne könyörgeni: Ur Isten imádkozzál én étettem: kérség nélkül, annál is pusztá az felső Vár, és nincs othon a' gazda, a' ki Bálványozást, az az: Istenhez illendő méltóságnak teremtet állatra való kenését álmódgya abban az könyörgésben, mellyben éretünk való imádságot kérünk az szentektől.

Igazán vallást részek Dignitásodnak (de senki ne tudgya) majdén magam is meg útközém, 's meg is tántorodám ezen az feleleten. Mert én ezeknél különbet tanultam vala az mi Doctorink írásiból. Mondék azért: ha csak ezen fordul meg azti vallástok, én sem látom ebben semmi Bálványozást; mert a' ki vak,

D 7

kéz-

kézzel-is meg tapasztalhattya, hogy a' dolog így lévén, semmi Isteni méltóságot nem adtok az szenteknek. Noha azért ekkoráig más vélekedésben voltam, hogy voltaképpen az legyen azti Vallástok, és ez után nem Bálványozásnak, hanem bolondozásnak nevezem az szenteknek való könyörgést. Mert ha én most nagy épeféleggel kérném az meszze földön lakozó Barátomat, hogy imádkozzék érettem, noha Bálványozást nem mivelnék, mert Istenséget néki nem tulajdonítanék, de azért eszessen sem cselekedném annak kialtozván, a' ki szavamat nem hallya: azonképpen ti-is sikeknek beszélletek, és csak malomban hegedültek, mikor az meg hóltakat, és ez világ haborúiban immár magokat nem elegyítő szenteket meg izóllíttjátok.

Mondá viszontag az Pápišta: ember meg köszönöm, hogy a' te iteled szerént-is csak káromló hazzugság-

sággal terhelnek minket a' te pajtársaid, midőn teli torokkal kérődik az Bálványozást reánk. Bizony ha e' kettő között kellene választanom, azt akarnám inkább, hogy bolondnak ítélterném tölletek, hogy sem Bálványozó lennék, mert a' bolondok itéleti senkit bolondá nem tészen. A' mi pedig ezt az fogást illeti, mivel hogy most csak az rút Bálványozásnak hamissan reánk kent mocskát akartuk le rázni, nem bocsátkozom más vetekedésben, vagyon errül válaszod, az Gyarmati Miklos ellen írt könyvben. Elég most nekünk, hogy noha mi előttünk meghóltak szétek, de az Urunk mondása szerént (a) élnek az Istennek; és amint Beza írja: (b) *Si quiete caelesti frui & humana curare inter se pugnant; nec Deus, nec Angeli, nec Christus ipse censendi sunt humana curare:* Ha az menyei boldogságnak csendességét meg zavarná, és fel hábo-

(a) *Luc. 20 v. 38.* (b) *Beza Ep. 83. Theol.*

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(88)✠

ritaná ez világi dolgokra való gond-
viseles, sem az Isten, sem az Angya-
lok, sem Kristus Urunk nem visel-
nének gondot e' földre. Sőt itélet
napján látván anyi sok lélek kárho-
zattyát, sokkal inkább fel kellene
bomlani az szentek csendes nyu-
godalma örömének, ha valamivel
fel bomolhatna az Bóldoságnak
álhatatos vigafsága.

Egyik az fő-Emberek között
monda: Nő látom én, hogy eszün-
ken kel járnunk, és barom médra
csak az egy résznek vádolása után
nem kel tódulnunk, hanem egyik
füünk a' más félünkkel tartanunk.
Mert kányü azt kiáltani, hogy Bál-
ványozók az Pápisták: de nehéz az
kőrmét a' fuléhez vonni, és az ha-
miságot úgy szépegetni, hogy
csontya ki ne tessék. En erre csak
le sötém fejemet, és nagy fél kedvel
hoza felé lépcsélék.

Meg irám czikelyenként beszél-
getésünknek folyását, akarván ez
do-

88

✠(89)✠

dologbana' te kegyelmed bölcs ok-
tatásával élni. Ugy áitom, hogy
torkunkra nem for, a' menyit ká-
pünk ez aránt az Pápistákon. De
mivel hogy ha e' két Articulus meg-
menthetik az Bálványozásnak un-
dokságátúl, bizonyos vagyok benne
hogy egyéb tudományokúl,
szokkal könyebben le rázzák az Bál-
vá yozásnak gyalázattyát. Főlot-
téb kérem Dignitásodat, hogy ha
fel ired az festékkal, elevenítsd-
meg halva fekvő igyünket. Mert
félek, hogy nem csak az élő Istennek
igaz Itilő széke előtt, de az világ
előtt-is gyalázat szál fejünkre, ha az
Bálványozást, mellyel ez ideig ter-
heltük, 's-gyűlöszttük az Pápista-
kot, reájok nem rakhattuk. Es bi-
zonyos vagyok benne, hogy sokan
igen el fajúlnak tüllánk, ha valóban
ki nyilatkozik, hogy e' koráig csak
kárunkodás vólt a' mi dolgunk.

Kegyelmed bóldogul sokáig él-
lyen, kedvesivel eggyüt, és az meny-
ben

89

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

ben lakozó Isten adgyon Sz. lelket
's igaz Isteni ésméretet kegyelmed
nek halgatóival egyetemben.

POST SCRIPTA.

*As Augustai, és Helvecziai Confes-
sioik böcsülletes méltóságáruil.*

Jól lehet a'te kegyelmed finyá-
gyomrát nem örömezt émelvé-
tem, és csendes nyugoldamát ked-
vem ellen zavarom: de mint hogy
az Pogány Bölcs mondása-ként ter-
mészertünkbe beóltarott, és elménk-
ben meggyökerezett az Tudomá-
nynak kívánsága, akarám érteni Hu-
manitásodtúl, mint kellyenszáját bé-
dugni az Augustai, és Helvecziai Con-
fessioik ragalmazóinak. Kérdeske-
désemre okot adá egy Pápista Em-
bernek beszélgetése, ki ez el múlt
napokban orczámra veté: hogy mi-
is kik az Augustana Confessiönak
arnyéka alatt tekergűnk, anyira ősz-
ve szettük magunkat az Helvecziai

Kal-

Arist. 1. Metaphys. in it.

Kalviniistákkal, hogy az ő hitek sza-
badságát szenté úgy keressük, mint
a' magunkét. Maga (úgy mond) ha
az Helvecziai Tiguri Confessiót meg-
tekinted, ennek derék része csak az
Luther személyének, és Tudomá-
nyának gyalázatos ragalmazásán
fordúl meg. De sokan közülletek
azt sem tudgyák ha tőké vagy tőrös-
étek az Augustai, vagy Helvecziai
Confessio? 's még is halalig azokat
ohajtyák mint az 'Sidók az Ægyi-
ptom hagymáját, mint ha nem az öl-
ta vólnánk az jó napban, mi ólta az
Augustából, és Helvecziából kezdénk
Hiret kűdűlni.

Erre én azt mondám: Hogy nem
igaz járatbéli ember az, valaki az
önnön hitikáromló, és gyalázó Tu-
dománynak gyarapodásán, és meg-
maradásán törekedik. En pedig azt
alítom, hogy nem nagy közbe ve-
tés vagy az Augustai, és Helve-
cziai Confessiók között.

Mon-

Num. 11. v. 5. Confes. Tigurina a. 1545.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(92)✠

Mondá az Pápista ember: veszem eszembē, hogy csak hirrel hallottad, soha nem olvastad ezeket az Confessiókat. Meg segitem az menyire lehet tudatlanságodat. Azért az első Helvecziai Confessio, mellyet Frois Christof. 1545. esztendőben ki nyomtatta az Tigur Városában, három részre osztatott. I. Azt mutatya meg, hogy az Zvingliánusok sem az Marpurgi Beszélgetésben, sem az utána soha nem czimboráltak Lutherrel, és az ő követőivel, az Hit dolgáiban. II. Az Ur vacsorájáról való Tudományt sok kerengő, és emberek szédítő beszédvel elő hozza. III. Azt bizonyítja, hogy Luther Márton hamissan nevezi az Zvingliánusokat kárhozott eretneknek, és lélek lopó farkasoknak. Ha pedig rövid sommában akarod foglalalni ezt az jeles Confessiót; Három dolgot találsz benne: 1. Luthernek, és az ő követőinek utálatos gyalázáttját. 2. Temérdek té-

92

✠(93)✠

tévelygéseket. 3. Valami kevés igazságot: de ollyat, melly el rontya, és hivsagossá teszi az Helvecziai Várlásnak fundamentomát. Egynéhán példákat mutássuk ezekről.

Először azért: Luther Márton, oly gyalázatos kissebségekkel rútította, hogy esuda, mint tudta ezeket fel-találni ördög segítségé nélkül az Emberi elme. Hogy pedig ne látszanak ok nélkül cselekedni, elő számlállyák, melly tiszteletlen szókkal illeti őket Luther (a) *Lutherus docet Sacramentarios Diabolum locum DEI habere* (b) *Nos ne uni quidem Christianae fidei Articulo, verè, & ex animo credere: nõsque mentiri etiam si credere fateamur.* (c) *Nos animarum latrones vocat, & devoratores: Hæreticos ad tartara ducendos pro quibus ipse non orat, sed contra nos.* (d) *Nos & omnes doctrinæ sectatores nostræ damnat, ac infami Hæreseos crimine infamare studeat*

(a) fol. 38. (b) fol. 68. (c) fol. 128. 130. (d) fol. 105.

93

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.ig.j./

Et (a) Tales nos fingit, ut qui Judais, Turcis imò ipsis Diabolis deteriores sumus (b) quam admirabilem se Lutherus cum suis Diabolis præbet? sic enim ait: Invisus ille Diabolus in ipsis agit & nunc in posterum. Blasphemum enim, & mendax cor habent, in quo, super quod, & per quod Diabolus diffusus est & regnat. † Centies se laniari & igne comburi velle ait Lutherus, quam in Zvinglii doctrinam consensire. * Lutherus canam nostram ait non nisi commensationem quandam, & quotidianam commensationem esse, in qua Panis, & Vinum adhiberi solet & quod Christus eximie stultus fuerit qui peculiarem canam instituerit, cum canarum huiusmodi totus mundus sit alioqui plenus. Ezenek fel duzzasztják az orokat az Helvecziak: azért Apostoli szeléd-ségnek, és józan beszédeknek jelenségét akarván adni, ilyen szókkal csiklandgyák az Luther fülét. (a) Ne-

(a) fol. 106. (b) fol. 127. † fol. 30. 35.
* fol. 111. (c) fol. 10.

Neminem unquam mortalium Lutero vel sædius, vel incivilius vel inhonestius, idque præter omnes Christianæ modestiæ, & sobrietatis terminos in negotiis illibata Religionis nostræ scripsisse, luce clarius constat, nec à quoquam negari potest (a) Lutero satam suggerit convitia, quæ aliis impingit (b) Lutherus hoc à nullo bono spiritu hausit, sed illius instinctu, qui tunc disputationem cum illo constituit; & quantum ex hoc ejus facinore judicare licet, disputando ipsum superavit (c) Lutherus statim initio mordere, furere, bachiari capit. Libros suos diris, & horrendis Diabolorum sectariorum fanaticorum nominibus implevit; & quidquid in buccam venit immaniter expulit. Ad hæc nunquam veris, & solidis argumentis usus est, Tantum iniquæ, infidæ, imprudentis & vanæ loquacitatis profert, ut non immeritò quis mirari possit, quæ fiat, ut tam parùm salis, plurimum verò vanitatis, & nugarum in viro tam grandævo esse

que
(a) fol. 37. (b) fol. 28, (c) fol. 108.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.1./

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

96

queat. (a) Incautam illam, & plus satis effranem ad quidvis dicendum. Lutheri linguam satis mirari non possumus. (b) Lutherus omnibus hominibus nuce perforata haecenus illudere voluit (c) proprii capitis figmenta in tantum Luthero arrident, ut quicumque illa pro eximiiis & certis DEI revelationibus & vinculis extra omnem controversiam magna cum animorum gratitudine & laudibus receperint, mox stupidi, bardi, asini vocantur. (d) Lutherus affectuum intemperie nimium abripitur: in dicendo incivilis ad nodum, & in nonnullis Articulis, pertinacior est, quam solidior. (e) Lutherus sua quarit, pertinax est insolentia nimia effertur. (f) Lutherus tam DEI, honoris sui, omnisque immemor. (g) Lutherus se Germania Prophetam, & Apostolum gloriatur, qui a nemine quicquam, omnes autem ab ipso didicerint. Nemo item quicquam novit nisi quod ex Luthero habet, nemo quicquam

(a) fol. 112. (b) fol. 115. (c) fol. 116.
(d) 121. (e) fol. 123. (f) fol. 126. (g) 127.

86

97

quam fecit, Lutherus fecit omnia, & quod ab ipso factum non est, in se sum sit oportet. Quod si dixerit, ratum esto; nec quisquam illi contradixerit &c. (a) Lutherus precipiti suo iudicio nimium audax & temerarius est: cujus iudicio ad mortem peccant, qui pertinaci Luthero & vanis ipsius sacrae Scripturae interpretationibus se se opponunt. Imé halod minémü iszonyú gyálázatokkal mázollyák Luthernek szentelen orczáját az Helvécziak, de soha aányi kígyót, békát nem kíálthatnak Lutherre, kínél többet nem érdemlene.

Másodszor: Nagy otromba hamisságokat foglal magában az Helvécziái Confessio: I. Azt írja hogy Numa, Sócrates, Aristides az Pogányságban üdvözültek: (b) Confessio fatetur salvos fuisse Numam, quia idolum nullum fabricavit in templis teste Plutarcho, & pacificus fuit: Socratem,

(a) fol. 129. (b) fol. 15, 16.

97

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

D o š l o

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

tem, quia unum DEUM docuit: Ari-
 tidem, quia multa de illius honesta vita
 predicantur. Es sok bizonyságok-
 kal meg erősíti egy Lutherista su-
 per attendens † hogy cz ugyan közön-
 séges vallás az Cálvinistáknál. II.
 Azt mondgya: hogy, a' kinek igaz
 hiti vagyon, annak minden cseleke-
 deti jó, és így tellyeffen bé tölti az
 Istennek törvényét. (a) qui justus est
 (quemadmodum nos fides justos reddit)
 idem etiam justè vivit. & justè agit
 omnia. Præterea, qui salutare illud Re-
 demptoris negotium per fidem probè in-
 telligit, is DEUM quoque, & prox-
 imum revera diligit. Caritas autem est le-
 gis perfectio. Jól vagyon dolog az Hel-
 vétziaknak ha mind jó, valamit cse-
 lekesznek. III. Azt tanittya: hogy sen-
 ki egyéb szó-szóllónk nincs az Isten
 előtt, ha nem csak Kristus. (b) Solus

† Schlüssel l. 3. Theol. Calv. art. 7. fol.
 54. 56. lib. 1. Art. 14. fol. 46. (a) fol. 47.
 (b) fol. 45.

Christus est unicus fidelium coram DEO
 mediator, & intercessor. Így nem sza-
 bad kérnünk fele-baratunkat, hogy
 Istennek könyörögjön érettünk.
 IV. Vitattya azt-is: hogy az meg
 igazulásban semmi egyéb eszköz
 nincsen, hanem csak az Hit. (a) Christi
 mortem palam annihilaturi essemus, si
 justificationem, salutem, & justitiam
 nostram ullis aliis mediis præterquam
 unica Christi Passioni, & Redemptioni ipsi-
 us per fidem acceptam ferremus. Kiből
 ki tetczik: hogy az kereszttség, Pe-
 nitentia &c. mind csak hivságos az
 Helvétziaknál. V. Mivel hogy csak
 az egy hit által adatik az üdvösség,
 azt beszélik: hogy az Ur vacsorája
 nem szükséges az keresztény ember-
 nek. (b) Scriptura sola fide hominem
 justificari docet: quare corporalem car-
 nis Christi manducationem necessariam
 clamare pugnat cum doctrina Christi (c)

E 2 Ede.

(a) fol. 44. (b) fol. 74. (c) 67.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. J. /

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

✠(100)✠

Edere igitur corpus Christi idem est quod credere, & bibere quod fidere. VI. Csak egyedül az Hit által mondgya hogy üdvözülnek az emberek, mint ha mind híváságok volnának az egyéb jószágokrúl adatott parancsolatok:

(a) *per Fidem solam salutis efficiuntur participes* (b) *Unica fides est, qua nos iustos, & honorum Christi participes facit.*

VII. Az Sz. Irás (c) Nyilván Sacramentomnak nevezi az Házáságot: de az Helvécziaik nem akarnak az Keresztségnél, és Ur vacsoránál egyéb Sacramentomokat hallani. (d)

Duo sunt Sacramenta: Baptismus, & Cena. VIII. Az Ur Vacsorájában, azt mondgya, hogy csak gondolatunk által vagyon az Kristus. (e) *Sola imaginatione est praesens in Cena.* IX. (f) *Marcyon ereinek álmának mondgya hogy Kristus Urunk az bé szegezett*

ajtó-

(a) fol. 34. (b) fol. 68. (c) Ephes. 5. v. 32. (d) fol. 48. (e) fol. 66. (f) 84.

100

✠(101)✠

ajtókon által ment: hanem, úgy mond, az Angyal meg nyitotta néki az ajtókat, és ismét bé szegezte. Sok több héabaságokat beszél, mellyeknek hamisságit rövid sommában nem foglalhattyuk.

Harmadszor: kottyant el-vélte Igazat-is az Confessió; de ezzel fel forgattya az mága faját tudományát. I. Azt írja: hogy az Efésomi, Chalcedoni, Constantinápolyi, Toléomi Gyölekezeteket bé-vefzi: az Damasus, és Athanasius vallásat-is két kézzel fogadgya. (a) *Synodum Ephesinā, Chalcedonensem, Symbola iussu Constantinopolitani Concilii 5. & 6. Tolémani 1. 4. & 6. recipimus.* (b) *Symbola Athanasii, & Damasi recipimus, duo enim isti celebres & eximii Christi, atque Ecclesiae Ministri sub saeculo existerunt.* Ha ezeket bé-vefzi, fenékel fel forgattya az Cálvinista Tudományt,

E 3

a' mini

(a) fol. 53. 54. (b) fol. 55.

101

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.1.1./

a' mint ez előtt (a) meg értettük. II. Az Sz. Irás könyveinek lajstromát ilyen szókkal jegyzi fel: (b) *Veteris Testamenti libri sunt; Moysis Pentateuchus, liber Josue, Judicum, Ruth. libri duo Samuelis, totidem Regum, duo etiam libri Chronicorum; totidem Esdra, & Nohemia; liber Esther. His & librum Job, Psalterium, tres libros Salomonis, Proverbia nimirum, Ecclesiasten, & Cantica adnumeramus. Quatuor item Prophetas majores, minores duodecim. Quatuor extra hunc Canonem numerantur: quales sunt Tobias, Judith &c. nequaquam pari auctoritate cum prioribus censemus: interim eosdem nec damnamus, nec rejicimus. Novi Testamenti libros hos numeramus: Evangelium Matthæi, Marci, Lucae, & Acta Apostolorum ab eodem composita, & Joannis Evangelium. Quatuordecim item Pa. li, & septem aliorum Apostolorum*

Epi.

(a) *Sup. fol. 428. 171. (b) fol. 41.*

Epistolas unâ cum Apocalypsi. Ezzel fel dõjti amaz híres neves fundamentomat, hogy semmit nem kell hinni, valami a' Sz. Irásban nincsen (a) *Traditiones omnes, quæ Scripturarum auctoritate non nituntur rejicimus* (b) *Scriptura omne illud comprehendit quod ad veram fidem, verum DEI cultum necessariò requiritur.* Mutassa meg a' Szent Irásból, hogy az Esther könyve Sz. Irás; az Judithé csak paraszt Historia. Azt-is keressé fel, hogy Szent Pál írta az Romsbéliekhez szóló levelet, nem más valaki az ő nevével. &c. a' vagy ha eztet nem mutathattya Szent Irásból, hazudgya viszsa, a' mit utólban mondá, tudni illik: hogy valamit hinni kell, azt mint fel talállyuk az Szent Irásban. III. Szent Agostont, és Hyerónymust Kristusnak Szent, és hiv szolgáinak nevezi: (c) *Duo sanctissimorum Christi simul, &*

E 4

Eccle-

(a) *fol. 41. (b) fol. 40. (c) fol. 61.*Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

Ecclesiae ministrorum testimonia attexere institimus. D. Hieronymus suam, id est: veram, ac Christianam fidem fatetur hoc modo &c. D. Aurelius Augustinus &c. sanctus Christi & Ecclesiae Minister Leo Papa ad Flavianum & Leonem Augustum scribens &c. (a) Augustinus ceu corona quadam, & vera doctrina Orthodoxa, & incorrupta sententia quasi Princeps, & eximium decus apud omnes fideles est habitus. Ha Hieronymus, Augustin, Leo szentek, és hívek voltak: füstbe kell menni az Kálvinistaságnak. Mert a'mint ez előtt meg mutaték, fok helyen szembe viaskodtak ezek az szentek az újonnan fakadott hamisságokkal. IV. Az Confessio nem mér arra kötölezni senkit, hogy szente az szeréat szolgálta az Ur vacsoráját, mint Urunk elsőben kiadta (b) Ecclesia propter primam cana institutionem nequaquam adstricta est eidem

(a) fol. 79. (b) fol. 64.

eidem tempori, & loco, ut nimirum non nisi vespertino tempore, & in canaculo aliquo privato canam necessario celebrare debeat eò quòd prima cena in hunc modum celebrata sit. Ezzel erőtlene teszi az bizonyoságot, mellyel az Urunk cselekedetinek példájából vitattyák, hogy mi-iskét szín alatt osztogassuk az Ur vacsoráját. Többet-is nevezhetnék effélet: de most meg elégsem ezekkel.

Az Augustana Confessiönak sincs job renden szénája: mert ám hagyunk békét annak, hogy mint egy Prótheus sokszor színét változtatta, fok külömbb kaptára vonyatott, és hol egy képpen 's hol másképpen csáváltatott. Az bizonyos, hogy fok remérdek hazugságokkal tellyes az Confessio Apológiájával egyetembe, kiből meg tertzik, hogy nem az Igazság szerető Istennek tárházából költ ez az Confessio. Es a'kik azu-

Vide supra fol. 350.

✠(106)✠

azután indultak, bátorságosok nem lehetnek lelki ésméretiben. Mert az Szent Agoston mondása szerént, még az Szent Irásnak sem hihetnénk bátorsággal, ha csak egy hamiságot írtak volna is az Evangelisták, akár feledékenségből's akár eltekélt szándékból esett volna az csalatkozás. Hogy pedig len hoszszú beszéddel ne untassalak példájúl ibon egynéhány Hazugsági az Confessiának: I. Azzal dicsekedik, (a) hogy hit dolgában nem különböz az Romai Ecclesiátúl. II. Hogy (b) az misét minden szokott ceremoniáival böcsületbe tartya. III. Hogy (c) az Hallottakért való imádságot nem tillya. IV. Hogy az Pápista Hiti szerént (d) az meg igazú-

*Sup. fol. 451, 551. (a) Sup. fol. 338.
Logi alogi fol. 35. (b) Sup. fol. 331.
355. logi alogi fol. 88 (c) Super. fol.
354. logi alog. fol. 85, (d) Sup. fol. 328.*

106

✠(107)✠

zúlást cselekedetünkkel érdemellyük. V. Hogy az Pápisták (a) Hit nélkül, és minden jó Indulat nélkül hasznosnak mondgyák lenni az Sacramentomokat. VI. Az Pápisták tanítása tartya úgy mond, (b) hogy Kristus csak eredendő bünért tett eleget, az több vétkeket Misével kell lemosni. VII. Azt fogja Szent Agostonra: (c) hogy az ő tetczéséből az eredendő bün le-nem mo-sattatik, hanem csak befödöztetik. Elég most eddig mikor ezeket meg emészted, más csontot vetek elődbe, mellyen rágodgyál,

Ezekre én mondék: Nő mi ez ma el-nem igazityuk. Magam fe-lől azt mondhatom: hogy én az tiszta Szent Iráshoz támaszkodom, a' ki fejét akarja törni, az Német országból terjedett Hiteknek igaz-ga-

(a) *Sup. fol. 332. (b) Sup. fol. 331.
(c) Sup. fol. 359. 1*

107

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

☉ (108) ☉

gatásában, ám meg láttya. Az
Hitem Jerusalemben költ, nem A
gustában, vagy Tigurban. Allato
ban azért (semmit el-nem titk
lok kegyelmedtül) az kis Biró erő
fen furdal vala, hogy ily könny
e' mellől el-nem kell vala menni
de hirtelen nem tudám hová vet
az cselet. Annak okáért ez dologru
is nem csak tanúságot, hanem l
ki vigasztalást-is várok kegyel-
medtül. Légy egéf-
ségben.

108

☉ (1) ☉

MASODIK LEVEL.

Hittel kötött Fogadások-
nak fel-szabadításárul.

az púposon szóltó, s ékefesen beszéllő
ALVINCI PETERNEK.

Végséig éltesse az El
SCHADAI Dignitásodat, és
sok javainak bővségefien
i folyó forrással legeltesse szüve-
let. Minek előtte tovább terjesz-
zem irásomat bocsánatot kérek,
hogy gyakorlatos leveleim által,
ok hasznos munkálkodásnak fel-
állalásiban meg-tartóztatom Hu-
manitásodat. De meggygek? lelkem
tebeit orvosom eleiben kell vetnem:
s a' miben meg-akadok, annak igaz
ajtetését Vezéremnek eszes bölcs
Lev. II. **A** okta-

109

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.1./

Značka:

Men

D o š l o

Por.
číslo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

☞ (2) ☞

oktatásábúl kel vennem. E' napok-
ban azért sok böcsületes szin nép-
előtt, midőn olvasnák az Hajdú vi-
tézek kívánságit, mellyeket az ő
Calvinista Prædikátoroktól Foktűi
Mathétúl, ez elmúlt haború üdök-
ben, az Nemzetes, Tekintetes, és
Nagyságos Bathori Gábornak, kül-
dötteinek vala, jűtnak arra, a' hol
azt akarják; hogy ha az Ur Isten
Erdéli Fejedelemségre viszi ő Nagy-
ságát, az bálványozó Pápistákát ne
szenyvedgye se Tanácsába, se Udva-
rába, se Tiszt-Viselesekben, mert
ezek nem lehetnek hivek az Fejede-
lemnek, kik az Istennek sem hivek.

Nem törheté ezt az Sáfrány illa-
tott, egy ördöggel határos Pápi-
sta Embert, hanem elő szólla: Vő-
dé, ugymond, eszedben a' minapi
beszélgetésünkből, hogy ennek az
Istentelen pártolkodó, és haború-
ság-szerző Fogtűinek farkába verük
az bálványozó nevet; meg hid én-
nékem, hogy ha szóban elegyedünk
itt:

110

☞ (3) ☞

itt-Is markába szakad hamissága.
Mert, nem hogy a' Pápisták, Feje-
delmek hivesége-ellen praktikálná-
nak: de sőt inkább, nincs ez vilá-
gon oly tudomány, mely szenteb-
ben, és hivebben meg kíványa az
kötelességnek meg-telyesítését,
mind az Romai Religio. Este ma-
gad tudod: hogy minek előtte az
Luther, és Calvinus kovásza meg
savanyította volna országunkat, Ta-
nácsfi, és Udvar népei voltak az Ma-
gyar-Országi Királynak, tisztesé-
gesen viseltek hivatalyokat, job-
ban-is virágzott akkor országunk,
hogy sem az elromlott hazánk Ső-
preje, és nyakunk körül akadt
romja.

§. I

*Mivel bizonyították az Atyafiak,
hogy hiti-szegők az Pápisták.*

Nem törhetém én-is, hogy hoz-
zá ne szóllanék, mert tisztes-
ségem mutattya vala, hogy szolgál-

A 2

tár-

111

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

társom-mellett ki-allanék. Mondék azért: Jó Uram, noha jól-tudod a' ti tévelygésteket kendőztetni, és fokl tekergésekkel el-is akarod földözgetni rútságit vallástoknak: de az igazság fényesvilágosága-előtt elnem bújhatasz. Mert ugyan jól mondá Fogtűi; hogy nem kell az Pápisták hívségéhez bizni, mivel hogy ők az hittelt meg erőfittetett kötelefséget-is csak seminek tartják. Ehez az tudományhoz képest igaz következéssel mondhattuk őket kétséges hívségűeknek; hogy pedig ezt ne itillyed újombúl szopott gyanúságnak. 1. Ő magok az Pápisták, az Constanciai győlekezetben el végezték: Hogy az eretnekeknek (ezen pedig mind azokat értik, valakik az Pápa lova farkát nem tartják) nem tartoznak meg állani fogadásokon. Ugyan ottan mindgyárt füstit-is veté ez ez tisztos végezés. Mert az ártatlan Hufz Jánost, kit Prágából hit-le-

vél-

véllel ki-csáltak vala, nyakon köték, és elevenen fel-pórsólvén, Vulkanusnak szentelék. II. Az szegény Lengyel László Magyar-Országi Király, allendő frigyert vetett vala Amurát Török Császárral; hit levelet-is adának egymásnak: Eugenius szentséges Pápanak, Juliánus Caesarius Cardinált követségben Uladisláus Királyhoz küldé; fok mézes beszédekkel ki úté szegényt élübül, fel-ülteté, az Török ellen vivé. Amurát pedig az harcznak idején zászló gyanánt emelé az Király hit-levelét. Es mikor az Magyarok megtólták volna az Pogányságot, Amurates fel-szóval kezdé könyörgeni: hogy ha igaz Isten az Kristus, állja-meg botlázúját, mert héában vőtték az keresztények az ő nevét, fel-bontvan kötés leveleknek végezését. Mihent az könyörgésnek vége lón, meg rémüle's-eifuta az Magyarság. Így büntetétek az Ur Isten az Pápa tanácsát.

A 3

III.

III. Kőnyű módgyok vagyon az Pápiſtáknak az hit-szegésben, mert ha ſzáſzor egy nap hamiffan eskűznek-is, csak menyenek az Gyóntó Atyához, és okádgyák ki, a' mi gyomrokon vagyon, kész a' menedék. Ne-is felyen ſenki, hogy moſt az hit-szegésért oly pœnitentiat adgyanak, mint az Váradi Gál Pap adott vólt régenten, tudni illik: hogy eſztend ig az felső és alsó ſzáját, mikor törőléſt kívánnak, árva csalylánnal töröllye. Im érted azért mely nagy oka vagyon Foktűinek, hogy az Pápiſták hívségét bizontalanná, és kéteſsé tegye. Erre az Pápiſta ember mondá: Héaba igyekezel család melleſségeddel gyűlöltetni az régi közönséges igaz hitnek követőit. Mert ha igaz, hogy kőnyebb az hazug embert, hogy ſem az Sánta kováſzt el érni: nem itilem hogy meſzſze ſzaladhaffatok itt-is az igaz előtt. Azért inadba léſzek. És mivel hogy roſda nem-
fog

fog aranyat; meg mutatom, hogy ſem emberség, ſem tehetség nincs annyi ti-bennetek, hogy fejűnkre rakhaſátok ezt az hitetlenségnek árultató gyalázattyát. Sőt hogy le rázzuk magunkról az Prædikátorokra, rövid ſzóval rend-ſzerint ezeket meg-magyarázom. I. Mely nagy véték légyen az hit-szegés. II. Mit tanit az Romai Eccleſia az hittel kötött fogadáſnak köteleſségéről. III. Meg bizonyitom, hogy csak patvarkodó vádolás, a' mit az Atyaſnak az Conſtánciai Gyűlékőzetben, és az Huſz János büntetésében álmodoznak az hit-szegésről. IV. Azt-is meg mutatom, hogy cſomót keresnek az Atyaſiak az kákán, mikor Eugeniust hit-szegésről vádollyák. És az Gyomáſból-is megmutatom, hogy okot nem vehet ember az hitetlenségre. V. Viſzſza-forditom, 's-az Prædikátorokra fejezem ezt az panáſzt; és az Luther, s Cal-

A 4

s Cal-

Propoſitio.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:
/318.1g.j./

's-Calvinus tanításából meg-bizonnyitom: hogy új vallások szerént, azt ember gyalog meg másolhatya, a' mire lova hátán meg eskütt. Sőt, egy talpon álva tiszszer-is vizsgálva esküdhetik, és szinte úgy kereskedhetik hitivel, mint egyéb marhajával.

Meg szólalá itt egy Fő Ember: Húj bezzeg nagy átkot ásál magadnak, nagy ennek az szököllője. Azért, hogy békét bár ennek az utolsó cikkelynek, és ne mellyezd a' mit meg nem fogtál. Mondék én ez Fő Embernek: Had úszszon a' mig úszhat. Halljuk végig minden káromló csalogást, mellyekkel marczongja, és ostorozza az Isten edényinek emlékeztit. Felele erre az Pápiста ember: Csinnyan beretvály szerető bátyám; efféle fardagályos, és czafrangos szitkokkal ne mossad bűdös szádod. El vetetted egyfzer az koczkár, én-is pedig föl tettem melléje: meg-is kell azért mind végig jád-
cza-

czanod. Es ha te mindent mondasz, a' mi szádra jó, meg-hidd, hogy én-is fűledbe rágom, a' mit szinte halani nem akarnál-is. Sok a' mi fok, elúntuk az hamis gyalázatokat, mellyekkel mód nélkül terheltek bennünket. Azért bizony megkoczczuk körmötöket, és el-is szoktatunk rúllunk, ez világgal meg-esmértetvén, hogy haj-szál nincs annyi fejeteken, menyi hazugság vagyou írástokban.

§. II.

Mely nagy véték legyen az Hit-szegés.

Törvényt szabott az Ur Isten az Esküvésben, és azt parancsolta: (a) *Jurabis in veritate, & in iudicio, & in justitia*: hogy tekélletésben, itilerben, és igazságban esküdyünk: Tekélletésnek kell annak lenni, a' min meg esküszünk, az az, tudnunk kell bizonynyal, hogy igaz a' mit hitünkkel bizonyitunk.

A 5

Iti-

(a) Jer. 4. v. 2.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

Itéletben kell esküdnünk, az az, nem
hittelenségből, 's-vakmerőül, hanem
nagy dolog vigyen rea, hogy meg
esküdjünk, tudni illik: (a) mikor
egyéb képen az veszekedésnek vége
nem lehet. (b) *Magna necessitate com-
pulsus iuro: cum videro non mihi credi,
nisi faciam, & ei qui mihi non credit,
non expedire, quod non credit: tunc
cum magno timore dico; Testis est mihi
Deus. Et hoc quod amplius est, quam,
est, Non: à malo non est jurantis, sed
non credentis.* Azért azt mondgya az
Ur Isten: hogy valaki gyakran es-
küszik, számtalan sok vétékben esik.
(c) *Jurationi non asvescat os tuum, mul-
ti enim casus in ea. Nominatio DEI
non sit assidua in ore tuo.* (d) *Vir mul-
tum jurans implebitur iniquitate.* Vé-
gezetre: igazságban kell az eskü-
véf-

(a) *Heb. 6. v. 16.* (b) *S. Aug. tom. 10.
serm. 28. de verbis Apostoli.* (c) *Ecol. 23.
v. 9.* (d) *Vers. 12. contra primum est per-
jurium, contra secundum temerarium,
contra tertium iussuum, juramentum.*

vésnek lenni, az az, oly dolgot kell
esküvéssel erősitennünk, mellyel az
igazság megue bantassék. A' ki en-
nek az három dolognak valameltyi-
két által-hágja, kétség-nélkül vét-
kezik, és az Istent gyalázattal ille-
ti. Mert mikor esküszik, azt ki-
ványa, hogy az Isten bizonytságot,
és jelenséget adgyon, hogy úgy va-
gyon az dolog, a' mint ő mondgya,
mintha az Ur Isten, vagy tudatlan, és
hamis volna; a' (vagy a' mint Arany-
szájú Sz. János (a) mondgya) azt
nem érdemlené tőlünk, az mit az
új köntös meg-érdemel, tudni illik,
hogy meg bősülljük, 's-ritkán
nyüllünk hozzá.

Az hamis hitezés pedig, és az es-
küvésnek fel bontása, mely nagy
ellene legyen az Ur Istennek, ki tet-
szik: I. Az parancsolatokból, mel-
lyekkel erőssen tiltja, hogy az I-
stennek nevét héában ne-vegyük:

A 6

(a) *Non*

(a) *Chrysbom. 9. ad populum.*

(a) *Non usurpabis nomen Domini tui frustra, quia non erit impunitus, qui super re vana nomen ejus assumpserit.* II. Azokból az szörnyű büntetésekből, mellyekkel fenyegeti az Szent Irás az hamissan-esküőket. Arány szájú Sz. János leg inkább szörnyíti, a' mit az Isten mondá Zacharias-által: (b) Az átok kijő, úgy mond, a' Lopónak, és hamissan-esküőnek házára, és az ház közepett leszzen lakása: meg emészti az házat mind fájával, és kőveivel egyetembe. Két vétket nevez Isten, mely az embernek házát fel-forgattya: az hamis esküvést, és az hamis keresményt, mert, a' mint más Profétánál olvasom: (c) Még az kő-falbólis rea-kiáltanak az kővek az hamis emberre, az az, Isteutól boszszú-állást kérnek. Az Ur Isten-is azt mondya: hogy

(a) az
(a) *Exod. 20. v. 7. Deut. 5. v. 11. (b) Zach. 3. v. 4. vide Chryf. hom. 6. 7. 8. 9. ad populum Antioch. (c) Abac. 2. v. 11.*

(a) az hamis hitűek az ő bizonyosságát kérik: de csak győzzék várni, hamar bizonyosságot ad nekik, de ostorral. Csudálatos példát hagyot az Ur Isten az hitetlenségnek büntetésében. Meg-csalák (b) Josuét az Gabaoniták, és el-hiterék véle, hogy ők az igiret-földén-kivül laknak. Frigyet vete vélek, 's-meg-esküék nekik Jósue, hogy nem leszzen bántások. Azután hatszáz esztendő-múlva szörnyű (c) drágaság támadá Sidóságban, és midőn az Isteutól okát kérdenék az csapásnak, azt felele az Ur Isten: hogy Saul az Gabaonitáknak adott hitet meg-szegte, és egynehányat meg-öletett benne. Azért szüneti addig nem-leszzen nyavalyájokaak, valamig az Gabaonitákat meg nem engesztelik. Követeket bocsátá azért David hozzájok, és engesztelni akarván őket, az Saul mara-

A 7 dé-
(a) *Malach. 3. v. 5. (b) Josue 9. (c) 2. Reg. 21. v. 1.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.j./

dékit kezekbe kelle adni. Mihent ezeket meg-feszíték az Gabaonirák, ottan meg-szűnék az Isten ostora. Példa ám ez minden Nemzetségnek, melly az Isten haragját el-akarja kerülni. III. Az Istennek sok csudálatos-képpen-való csapási, mellyeket némely bizonyos helyeké az hamis esküőkre bocsátott. Az kik hamissan esküttek az Sz. Processus, és Martinianus testénél, azt mondgya Sz. Gergely, hogy mindgyárt meg-szállotta őket az Gonosz. (a) *Ad extincta eorum corpora, aeri veniunt, & sanantur: perjuri veniunt, & à Damone vexantur: Daemoniaci veniunt, & liberantur.* Nem sokkal külömbb dolgot ír Sz. Agoston, (b) hogy szokot történni Nolában. Halhadza mit mond Gregorius Turonensis az Sz. Pancratius Martyr templomában hamissan-esküők bü-

(a) Gregor. hom. 32. in Evan. (b) Aug. Epist. 137.

büntetéséről: (a) *Ad sepulchrum S. Pancratii, si cuiusquam mens insana juramentum inane proferre voluerit: statim aut arripitur à Damone, aut cadens in pavimento amittit spiritum.* Bonfinius írja, hogy, (b) Váradon az Sz. László koporsójára tettek egy kupát, mellyet hamissan magáéva akar vala tenni, a' kinél csak zálogban vala: és midőn az hamis ember hozzá akarna nyúlai az kupához, az Istennek keze lőn rajta, és soha elnem veheté. Sőt, a' ki ezeknél nagyobb, nem csak azokat ostorozzá az Ur Isten, az kik hamissan esküsznek, hanem azokat-is, kik okai, hogy hamissan esküdjék valaki. Sz. Agoston írja, (c) hogy egy Titumlyménus magának Szent Agostonnak azt beszéllette; hogy

(a) Greg. Tur. lib. 1. de Glor. Martyr. c. 39. similia c. 20. (b) Bonfi. dec. 2. lib. 9. (c) Aug. tom. 10 serm. 11. de Sanctis qui est de Decollat. S. Joan. Bapt. habetur post sermones ad fratres in eremo.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

midőn egy adósa meg-tagadta volna az adósságot, és hittel akar-
ná magát menteni, ő-is hitire ha-
gyá az dolgot. Mikor amaz meg-
esküött volna, eszére-elve Titum-
lymenus az Istennek itilő-széki elej-
be vitették: és midőn azt kérdették
volna tőlle; miért esküdtette-meg,
a' kit tudta, hogy hamisan eskü-
szik? azt felele, hogy azért, mert
el-tagadta az ővét. Kinek viszon-
tág az Ur Isten azt mondá: Nem
jobb lőtt volna-é marhadat el-vefz-
teni, hogy sem felebarátod lel-
két? és úgy meg-verék nyavalyást,
hogy az hátán jó ideig meg-látcza-
nának az veré.-helyek. Azért így fe-
jezi be ezeket Sz. Agoston: (a) *Ille, qui
hominem provocat ad jurandum, & scit
eum falsum juraturum, vincit homici-
dam, quia homicida corpus occisurus
est, ille animam, inò duas animas, &*

ejus
(a) *Aug. loco citato, & refertur 22.
Quaest. 5. 6. Ille qui.*

*ejus animam, quem jurare provocavit,
& suam.*

Nem tagadhatom, midőn meg-
gondolom az hamis esküvés-ellen-
való haragját az Istennek, és látom,
melly könnyen áll az mi nemzet-
ségünk között az esküvés, szüvem
fáj szegény meg-nyomorodott há-
zámon. Mert soha föld kerekse-
ge-alatt, semmi-féle Nemzetség-
között annyi, és oly formán-való
hitezés nincsen, mint mi közöt-
tünk. Gyanúságban hoznak vala-
kit; negyven, ötven, század magá-
val fejére esküsznek; vagy pedig len-
ennyi ember hitivel meg kell tisz-
títani magát. Az *Coniuratorok* pe-
dig arra esküsznek: hogy akkor,
amott vólt, ezt 's-ezt cselekedte,
noha mindenek-előtt tudva va-
gyon, hogy azok, a' kik meg-es-
küsznek, annyit tudtak a' dologban,
mint az Perbiai Király. Hanem egy-
egy forintot adnak szegényeknek,
és valamit mondatnak vélek, min-
dent

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

dent reá-mondanak. Magá, a' ki
 oly dolgon eskűszik, melyben sem-
 mit nem tud, ha szinte történet-
 bül igaz-is, az min meg-eskűszik,
 ugyan héában vészi az Istennek ne-
 vét: mivelhogy szinte úgy hazud
 a' ki bizonyosnak mondgya, a' mit
 nem tud, mintha igaznak monda-
 ná a' mit tud, hogy hamis. (a) *Ni-
 hil aliud est errare, quam verum pu-
 tare, quod falsum est, falsumque quod
 verum est: vel certum habere pro in-
 certo, incertumve pro certo, sive falsum
 sive sit verum.* Igazán mondom: hogy
 mikor efféle eskűvéseknek csak hi-
 rért hallom-is, iszonyodom tőlle,
 és csak nem azt mondom, a' mit
 Chrysothomus: (b) *Non ita deploro
 quosdam in viis jugulatos audiens, si-
 cut gemo, & lachrymis prosequor, &
 horresco, cum video quempiam propo-
 altare venientem, & Evangelii juran-
 tem atactis.* Bezzeg törvényünk

(a) Aug. tom. 3. Enchir. c. 17. (b)
 Chrysoth. homil. 15. ad populum.

és az Sz. Irás arra mutat:
 (a) Hittel menyen véghez,
 mit egyéb-képen el-nem iga-
 jithatnak, mikor pedig az dolog
 sivannya, többed-magával-is kell
 embernek menteni magát. De en-
 nek módgyában vagyon az fogyat-
 kozás. Mert az szerént kellene azt
 rendelni, a' mint szokot lenni az
 (b) *Canonica purgatio.* Ebben pedig,
 a' kik más ember-mellet meg eskűsz-
 nek, semmire egyéb-re nem eskűsz-
 nek, hanem csak arra, hogy ők
 el-hitték annak ártatlanságot, a' kit
 menteni akarnak, az az, nem eskűsz-
 nek az Compurgátorok azon, a'
 min az gyanúságban esett ember,
 tudni illik, hogy ártatlan; és ab-
 ban a' mivel őtet vádollyák, nincs
 semmi része: hanem csak azon es-
 kűsznek, a' mit bizonyosan, tud-
 hat-

(a) Heb. 6. v. 16. (b) *Non jurant de
 opere facto vel infecto, quod saepe scire non
 possunt: sed de sua credulitate, quam
 certo scire possunt.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318.18.j./

hatnak, tudni illik, hogy ők azt itillik, 's-hizik magokban, hogy ez az jámborigazán eskütt maga ment-ségében, és őtet ártatlannak tart-tyák. Nem-is kételkedem, hogy csak ilyen módgya vólt az mi ele-inknél az magamentségnek, mivel-hogy írott Törvényünk tartya, hogy az *Jus Canonicum* szerént kell érte-nünk, és annak regulája-szerént igá-zítani, a' hol valami homályos do-log vagyon az Ország törvényében. De térjünk az el-kezdettt dologra.

§. III.

Mit tanicsón az Romai Ecclesia az hittel kötött fogadásokról.

ELőször: az Romai Ecclesia, mint nyilván-való eretnekeket kár-hoztatta az Priscillianistákat, kik szabadgyában hamisan eskűznek vala, és a' mint Sz. Agoston írja: (a) tanítások summája ez vala: *Jura, perjura, secretum prodere noli.* Erős bün-

(a) *Aug. tom. 6. hares. 70.*

büntetés-alat meg-tiltarott az Hit-szegés mi-nálunk. As Papot, ha-hitit meg-szegi, Papságotúl-való meg-fosztásra méltónak mondgyuk. *Cap. Cum non ab homine. De judiciis.* Es közönségesen tisztessége-veztet-nek itilik az Pápa Decretomi, vala-ki hamisan eskütt. *Cap. Infames causa 6. Quest. 1.* E' fölött azt paran-csolyák: hogy az hamis-hitű ember negyven nap vizzel kenyérral bőj-töllyön, és hét esztendeig tarcsón penitentiát. Másütt ilyen vége-zés vagyon: (a) *Si quis pejerat, & alios sciens in perjurium duxerit, quadraginta dies peniteat in pane, & aqua.* Vé-gezetre (c) Sz. Tamás Doctor, és az több Theológusok azt mond-gyák: hogy az bálványozás-után, nincs nagyobb vétek az hamis es-kűvésnél, mely az gyilkosságnal-is veszedelmesbb. Ezt ezzel bizonyít-tyák:

(a) *Causa 22 Quest. 5 c. 4* (b) *D. Thom. Quodli. 1. Arti. 18. Solu. 8. de Justit. Quest. 2. art. 3.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. 1g. j. /

tyák: Mert az tíz-parancsolatban is mindigárt az bálvány-imádás után vagyon ennek tilalma. Ennek-fölötte: az Gyilkosságról, és egyéb bűnről-való kétségben (a) hittal kell embernek magát menteni's-igazítani. Melly mentség hívásos, ha nagyobb bűn az gyilkosság, hogy sem az hamis hitezés, mert az ki meg merete cselekedni az nagyobb vétket, hihető, hogy az kisebbben inkább által mégyen.

Másodszor: Azt tanította az Római Ecclesia, hogy az hitnek kötelességébe, nem kell azt nézni, kinek, és mi-okon fogad valamit esküvésével az ember, hanem, ha oly az dolog, mellyet ember bűn nélkül bé telyesíthet, és nem csak meghatározott ok-által, hanem egyáltalába meg-esküszik valamin az ember, mind Töröknek, Sidónak, Tévelygőnek egyaránt meg kell állani az esküát fogadáft. Ennek az igaz

(a) Heb. 6. v. 16.

igaz tudománynak sok részei vannak, mellyeket meg-keli magyarázni.

I. Azért, mikor oly dolgon esküszik az ember, mellyet bűn nélkül bé-nem telyesíthet: az Esküvésben vétkeznek, és az meg-telyesítésére nem köteleztetik. Azért írja Sz. Ambrús: hogy, (a) Heródes nem tartozott bé-tölteni az tánczos leánynak kívánságát, noha meg-esküött vala, hogy kedvét nem szegi. Jestének sem kellett volna (b) Leányát meg-áldozni: *Est contra officium, nonnunquam solvere promissum. Sacramentum custodire.* Ugyan ezent kellitilni az (c) Sz. Dávid esküvéséről, hogy Núbált meg-öli, és azokról, kik meg-esküvének, (d) hogy addig nem esznek, mig Sz. Pálr meg nem ölik. Illyeuek közönségesen azok-is az esküvések, mellyeket gyermeki, és cse-

(a) Ambrosi. 1. officio. c. 50. Marci 6
(b) Judic. 11. (c) 1. Reg. 23. (d) Actor.
23. v. 21.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

léde-között szoktak tenni az emberek, hogy fejeket bé-rontyák, im így am úgy verik, mert efféle bolond esküvések, majd mindenkor illetlen boszszú-állásról vannak. Oka pedig, miért nem kötelezhetünk bűnre efféle esküvés, az: mert az esküvésnek bé-teljesítése azért szükséges, hogy az Istennek illendő tiszteletit meg-adgyuk abban, hogy Ő Sz. Felségét benne nem akarjuk azokban hagyni, a' miket Ő véle bizonyítottunk. Az bűnnel pedig az Ur Istent nem-tisztelhetjük. Tehát, az hit sem kötelezhet senkit bűnre.

II. Hogy ha az fogadás valami *Conditio*val bizonyos okkal meghatározott, akkor bezzeg csak annyira terjed az köteletség, mennyire az *Conditio*, és ok szenved. Ez pedig az határozás, nem mindenkor nyilván, és világosan ki fejezett szókkal léfzen, hanem csak az embereknek közönséges szokasából is meg

meg-történhetik. Mert mikor valamit esküvéssel igrnek az emberek, úgy szokták azt érteni, hogy bé-től-bolond léfzen hozzá annak-is, a' kinek igiretet törtenek; ha tehetőségben léfzen; ha valamely dolog akadály nem találkozik, mely az igaz okosság-szerént azt kívánja, hogy jobb el-hagyni, hogy sem bé-tölteni, a' mit fogadtanak, és a' mint Sóter Pápa mondgya (a) *Si aliquid for-*
de incautiùs jurasse contigerit, quod obser-
vatum in pejorē vergat exitū, illud consi-
lio salubriore mutandum noverimus.

III. Az esküvésnek módgyára sem kell nézni ebben az köteletségben; az az, vagy jó akaratból, vagy félelemből fogadtunk valamit esküvésünkkel: de ha bűn nélkül azt meg-teljesíthetjük, és egy-általánba, *Conditio* nélkül volt az fogadás, tartozunk eleget tenni fogadásunknak. Ezt is Decrétomban írták az Romai Pápák. *Cap.*

Lev. 11. B S
(a) Causa 22. Quest. 4. cap. Si aliquid.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:
/318.18.j./

*Si vero. Extra. De iurejurando. cap. 3. & 4. de iis, quæ vi, meti que. **

IV. Nem kel nézni az esküvének köteletségében azt az személyt, melynek meg- esküszünk : hanem egyaránt mindenknek meg- kell állania a' mit hittet fogadunk. Ez volt mindenkor, 's-mostan-is az Romai Ecclesiának tanítása, és hogy egyéb fok bizonyságokról ne szóllyak, az Tridentomi Concilium világos tanitya : hogy az hittül- szakadtaknak-is, szentül 's-igazán meg- kell tartani fogadásukat. Mert minek utánna szabad úti-levelet adott volna az Lutheránusoknak, hogy bátran ők-is az gyűlekezetben mehetnek, azt veri utánna : hogy, ha csak egy pontban ez-ellen cselekednének (kit Isten ne adgyon) az egész Concilium azokban az vétkekben és gyalázatokban essék, mellyeket az Isten, és az Emberek rendeltek

az
* *In iudicio externo tamen, non datur actio de promisso per vim extorso.*

az hit-szegők-ellen. (a) *Quæ omnia, pro omnibus & singulis Principibus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, atque omnibus aliis Clericis, & secularibus personis promittit, & bona fide spondet. Quodsi sancta Synodus, aut aliquis ex ea, vel suis, cuiuscunque conditionis, præscriptæ assurationis, & salvi conductus formam, in quocunque puncto violaverit, quod avertat omnipotens Deus, & sufficiens emenda non fuerit mox secuta, & ipsorum arbitrio merito approbanda: habeant ipsam Synodum, & habere poterunt incidisse in omnes penas, quas iure Divino, & humano, huiusmodi saluorum conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione.* Az Istennek büntetését mondgya, hogy meg-érdemli, a' ki meg-nem állja az el-szakadtaknak tett fogadást-is. Ugyan-ezent tanityák az tudós emberek-is :

B 2

(a) Si

(a) *Sessi. 15. & 18. in fine.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár :
/318. 1g. j. /

(a) Si Princeps, vel Magistratus Catholicus paciscitur cum haeticis de toleranda libertate Religionis, quam sine majori detrimento impedire non potest: sine dubio fides servanda est. (b) Si cum haetico Principe Princeps Catholicus cum haetico republica Catholica publica fidem init: tenetur sincere & sine omni dolo, eam non minus, ac Catholico alicui datam, factam testam tueri.

Harmadszor és utólszor, azt tanítja az Romai Gyöleközet: hogy, (c) akár minémü mesterséges szóval esküdjék valaki: de az Isten a' ki lelki ésméretünknek bizonsága, úgy veszi ezt az esküvést a' mint az érti az kinek esküszünk; melly do-

(a) Martius Becanus Resp. ad Aphorism. 3. Calvinist. Et lib. de fide servanda Haeticis. (b) Robertus Soverius, Differ. de fide Haet. servanda. adversus Eleuthum Danielis Flansi Sect. 7. f. 26. (c) Sunt verba Decreti Caus. 22. Quast. 5. ca. Quacunque arte

dologrúl így ír Szent Agoston. (a) Illud rectissime dici non ambigo, non secundum verbum jurantis, sed secundum expectationem illius, cui juratur, quam novit ille, qui jurat, fidem jurationis impleri. Unde perjuri sunt, qui servatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt. Ezt úgy magyarázzák, és veszik az Doctörök: hogy, mikor valakit Törvény's-igasság szerént esküttetnek, akkor semmi tétozáást és csalárdságot nem szabad az hitben el-egyíteni, hanem arra kel igyenesen esküdni, és az szerént, a' mint kívántatik. Mert az Istennek tisztességére, nem csak az szükség, hogy őtet megböcsülyük annak bé-telvéstésével, a' mire meg esküdtünk: de hogy az is igazán meg-áliyuk, a' mit méltán és okossan itilhetnek az emberek, hogy Istennel bizonyityuk. Mert

B 3 az

(a) Aug. Epist. 224.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. Ig. J. /

az Emberek előtt az Istennek méltó bocsüllete, e' nélkül helybe nem maradna. Ha pedig valaki Törvénytelenül, igazság ellen, mód nélkül kötelez valakit az esküvése; bezzeg akkor azt tanítják az Doktorok, hogy nem tartozik az szerint esküdni, a' mint kívánja, a' ki őtet hamissan erőlteti: hanem (a) avagy valami homályos szókkal élhet, mellyeket ő külömb értelemben vészen, hogy sem a' ki az kitet kívánja: (b) avagy pedig, ha az szók elég világosok is, de elméjében valami határt, módot, okot vethet az esküvés mellé, úgy hogy, ne arra esküdjék, a' mit pusztán ő-maga az esküvésnek formája jegyez, és a' mit az alit, a' ki meg-esküdteti őtet, hanem csak arra esküszik, a' mit az külső szók, az meg-gondolt, és elméjében tar-

(a) Ita Sotus Caëtanus. (b) Ita Navar. Sylvest. Valent. 2. 2. Diss. 6. Quest. 7. Punct. 4. §. secundo Queritur.

tott móddal együtt jegyeznek. Ezt két képen bizonyíthattuk. I. Mert, ha az ember tartoznék annak értelmé szerént esküdni, a' ki törvénytelen kérd valamire: vagy igen sok hamis esküvések, vagy egyéb-féle számtalan gaz dolgok következének. Mivel-hogy, a' kik hatalmasak, akár-melly agyaskodásból-is érteni akarnák törvénytelenül-is minden titkokat az alattok-valóknak; kívül sok gyilkosságok, gyűlölségek, eszveszések következének. Maga az természet, s-igaz okosság-ellen vagyon, hogy az ember semit az maga dolgaiban titkon ne tarthasson az hatalmasb-ellen, hanem minden szándékat, és cselekedetét meg-vizsgálhassa a' ki erősebb, és hogy ne legyen egyéb módgya, a' ki titkot akar tartani, hanem az hamis esküvés. II. Mert a' mit hazugság nélkül meg-mondhatunk, azt hittel-is szabad meg-erősíteni, ha egyéb-képen helyt nem adnak

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

beszédünknek. Mikor pedig nem Törvény-szerént kérdez valaki, ha nem csak nyukhatatlanságból, vagy haszontalan tudakozásból; avagy mikor a' magunk igazsága azt kívánja; szabad olyat mondani, melyen egyebek mást érthetnek, hogy sem a' mit elménkben meghatározot értelem-szerént akarunk jelenteni. Ezt sok Példákkal megbizonyíthatjuk: Mert leg-elsőszőr: Mikor Abrahám félne, hogy feleségéért őtet meg-ne ölnék, Faraónak, és Abimelechnek, kik kérdezik vala (a) ha Sára ő feleségeje? azt felelé, hogy húga. Amazok azt úgy értették, hogy nem felesége, hanem csak Attyafia Abrahámnak. Jákob-is személyében Esau nem vala, de mivelhogy az első szülőttek igazságát Esautól meg-vőtte vala; arra az áldomásra nézván, melyre-való-képeft az ő Attya kérdé ha

(a) Gen. 12. v. 13. cap. 20. v. 2.

ő-é az Esau? (a) hazugság-nélkül felele, hogy ő; úgy értvén ezt, a' mint mondam. Moyses-is azt monddotta Faraónak, hogy (b) három napi-jaró földre mennek, és ott áldoznak az puztában. Az 'Sidók (c) kölcsön kérenek az Ægyptombeliectül sok szép marhákat. Ezeket sokkal külömben értették az 'Sidók, és külömben Faraó, 's-az ő népe. Az Ur Isten ő maga-is azt monda (d) Ezechiásnak: hogy beteg ágyábúl fel-nem kel, meg hal. Ninivének, hogy három nap múlva el-vész. Noha szóval nem jelentette, de titkon tartott okkal monddotta ezeket az Isten; tudni illik, ha Istenhez nem-folyamnak. Üdvözítők azt mondgya: (e) hogy az utolsó napot ő nem-tudgya: alantomba ezt úgy érte, hogy emberi ere-

B 5

(a) Gen. 27. v. 24. (b) Exod. 8. v. 26. 27. (c) Exod. 11. v. 2. cap. 12. v. 35. Similia in Davide, 1 Reg. 23. v. 2. (d) Isai 38. v. 1. (e) Matth. 24. v. 36.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

erejéből nem tudja, sem úgy, hogy ki jelensz az élő Embereknek. Sz. Jánosnál azt mondá Urunk (a) hogy, ő most nem megyen az innepre Jerusalembé: maga utánna-verti mindigárt az Evangélista (b) hogy fel méné, de titkon; holott azt jelenti, hogy az fel-menetelnek bizonyos módgyárúl értette Urunk, mikor azt mondotta, hogy fel-nem megyen, mert nyilván és egyebekkel együtt nem járt. Ezekből és több hasonló példákbul ki tetzik, hogy, mikor az igazság nem kénytelenít az egyenes feleletre, szabad embernek el-titkolni fok dolgát; és nem köteles arra, hogy mindenkor annak értelme szerént feleljen, a' ki modnélkül kérdezkedik tőlle. Azért ha valaki agyafúrt gyanúságbul háza népét vallattya; avagy ha az bíró oly dolgot kérdez az Gonosz-tévőtől, mellyrül őtet senki nem vádolta: mivelhogy törvénytele-

(a) Joan. 7. v. 8. (b) Versu 10.

telenek ezek az kérdezkedések, nem kötelesek, hogy ki-mondgyák minden dolgokat. Im érted azért a' mi tanításinkat; lelked szerént mond-meg, mit találsz ebben megfedhetőt?

§ IV.

Az Constáncziai Gyűlelkőzetben nem adniott semmi ok az Hittszegésre.

NAgy kyriében költöttétek jó Uraim az Husz János dolgát, maga, ha ezt jól meg-rostálnatok, semmi okot nem adna ez-is, a' mi rágalmazásunkra. Hogy pedig az dolgot fundamentomán kezdgyük: 1378 esztendőben, mikor meg-hólt volna az XI. Gergely Pápa, nagy szakadás lón az Pápa választásban, mellyen közel negyven esztendeig veszekedének. Az veszekedésnek le-csendesítéséért, 1414. esztendőben, Constáncziában Gyűlelkőzetet hirdetének. Hogy pedig ezen

B 6

egy

egy munkával az Husz János vesze-
kedése-is el-igazodnék, Sigmond
Császár *salvus conductus* küldte Husz-
nak, és meg-parancsolá, hogy ő is
Constánziában jöne. Ott nagy so-
kat beszéllének Huszal; végre, nyil-
ván való hamis tanítását kezében
kapák. Mert egyéb dolgok-között
azt vallotta: hogy (a) az Egyházi
's Világi Fejedelem, birodalmát és
igazságát el-veszti, mihent halálos
bűnben esik. E' mellet, az Viklef
Articulosit-is erőssen óltalmazta.
maga ezek-közül vala az-is: hogy
(b) minden teremtet állat Isten.
Ezekért, és több rút vélekedése-
kért nyilván-való eretneknek itil-
ték őtet, és ha meg nem tér, tör-
vény-szerént való büntetésre mel-
tónak találák. Akadékot szerez va-
la az Császár *salvus conductus*. Azért
őszve-gyűlven azt találák: hogy az
Császár, a' ki szabad menedéket
adott néki, tartozik az ő részéről

(a) Est Artic. 30. Hussi. (b) Arti. 25.

mindent cselekedni, valami ő-től-
le lehetséges, hogy szabadgyában
el-menyen Husz. De az Conciliom
nem adott *salvus conductus*. és (mi-
velhogy az Egyházi dolgoknak, és
személyeknek igyében, fellyeb-va-
ló az Conciliom az Császárnál (az
Ecclesiának igazságát és hatalmát,
meg nem kötheti az Császár foga-
dása. Halhadza az Conciliomnak
tulajdon szavait: (a) *Præsentis sanctæ Sy-
nodus, ex quovis salvo conductu, per
Imperatorem, aut alios sæculi Princi-
pes, hæreticis, vel de hæresi difamatis
(putans eodem sic à suis erroribus revo-
care) quocunque vinculo se ad præinxe-
rint, concessio, nullum fidei Catholica,
vel jurisdictioni Ecclesiastica præjudici-
um generari, vel impedimentum præ-
stari posse, seu debere declarat: quo mi-
nus dicto salvo conductu non obstante,
liceat Judici competenti, & Ecclesiasti-
co, de hujusmodi personarum erroribus*

B 7

(a) Tom 3. Concil. adit. Colon. an. 1567.
Sess. 19. pag. 860.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

*inquirere, & eos punire, si suos errores
revocare pertinaciter recusarint: Etiam si
de salvo conductu confisi ad locum vene-
rint iudicii, alias non venturi. Nec sic
promitentem, cum aliis FECERIT
QUOD IN IPSO EST, ex hac in aliqua
re mansisse obligatū. Láddé az Conci-
lium végezését? azt mondgya: hogy
a' ki fogadta, tartozik minden te-
hetségével azon lenni, hogy meg-
állya, a' mit fogad: és mindend cse-
lekedgyék, valamit cselekedhetik,
hogy békével járjon, a' kinek *salvus
conductus* adott. Melléje veti: hogy
csak úgy légyen ura igiretinek, a' ki-
nek *salvus conductus* adott, hogy ez-
zel az más igazságát meg ne sércse;
és annak kezét meg ne kösse, az ki-
nek hatalmát meg nem ronghattya.
Ha az Kassai Biró *salvus conductus*
adna valskinek, a' kie az *Generalis*,
ország árulásában kapna; vallyon,
az Biró fogadása meg-kötnéjé kezét
az *Generalis*nak, hogy azt meg ne
fogná? semmiképen nem kötné.
Azon-*

Azonképpen az hitben és Egyhá-
zi személyeknek igazgatásában,
nagyob hatalmá vagon az Ecclé-
siának, hogy sem az Császárnak.
Azért, nem szabhat ezekben tör-
vényt az Császár, hanem ő néki-is
az Ecclésiátúl kel törvényt várni.

Ezt hogy csudának ne itillyed,
hallyad kérlek az régi Sz. Jámbor-
ok értelmét ez dologrúl; kik gyak-
ran írják: I. Hogy az világi Feje-
delmek juhok, és tartoznak enge-
delmességgel az Pásztoroknak. II.
Hogy az Egyházi dolgokban nincs
nékik hatalmok: hanem, az mit
az ő lelki Pásztori végeznek, ahoz
kel magokat tartani engedelmessen.
Naziánzésus így szóll az világi bi-
rodalomban helyheztetett embe-
reknek: (a) *Vos imperio meo & thro-
no lex Christi subiecit. Imperium enim
ipsi quoque gerimus; adde, etiam pra-
stantias atque perfectias.* (b) *Mundani*

Prin-
(a) *Nazianz. orat. 17. n. 14.* (b) *Cy-
ril. Hierosol. Catech. 17.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

Principes reguntur, & instruuntur ab Ecclesiasticis. (a) Sacerdos Duce, & Imperatore majorem habet potestatem. Si Dux igitur quispiam, si Consul ipse, si, qui diademate ornatur, indignè adeat; cohibe, arce, majorem tu illo habes potestatem. (b) Sacerdotium, Principatus est, ipso etiam regno venerabilis, & majus &c. DEUS ipsum Regale caput, Sacerdotis manibus subiecit, erudiens, quòd hic Princeps sit illo major. (c) Honor, & sublimitas Episcopalis, nullis poterit comparationibus equari. Si Regum fulguri comparetur, & Principum diademati; longè erit inferius, quasi plumbi metallum, & auri fulgorem compares. cùm videas Regum colla & Principum, submitti genibus Sacerdotum. Et exosculatis eorum dexteris, orationibus eorum credunt se communiri. Si regenda oves Sacerdotibus traduntur, merito Rectoribus suis

(a) Chrysost. tom 2. hom. 83. in Matt.
(b) Tom 1. hom. 5. in verba Isaia. (c) Ambros. lib. de dignitate Sacerd. cap. 2.

is subditi dicuntur. (a) Si istud est iudicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Quando à condito ævo auditum est, quòd iudicium Ecclesiæ, auctoritatem suam ab Imperatore acceperit? Plurima ante hæc Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt: sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit. Nunc novum spectaculum ab Arianis editur, Imperator sub prætextu Episcoporum, sua potestate utitur. Nem egy helyen említők Sz. Ambrúst, ki az Császárnak azt írja: hogy semmi hatalma nincs néki az Egyházi dolgokon. Azért ha igazán akarja Császári méltóságát viselni, az Anyaszentegyház fiának tartsa magát; és eszében vegye, hogy az hit dolgában az Püspökök téznek törvényt az Császárra, nem a' Császár az Püspökre. De talám ezek

(a) Athanas Epist. ad solitar. vitans agentes, circa medium.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

ezek mind Püspökök voltak : magok fazeka-mellé szitottak : semmit az Császárok ebben helyén nem hattak? nem úgy vagyon. O magok az hatalmas Császárok megvallották ; hogy ők engedelmeséggel tartoznak : az Egyházi dolognak és személyeknek itilerire alkalmatlanok. Constantinus szavai ezek:

(a) *DEUS vos Sacerdotes constituit, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi: & ideò nos à vobis rectè iudicamur: Vos autem non potestis ab hominibus iudicari.* Valentinianus Császár, oly igen szereti vala az tisztességet, hogy, midõn társot akarnának az Biradalomban melléje vetni, azt felelné : (b) *Penes vos fuit committere mihi habenas Imperii, cum nondum essem Imperator: sed in possessione Imperii cum sim, quod restat, non vestrum, sed meum fuerit gerere Reipublice curam.* De mindazonál-

(a) *Ruff. lib. 1. c. 2. Sozom. lib. 1. c. 37.*
 (b) *Theodor. lib. 4. c. 5.*

tal, Mediolanum Városának irván, hogy jó Püspököt válasszanak, így szól. (a) *Eum collocare in Pontificali solio, cui nos quoque Imperii moderatores, nostra subdamus sincerè capita.* Mikor Sz. Ambrús Theodosius Császárt nem akarná az Templomban eresztetni valamí vér-ontásért, mit cseleküvék az Császár? (b) *Sciens qua Sacerdotum, quaque Imperatorum essent officia, cum gemitu, & lachrymis in Regiam revertitur.* Az Templomoknak Sanctuáriumában, a' hol az Papok szoktak vala imádkozni, bé-méne Theodosius. ki küldé onnan õtet Sz. Ambrús ilyen szókkal: (c) *Interiora, ô Imperator, solis Sacerdotibus patent: proinde exi, & communiter cum reliquis assistenans Purpura Imperatores, non Sacerdotes facit.* Hanc Institutionem, libentibus animis admisit Imperator. Ugyan ezen

Theo-
 (a) *Theodor. ibidem.* (b) *Theodor. lib. 1. cap. 18.* (c) *Theod. ibid. Sozom. lib. 7. cap. 24.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318. 18. j. /

Theodosius Császárnak szavát má-
sutt meg-hallod, a'hol azt mondgya
hogy az Püspökök tiszt, 's-nem
egyebeké az Egyházi dolgokról-va-
ló itilet. Annak okaért Sz. Eulo-
gius, az hit igazgató Császárt mélt-
tán csúfolá ilyen szókkal: (a) *Nun-
quid unā cum Imperio etiam Pontifi-
catum est consecutus? De mit keresünk
erre fok bizonytságot, holott ebben
Calvinus-is velünk tartya: (b) *Ma-
gistratus, si pius est, non velit se exi-
mere communi filiorum DEI subiectio-
ne, cujus non postrema pars est, Ecce-
lesia, ex verbo DEI judicanti, se subji-
cere. Quid enim honorificentius (in-
quit Ambrosius) quam ut Ecclesia filius
dicatur Imperator?**

Ezekből meg-tetozik, hogy az
hit dolgaiban, és az Egyházi sze-
mélyeknek meg-itilésében az Csá-
szár *sa vus Conductussa* törvényt nem
szabhad az Conciliomnak; Mert az

(a) *Theodor. lib. 4. cap. 18.* (b) *Calv.
lib. 4. cap. 11. n. 4.*

közönséges okosság-is azt mutat-
ya, hogy az fellyeb való hatalmas-
ságnak kezét meg-nem kötheti az
ő alatta-valónak kötelezése. Es
ha a'te földes-Urad, vagy Patrónu-
sod valamit fogadna az Egyházi dol-
goknak igazgatásában; vallyon s'-
tégedet Predikátor lévén, kötelez-
hetneje igiretivel? nem azt mon-
danádé, hogy oly dologról tegyen
fogadást, melly az ő birtokában
vagyon; téged az ő kötelezése fog-
va nem tart? csak ezt, 's-nem egye-
bet végeze az Constanziai Conci-
liom-is. Hogy pedig minden Hit-
szegés nélkül kötötték Huszt nya-
kon, az meg-magyarázott dolgok-
ból ki-tetozik. I. Mert noha az
Császár szabad menedéket adott
Husznak: de nem adott az Conci-
lium. Azért tartozott az Császár
oltalmazni őtet tehetsége-szerent:
De arra köteles nem vólt, hogy az
ő Páztorinak hatalmát meg-sértsé,
és az hitről, s'-Egyházi személy-
ről

rúl való itilletet fel boncfa; a' min
 hogy ezt, mind az Kassai Biró pé-
 dájával, 's-mind az közönsége-
 okofságnak tanításával meg-bi-
 zonyítók. Bezzeg ha az Concilium-
 tül is *salvus conductus* lett volna
 Husznak, fenki hozzá nem-nyúlha-
 tott volna: De mivelhogy ettül nem
 vólt semmi biztatása, nem tarto-
 zott az Concilium ötet szabadgyá-
 ban bocsátani. II. *Az Huszitak ők
 magok sem itilték azt, hogy vala-
 mit az Hittel-kötött fogadásnak fel-
 bontásárúl végezet volna az Con-
 stancziai Gyöleközet. Mert csak
 hamar az Husz halála-után Basileába
 Gyöleközet lön 14.31. esztendőbē:
 az Concilium *salvus conductus* küldē
 az Huszitáknak: ötten az fő Tanítók,
 és Vezérek-közül oda menének, és
 békével vissza-is jövének. Vallyon,
 ha valami vékony gyanúságok lett
 volna az Hit-szegésrül oda mentek
 volna-é? nem azt mondták vól-
 na-é

* *Aeneas Sylvius Histor. Bohem.*

na-é, hogy a' kinek az téj száját meg-
 egeti, az tarhot-is fújni kell annak.
 Nem régen meg.ólétek Huszot; azt-
 végezték, hogy az eretnekeknek
 nem kell meg-tartani, az mit ember
 fogad: azért, ők farkas-kaszára nem
 vetik nyakokat. Semmit effélét
 nem mondtak: bátran oda men-
 tek az Conciliumtül adott *salvus
 conductus*: békefésséssén jártanak.
 De tudták az Csehek, hogy az Con-
 cilium azt végezte, hogy a' ki *salvus
 conductus* ád, *faciat quod in se est*, min-
 den tehetségével tartozik fogadá-
 sára. Es Vótték eszekben, hogy
 Husznak az Conciliumtül kellett
 volna *salvus conductus* venni, ha
 egésséggel akart jární. Azért ők
 az Conciliumtül adott *salvus condu-
 ctus*, bátran el mertek menni Ba-
 fileában. De illy nyilván-való do-
 logban, tób üdöt ne foglallyunk,
 hanem lépjünk tovább-is.

§. V.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:
 /318.18.j./

§. V.

Sem Eugénius Pápa, sem az Gyónás nem ad okot az Hit-szegésre

I Gen mosátok nyelveteket az Eugénius Pápa cselekedetivel. - De hogy itt-is hamiságtok ki tetsék, az történet dolognak históriáját Bonfiniusból hí-en elő kell számlálnunk: *Látván az Pápa, és az Keresztyén Fejedelmek, hogy Európában nagy fészket vert az Török, egy *Confederációt*, és erős kötést tőnek egy-más között országostúl az Pápa, az Constanczinapolyi Palæologus János Császár, az Magyar országi Uladislaus Király, az Velenzések, hogy köz akarattal, földön vizen az Törökre mennek, és az nagy Istennek kegyelmessége vélek léven, azon léfznek, hogy viszá hákköltésék, sőt Európából ki tolyák az pogányt. Mikor ezt az kötést meg-erősítették volna igaz hitek-

*Bonfinius Decad. 3. lib. 6. An. 1444.

hitekkel, nagyon kezdének mindent készülni Szinte e'korban Amurat-túl az egész Asia el-pártolt vala, és örömeft ezek-ellen által-költözik vala Asiában: de az Magyarok készületit értvén, Európát né hagyhattya vala. Azért az ag róka, az Racz Despothoz folyamodék: sok szép szóval, igirettel, adománnyal reá bérlé, hogy az Magyarokat lecsendesítene. Despot Hunyadi Jánossal közlé dolgát: Negyven ezer forintot igire néki Carámb Bassaért: sok egyéb praktikái között minden uraságit, mellyeket Sigmond Császár Despotnak adott vala Magyar Országban, Hunyadinak igiré, ha az frigyét véghez viszi. Szegény Hunyadi János az hadnak veszedelmes vóltátis gondolván, le hagyá magát kötni az sok szép szóval, és az Királyt-is reá-birá, hogy az keresztyén társaival való kötéstül el-felekezvén, megbékellenék az Törökkel. Amurat mind-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.ig.j./

mindgyárt Ásiában méne. Mikor az Pápának fülében esett volna Magyarok dolga, igen meg-bűst, hogy ily nagy készületeknek fűbe kell menni, és ily nagy alkalmatosságnak el-kell múlni. Azért Juliánus Cardinál-által, rút pirogatással szemekre hányá az Magyaroknak, hogy hitek, és fogadások ellen, így meg-jatczottatták az egész keresztyénséget. * *Ungaros nunc violatores socialis fidei, & Latini, Graeci que foederis immemores, pacem cum Turca fecisse infideli, ut sanctam fidelium fidem violarent nonne cum Italis, & Graecis sacrosanctum foedus percussistis si percussistis, cur cum Turcis, istud violatò, aliud transgessistis? quo jure, quamvis transactum sit, servare poteritis secundum omnino foedus vobis rescindendum est, ne primum & Divinum violatis: ne vos omnes Divini, humanique foederis violatores perfidos appellent.* Látodé, hogy Juliánus abba

* Bonfinius ibidem.

veti az dolognak fundamentomát, hogy az egyszer adott Hit-ellen, nem vethettek frigyét az Törökkel? az hit-szegésre pedig annyira nem szabadita senkit Juliánus, hogy ugyan ottanezt mondá: * *Aequum igitur & justum jusjurandum omnium judicium, est sanctè servandum.* Hogy az igaz esküvést mindenek itilete szerént szentül meg-kell tartani. De az kérdés az vala, ha igaz, és Istenes esküvés vala-é az, mellyel az elébbi kötés-ellen az *Confederátusok* kárával, és veszedelmével kötelezték vala magokat az Magyarok? Juliánus azt vitattya, és igazán-is vitattya: hogy sem Istenes, sem igaz esküvés nem vólt az Törökkel-való frigyben. Ezt magok-is az Magyarok meg-ismérék, és azért mondák: * *malle omnia extrema perpeti, quam sanctè promissa non prestare longè satius esse pro Christiana Religione*

C 2

mori,

* Bonfinius ibidem.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.j./

*mori, servare fidem, quam infamem,
turpémque vitam ducere.*

Ezek így lévén: Három dolgot
kérdék tőled. I. Azt; bár úgy
vólna-is (ki úgy nincsen) hogy az
Magyarokat hit-szegésre ingerlette
az Pápa; ebből következiké, hogy
az Római Pápák mind ilyenek? Al-
cimus Sidó Pap, nagy hitetlensé-
get cselekvék az maga Nemzetsé-
gének árultarásában; találkoztak
Fejedelmek-is, kik hitek-ellen cse-
lekedtek: azt kellé tehát monda-
nunk, hogy mindenek ilyenek vól-
tak az Sidók Papjai, és az Fejedel-
mek? Egy fecske tavaszt nem sze-
rez. II. Azt hiszedé, hogy valamit
az Pápák cselekesznek, mind azt
hiszik, hogy szabad azt cselekedni?
az ki meg-részegszik, hamissan es-
kűszik, vagy egyéb vétekben esik,
azt hiszi-é, hogy szabad ezt csele-
kedni? tudgya hogy né jól mivelé:
de az gyalóság, vagy félelem, vagy

1 Macch. 7. v. 14.

160

remétség reá-viszi az gonoszra.
Azért, ha szinte valamely Pápa hi-
tit meg-szegné, sőt ha mást-is azon
vétekre ingerlene-is, abból nem hoz-
hatnád-ki, hogy az ő hiti, és vallása
szerént szabad az hitetlenség: Ha-
nem csak azt mondhatnád, hogy az
Pápa-is vétkezik. III. Azt kérdem
tőled, ha Hit-szegésnek tartodé,
mikor azt el-hagyod, az mit igaz
kötelességed-ellen fogadtál? Te
Prædikator léven, arra esküdtél;
hogy az Sz. Írást tanitod: Ha újon-
nan az Törökök barátságáért arra
esküdnél, hogy az Alkoránt hirde-
ted, vallyon az ki azt az utolsó
fogadást el-hagyatná veled, hiti-sze-
gővé tennejé? Meg-esküdtél Ki-
rályodnak: az után lépjenek házad-
ban az Hajdúk, esküdtessenek ma-
gok-köziben az Király-ellen: val-
lyon hiti-szegővé tészleké, ha el-
hitem veled, hogy Isten-ellen-va-
ló esküvés vólt az hajdúk hitezé-
se, azért nem vagy köteles, hogy

C 3

azt

161

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j./

azt meg tarcsad; sőt, jó lelki ésmérettel meg sem tarhatod. Hitet adtál Feleségednek: azután habolondúl másnak meg- esküszöl: fel-nem bontod az hitet, ha ezt az utolsó esküvést hátra-hagyod. Hasonló képpen volt az Magyarok dolga: Elébb meg- esküdtek az kereszttyéneknek, hogy velük akarnak élni, halni, és fel ülteték ezzel az kötelességgel az kereszttyén Fejedelmeket. Ezt félbe nem hagyhatták az ő társoknak akarattya-ellen, sőt ezeknek veszedelmével. Azért akkor vétkeztek, mikor az Töröknek hitet adtak, az elébbi kötelesség-ellen: de mikor az első frigyhez állottak, nem esett abbá semmi véték.

Hogy pedig az Ur Isten meg-rontá, és az Törökkel földhöz verte az Magyarokat, elég okot adtak erre azzal, hogy az kereszttyénekkel kötött Hit-ellen, mással czimborálának. Jóllehet, ezen kívül is, Istennek sok titkai vannak, és

gya-

162

gyakran azokat is az hadban veszteti, kiknek igaz igyek vagyoni; mint az Isten parancsolattyaiból indított hadakozásban is példánk vagyoni: (a) az Benjamin fiainak romlásában. De nem szükség erről többet szólni, mert te magad is látod, melly hamissan tesztitek itt is Hiti-szegővé az Római Pápát.

Az Gyónásról- való káromlásokat, ennek előtte orszárokra térítém, és meg-mutatám az magatok vallásából is, hogy ma id nincs nagyobb zabolája az Bűnnek, mint az Gyónás. Mert, soha az Gyónásban embert különbben meg nem ódozhatták, és ha tudatlanságból valamely Pap szóval meg-ódozta is, de soha az ódozásnak semmi ereje nincsen, ha ezek hozzá nem járulnak az Gyónáshoz: I. Hogy az bűnös ember, meg-szánnya bannya bűnét. II. El-tekéllye magában, hogy az bűnt, és az bűnre

C 4

vivő

(a) Judic. 20. v. 21.

163

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.j./

vivő okokat's- eszközöket el-távoztattya. III. Ha valami kötelessége, adótsága, hamissan el-vött marhája vagyon, valóba, és tekeretes szándékkal el-intézte, hogy eleget térszen kötelességének, és adóssinak. Hogy igazán, tisztán, nagy alázatozzon elő-számlállyá verkeit, a' menyire említheti Ezek-nélkül tellyességgel héában-való az Gyónás. Mind ezek után, még valami sanyaruságot és Pænitentiat is kell-szenvedni. Ezeket ti vagy nem tudgyátok, vagy hamissan el-titkollyátok, és annyi hazugságokat kentek az Gyónásra, hogy aczél pennának-is el kopnék az orra, ha mind fel akarnók jegyezni.

§. VI.

Hit-szegésre szabaditnak az új vallások.

UGy vagyon dolgokot ti néktek, mint az ki mást orvosol, s-maga beteg. Mert erőssen kötődtek ve-

velünk az Fogadásokban-való tekerletlenségrül: maga, mint az páva le-nti sátorát, ha meg-láttya lábát, ti-is bizony csinnyábban beszél- lenétek, ha az magatok szennyét látnátok. Hogy azért nyakatokban fordítsuk az ellenünk támasztott káromlást, elsőbenn-is tudományt térszek, mind Isten-elött, s miad Emberek-elött, hogy én töllem tisztesség mindeñek, valaki hiven, és tekerletessen viseli életét. Es midön fel-jegyzem, melly nagy utat irtott az Luther, és Calvinus tanítása az Hit-szegésre, nem akarom ezzel egy lévben sózni azokat, kik meg-csalatkozván, az újságok után indúltanak: Hanem csak az Tudománynak talajdon erejét és mivóltát akarom meg-ésmértetni.

Először azért Sz. Agoston azt fundamentomúl veti, hogy embernek hiv nem lehet, az ki Istennek nem hiv: (a) *Non potest veraciter amicus esse*

C 5

(a) *Aug. Epist. 25.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

esse hominis, qui non fuerit primitus ipsius veritatis. Ugyan ezent írja egy Pogány Bölcs-is (a) Fide erga Deos sublatá, statim fides erga homines sua sponte concidit. Annakokáért, mikor az nagy Constantinus (b) Császárnak atya, meg akarná ismérni kikhez bizakodhatnék bátorsággal; meg parancsolá, hogy valaki az Keresztyén hittől búcsút nem-venne, és véle egyetembe Pogány Törvényt nem-követne, ki-takarodnék udvarából. Sokan azért Urok kedvéért Hiteket meg ragadták: de az kik emberek valának, inkább akarának az udvar nélkül lenni, hogy sem hiteket el-árulni. Mit mivele Constantius? azokat meg-tartá, kik az udvarból ki-bontakoztak vala: az hízeltkedőket pedig el-űzé (c) Rotus eos nunquam fore erga Imperatorem sinceros, qui tam prompti

DEI
(a) Cicero. 1. de Natura Deorum. (b) Sozomen. lib. 1. c. 6. Euseb lib. 1. de vita Const. c. 11. (c) Sozomen.

DEI proditores essent facti. Theodoricus Arianus Királynak, egy igen kedves szolgája igaz hitben vala: de midőn kedveskedni akarván Urának, az Szent Háromságot tagadni kezdette volna, ő maga Theodoricus fejét vővé, ezen szókat mondván: (a) Si DEO fidem non servasti, quomodo mihi, qui homo sum, conscientiam sanam praestabis. Ha Istennek igaz nem vóltál, mint lehetsz nékem hivem, az ki csak ember vagyok? Mikor azért az Persiai Király Hormisdát kiztetné, hogy hitit el-hagyná; Igy felele néki az Sz. Jambor. (b) Nec justum est ó Rex, nec utile tibi, quod imperas, nam qui didicerit DEUM contemnere, ac negare, multò facilius contempturus est Regem: Nem jól kívánsz magadnak Király, mert a' ki az Istent társúl vesz., 's meg-vevi, könnyebben el-árullya

C 6 Ki-

(a) Niceph. lib. 16. c. 35. Theod. Lector lib. 2. collect. Sigon. Cedren. (b) Theod. lib. 5. c. 39.

Királyát. Es ha meg-tekintyűk az régi historiákat, nyilván eszünkben vehettyűk, melly igazán mondotta (a) Sz. Pál, hogy az Hittűl-szakadott Tanítókbán hivséget nem kell keresni. Mert, hogy az Arius hamis esküvésérűl ne szóllyunk, mivel-hogy másutt-is vagy on errűl emlékezet: az Priscilliánisták titkos tudományaval-amaz: (b) *Jura, perjura; secretum prodere noli*. Sevérus meg-
 eskűvék; (c) hogy ha Antiochiában Patriárcha lészén, az Chalcedoni Gyülekezéset böcsülleni fogja: de az melly nap fel-szentelték, azon nap meg-átkozá azt az Sz. Conciliomot.

Másodszor: hogy a' mi időnk-béli szakadásokrűl szóllyunk, nékem úgy tetszik, hogy soha világ kezdetűl-fogva nem vólt, s' nem is lehet oly Gölekezéset, mellyben az Hit-szegésre nagyob nyitások, és
 sza-

(a) 2. Tim. 3. v. 4 (b) Aug. hars. 70.
 (c) Ntceph. lib. 16. c. 29.

szabadosb menedékek lehessenek, mint az mostani újságokban: I. Mert az új Tudományoknak első kalaúzi, és fel-állató Vezéri, magok cselekedetűvel, és latható példájokkal hit-szegésre tanították az embereket. Luther, az Barátok-közé eskűtt vala: mikor Pappá szentelték ujonnan fel-fogadá Istenek, hogy házasság-nélkül ristán él. Mint lön ennek vége? El-rűgá csuklyáját; egy Apáczával az fátyolt el vetteté; hitek ellen egybe szűrék az levet, az az, hit-szegéssel kezdék rakni fundamentomát az új Babylonnak. Ha azért az Elöl-járók példája, tanúság az követőknél, és a' mint ez előtt Sz. Agostontűl nem egy helyen hallottuk, az Pogány Istenek lator példái, hathatósbak vóltanak az gonoszra, hogy sem tanítási az jóra: Vallyon, nem szabadosé ott az Hit-szegés, a' hol az Tudománynak első Profétája egynehányszor-való-Hit-szegés
 nél-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318.1g.j./

nélkül el sem kezdhetette tanítását? Azt pedig ne mond, hogy lehetetlen dologról volt ez az Luther fogadása, azért nem volt köteles, hogy azt bé-tellessé. Mert másutt meg-bizonyítom Sz. Pál Apostol mondásával, hogy az Istennek Sz. Lelkével, igen-is meg-tellessé lehetni ezt az fogadást. II. Sok dolgokat hisznek, és tanítanak az új vallások, mellyekkel árkot ásnak az hittel-kötött fogadásoknak, és azoknak semmi erejét helyén nem hagyják. Először: Mikor furdálná Luthert az lelki esméret, és az ő köteletségének emlékezetivel gyakran háborgattatnék; azt akarja magával el-hitetni, és el-is hiteté az ő hűvel, hogy az Isten törvényére nincs semmi kötelelsége az keresztyén embernek. Azért az Tíz-parancsolat-is meg-szűnt, 's-el-ronnatott: hanem csak az kívántatik, hogy Krisztusban higgyünk. Erről való szavait Luthernek, és az több

Atya-

Atyafiaknak másutt fel-jegyzettük. Ha minden Törvénynek, még az Tíz-parancsolatnak-is kötelelsége meg-szűnik az hívő emberben: nem illeni tehát az nagy-hitű Lutheristákat az második parancsolat. Annak-okaért, mikor Calvinus menteni akarja az Barátok, és Apácák bagzását, azt veti erős páisúl, hogy az hív ember szabados az Isten Törvényétül-is, nem hogy efféle Baráti kötelelségből fel-nem szabadítottatvóina. (a) *Si tantam efficaciam habet crux Christi, ut à legis Divina maledictione nos absolvat, quanto magis ab extraneis vinculis nos eruit?* Másodszor azt tanítják: hogy semmit az Isten Törvényébe meg nem tarthat az ember; a' mint hogy ezt másutt az magok saját írásokból elő-hozók. Melly mondással nem hogy az hittel-kötött fogadásnak meg-állására biztatnának; de sőt inkább az okos embernek csak igyekezni sem hagy-

(a) *Calv. lib. 4. c. 13. v. 21.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

hagynak azon, hogy köteletségé-
nek ura legyen. Harmadszor azt
beszélük: hogy az hívő embernek,
az Ur Isten bűné nem tulajdonit-
tya az ő fogyatkozását, hanem azo-
kat el-födözgeti, 's-látni nem akar-
ja. Azért, semmi egyéb bűn nin-
csen, hanem csak az, ha valaki nem
hiszen. Ezekről az Luther, és Cal-
vinus szavait másutt fel-jegyzettük.
Mellyek ha igazak, egy babot nem
ér az hittel meg-erősített köte-
letség. Mert ha azt fel-bontyák az
Lutheristák, vagy Calvinisták, *Es
sehadt nichts*, semmit abban nem vét-
keznek. Negyedszer, azt-is erőf-
sen vitattyák: hogy egyedül az hit
szükséges, elégséges-is az üdvös-
ségre. Es erőssen karhoztattyák,
valaki azt mondaná, hogy jó cse-
lekedet-nélkül nem üdvözzül em-
ber. Hogy ha az üdvösségre igaz
elég az keresztyén hit, és nem szük-
ség e' mellé semmi jó cselekedet:
tehát

tehát az Lutheristák menyországá-
ban bé mehet ember, ha minden
nap hamissan esküszik-is. Bizony
ezek, és több hasonló fundamen-
mok, csak maid nem kezen fogva
visznek az hit-szegésre, és minden-
féle gonoszságra. Példakkal nem
szükség ezt bizonyítani: hanem in-
kább azon kérjük az Ur Istent, hogy
haragját fordítsa kegyelemre, és ne
szenvedgye, hogy azokhoz hason-
ló dolgokat lássunk, a' mik ekko-
ráig történtenek. Továb nem nyúj-
tom beszédemet, hanem ezek-el-
len, ha igaz mentséged vagyon,
kedvesse meg-hallom.

Ezeket, szerető ALVINCZI Urá,
én oly szív-dobogással halgattam,
hogy csak az kórság nem ütött-el
szégyenletemben. Mert, noha én-
is egyszer meg tanultam vala, mint
kellyen mind két kézre hánni az
cselt, és utat vesztetni az ellenség-
gel: de itt bezzeg, mint az tőkben
csel:

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

esett egér, nem tudok vala hova
 lenni. Es mikor egyszer kétszer
 köhentenék, hogy ez-alatt szó jön
 ne nyelvemre, szerencsémre elő
 szálla egy fő ember: Látom én, úgy
 mond, hogy nem mind bors, az
 mit a' kalmár ebejhúllat. Kánnnyü
 nyelveskedni Prædikátor Bátyám-
 nak, a' hol nincs ki szemében szól-
 lyon: de mikor az sípot bé-falat-
 tyák véllé, nám úgy halgat, mint
 egy hujó dísznó. Ezen a' többi
 nagy nevetést tőnek, s' el-ozlának.
 En pedig szégyenletemben, ugyan
 téptem szakállomat. Ha te kegyel-
 med nem emeli tengelyét tanítá-
 sunknak; hátunk-hoz afz, a' mire-
 ánk ragadott, hogy hamis Hir-
 költők az Prædikátorok.
 Légy egészségben.

POST

POST SCRIPTA.

Sokszor egy kis felleg nagy esőt
 szokott vetni. Azért, hogy a'
 a' minémü vékony kételkedélnék
 felhője ütközött elmémbe, nagyob-
 ra ne menyen, az kegyelmed fé-
 nyes tudományán-k világos sugá-
 rival akarám ezt is el-ozoltatni.
 Midőn az 145. Soltárt szép han-
 goson énekellyük, ezeket szoktuk
 mondani: (Mert ők meg-halnak, és
 mind földé léfznek: az földiekrül
 meg-semj emlékeznek.) két gáncsor
 találta a' minap ebben egy Pápista
 ember: I. Hogy az Soltárban nin-
 csen, hogy: az földiekrül meg nem
 emlékeznek: hanem álnokúl, és
 csalárdúl mi tóldottuk ezt az Isten
 szavaihoz, hogy az tudatlan köf-
 ség inkább el fajúllyon az szentek
 tilzteletitül. II. Hogy, mind Cal-
 vinus,*'s- mind az Augustai Confes-
 siónak Apológiája* meg-vallya, hogy
 az

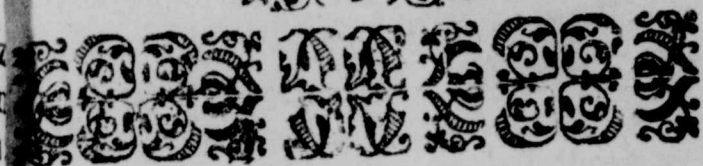
* Calvi. lib. 3. c. 20. n. 24. * Confessionis
 Apologia ars. 21.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318.1g.j./

az szentek közönségeffen az vitéz
 kedő Hivékért könyörögnek. Ne
 könyöröghetnének pediglen, ha a
 földiekrül nem emlékeznének. Err
 én egy kukkot sem tudék felelni
 hanem mosolyogva mondám: Te
 le Tulla, ted-fel az okulárt, s- meg
 lárod, hogy szép énekek világa
 nál szoktak még az kórcsmann-
 is mulatozni az mi keresz-
 tyén Atyánkfiái.

HAR-

HARMADIK LEVEL.

Az Papok Neoteleenségéről.
Az bangos-szavú Réti Fülemlé-
nek, téjel mézzel folyó beszédü
 ALVINCZI PETERNEK.

AZ kerek kékégből menyei
 fényességnek sугáriveral fé-
 nyesítse jó szerencsésfen
 folyo kedves állapotját Humáni-
 tásodnak, amaz ADONAI nagy
 Ur Isten.
 Szükség adá tennem, hogy újob
 irással terhelném Dignitásodat.
 Mert hogy-im egyszer kétszer ve-
 lem beszélgetvén, alkalmason meg-
 térengettek bennünket az Pápisták,
 oly nagy szarvat neveltek, hogy,
 mikor hamar-üdön-való válasz-té-
 telét emlegetem Dignitásodnak, azt
 Lev. III. * me-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318.1g.j./

merik mondani: hogy, *ubi non est
ott ne keresd.* Az én tanácsom azért
az volna, hogy idején eleit kelle-
ne vennünk, míg jobban reánk nem
hevül. Mert ha egyszer-is mászor
is kezünkben kapják, hogy a' mi-
vel leg-inkább gyűlöltettyuk az Pá-
pistákat, azok purdi czigányságok;
tisza orczát nem viselhetünk az
emberek-előtt. De tanács-nélkül
nem szükös Humánitásod. Hanem
hogy egyszermind vehessek tanú-
ságot sok dolgokról, tudósítom
Dignitásodat arról-is, mint jártam
nem régen.

§. I.

*Mivel kárboztatták az Sz. Há-
zaságról-való tanításunkat az új
Atyafiak.*

NYájas beszégetés-közben, esék
szó közöttünk az Papok éle-
téről, és midőn egy fő ember azt
mondotta volna; hogy ha nem mi-
arany, a' mi fénylik, bár meg hid-
gye

gye minden ember, hogy nem mind-
szent, a' ki Papságot visel: Mon-
dék én erre; csudáalom inkább, ha
csak egyet-is azok közül jámbornak
tilhelisz, kik az jámbor házassá-
got meg-tiltván szabad menedéket
adnak az fertelmeskedésre. Mert,
hogy jól meg-érfed, noha Sz. Pál
Apostol, (a) mindenekben tisztel-
ségesnek mondgya lenni az házaf-
ságot, és (b) örökös tudománynak
meri mondani az Sz. Házaságnak
tilalmát; noha az Ur Isten-is erős
parancsolattal meg-hagyá, (c) hogy
szaporodgyanak az emberek, és
(d) mindennek felesége legyen az
bujaságnak el távoztatásáért Min-
dazonáltal az Romai Papok, tisztá-
talan, és fertelmes életnek tartják
az Házaságot. Sőt az ő szentsé-
ges Pápáikkal Syricius Attyokkal,
azt merik mondani: (e) hogy, az
Isten-

(a) Heb. 13. v. 4. (b) 1. Timot. 4. v. 3.
(c) Gen. 1. v. 28 cap. 1. v. 1. (d) 1. Cor. 7.
v. 2. (e) Distinct. 82. Can. 2. & 3.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. J. /

Istennek kedvében nem lehet, vála-
 ki meg-házafodik. E mellet azért
 nem tiltyák, hogy annyi paripát
 ne tarcsanak Pap Uraim, a' menyit
 akarnak. Sőt azt morik mondani
 hogy jobb tiz Latrot tartani, hogy
 sem egy jámbor feleséget. Ennek
 fölötte, Sz. Pál Apostol azt kíván-
 nya: (a) hogy a' ki Püspöké válasz-
 tatik, felesége 's-gyermeke legyen
 annak, miképen hogy Sz. Péternek.
 (a) Sz. Pálnak, és Filópnek felesé-
 ge vólt. Azon-képen az régi Püf-
 pökök-is házas emberek vóltak,
 úgymint Charémon, Euseb. lib. 6.
 cap. 42. Demetriánus, Niceph. lib.
 6. cap. 30. Az Marcion Eretnek apja,
 ki Püspök vólt, Epiphan. hæresi 42.
 Spiridion, Socrat. lib. 1. cap. 12.
 Ruffi. lib. 1. c. 5. Synesius, Nicephor.
 lib. 14. c. 55. Azért az Istennek pa-
 rancsolattya-ellen, az szentek Pél-
 dája

(a) 1. Tim. 3. v. 2. 4. Titum. 1. v. 6. (b)
 Clemens Alex. apud Euseb. 3. H. stor. c. 30.
 Chrysof. apud Sarar. Thef. 19. de Paulo.

dája ellen, sőt az természetnek tör-
 vénye-ellen cselekeznek az Pápista
 Papok; és oly igát-is vesznek nya-
 kokban, mellyet el-nem viselhetnek.

§. II.

Nem tiltya az Házafságot az Római
 Ecclesia.

EZekre egy Pápista ember mon-
 dá: Ha jámbor vagy, mondgy
 igazat, 's-nem kárhozol érte. De
 talám síroft ettél, 's-azért csusza-
 nik ily nagyokat az ajakad. Azt
 én bizonyjal tudom, hogy semmi
 abban nincsen, a' mit okádozál az
 Pápisták-ellen. Azért bizony meg-
 inditom az ördögöt benned, és le-
 vonszom csel-csapástokrú az ál-or-
 czát, igazán meg-magyarázván az
 Római Gyüleközetnek e' dologrúl
 ki-terjedett vallását.

Először azért: az Római Eccle-
 sia az Házafságnak sokkal nagyobb
 böcsületet térszen, hogy sem az
 Lutheristák. Mert nem elégszik
 azzal, hogy böcsületes állapotnak
 Lev. III. val-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 118. 18. 1.

Istennek kedvében nem lehet, vála-
 ki meg-házafodik. E mellet azért
 nem tiltyák, hogy annyi paripát
 ne tarcsanak Pap Úraim, a' menyit
 akarnak. Sőt azt merik mondani,
 hogy jobb tiz Latrot tartani, hogy
 sem egy jámbor feleséget. Ennek
 fölötté, Sz. Pál Apostol azt kíván-
 nya: (a) hogy a' ki Püspöké válasz-
 tatik, felesége 's-gyermeke legyen
 annak, miképen hogy Sz. Péternek.
 (a) Sz. Pálnak, és Filópnek felesé-
 ge volt. Azon-képen az régi Püs-
 pökök-is házas emberek voltak,
 úgmint Chærémon, Euseb. lib. 6.
 cap. 42. Demetriánus, Niceph. lib.
 6. cap. 30. Az Marcion Eretnek apja,
 ki Püspök volt, Epiphan. hæresi 42.
 Spiridion, Socrat. lib. 1. cap. 12.
 Ruffi. lib. 1. c. 5. Synesius, Nicephor.
 lib. 14. c. 55. Azérr az Istennek pa-
 rancsolattya-ellen, az szentek Pél-
 dája

(a) 1. Tim. 3. v. 2. 4. Titum. 1. v. 6. (b)
 Clemens Alex. apud Euseb. 3. Histor. c. 30.
 Chrysost. apud Serar. Theol. 19. de Paulo.

dája ellen, sőt az természetnek tör-
 vénye-ellen cselekeznek az Pápista
 Papok; és oly igát-is vesznek nya-
 kokban, mellyet el-nem viselhetnek.

§. II.

Nem tiltya az Házasságot az Római
 Ecclesia.

Ezekre egy Pápista ember mon-
 dá: Ha jámbor vagy, mondgy
 igazat, 's-nem kárhozol érte. De
 talám síroft értél, 's-azért csusza-
 nik ily nagyokat az ajakad. Azt
 én bizonnyal tudom, hogy semmi
 abban nincsen, a' mit okádozál az
 Pápisták-ellen. Azért bizony meg-
 inditom az ördögöt benned, és le-
 vonszom csel-csapástokrúl az ál-or-
 czát, igazán meg-magyarázván az
 Római Gyülekeznek e' dologrúl
 ki-terjedett vallását.

Először azért: az Római Eccle-
 sia az Házasságnak sokkal nagyobb
 böcsülletet térszen, hogy sem az
 Lutheristák. Mert nem elégszik
 azzal, hogy böcsülletes állapotnak
 Lev. III. val-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 1818. I. 1. /

vallya az Házafságnak rendit; ha
nem annak-fölötte, ugyan (a) Sa-
cramentomnak, Istentül meg álda-
tott szentségnek hiszi azt lenni
kit az Atyafiak nem javallanak
Azért Sz. Pál Apostolt követvén
azt vallyuk: hogy, (b) a' ki meg-
házafodik, nem vétkezik abban
Sőt jól-cselekszi, a' ki leányát fér-
nek adgya. Senkit azért arra nem
eröltet az Római Ecclesia, hogy
Házafság-nélkül maradgyon: ha
nem kinek-kinek szabad választá-
hagy benne, akár meg-házafodgyék,
's-akár a' nélkül maradgyon. De
azt-is e' mellé vettyük, hogy a' ki
szabad akarattya szerént egyszer
meg-házafodott, és magát fogadá-
sával más-hoz kötelezte; nincs im-
már annak szabadsága, hogy hátra-
álljon, és házafság-nélkül éllyen:
hanem ha fel-tött, jadczeni kell
veszteséggel-is, az az, nem-fordit-
hat.

(a) *Concil. Trid. sess 24. c. 10. Ephes. 5.*
3. 22, (b) 1. Cor. 7. v. 28. 38.

attya-meg fogadását mint az sá-
kot, hanem türni kell fogadása-
mellet, ha szinte betegsége, rútsá-
ga, magtalan-volta, darabos-er-
kölcse, büdös szája, tékozlása, gya-
korta-való távül-léte, és fogyat-
kozási, kedvetlenséget szerznek-
is házaf társához. Mert az Sz. Iráf-
nak egyenes tanitása-szerént, ad-
dig más házafságban nem avathat-
tyák magokat, míg az ásó kapa el-
nem választtya az házaf személye-
ket. Hasonlatosképpen, a' ki ma-
ga jó kedvébül, az Házafság nél-
kül való életet választtya, és arra
hitivel kötelezi magát, az immár
bezzeg köteles, hogy házafság-nél-
kül éllyen; de ezt az kötelefséget
ő-maga vetette maga nyakában fo-
gadása-által; mint szinte a' ki meg-
házafodott-is, jó kedvébül' vetet-
te nyugben lábát. Annak-oka-
ért Sz. Agoston azt írja: hogy, ha
egy Afzfzony-embernek adott hi-
tünk kötelefséget szeréz, az ő-vél-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
1818. febr. 17.

le maradáfra : az Istennek tött fo-
gadásnak sem lehet keveseb ereje.
*Si enim ad offensionem Christi pertinet,
cum membrum ejus fidem non servat
marito: quanto gravius offenditur, cum
illi non servatur fides in eo, quod exi-
git oblatum, qui non exegit offerendum.*
De hogy ezt jobban ki-fejtegefsük:

Másodszor azt tanittya az Ró-
mai Gyülekezet, hogy szabad az
új Testamentomban-is fogadáso-
kat tenni, és oly dologra kotelezi
ni magunkat, mellyekről az Ur Isten
parancsolatot nem hagyott. Ez
abból ki-tetczik, hogy az Isten sok
helyeken inti az embereket, hogy
ő-néki fogadásokat tegyenek: *Deu-
ter. 23. v. 11. Numer. 6. v. 2. Psal. 75.
v. 12. Eccles. 5. v. 3.* Példánk-is vagyon
sok helyen erről. Nevezet-szerént
Jácobról azt olvassuk: hogy min-
den marhájának dézmáját Istennek
ígire. *Gen. 28. v. 21.* Sz. Pál-is (a) fo-

(a) Hoc à D. Paulo ad DEI laudem fa-
ctum, constat ex 1. Cor. 10. v. 31. Colof. 3. v. 17.

adásból Jerusalembé méne. *Actor.*
18. v. 18. & Cap. 21. v. 23. Mert az
Isaias (a) Profétálása-szerént: az
új Testamentombann-is tiszteltetik
az Ur Isten sok fogadásokkal. Cal-
vinustúl-is hallók ez-előtt, hogy
Istennek kedves fogadásokat tehet
az keresztyén ember.

Harmadszor: azt tanittya az Ró-
mai Ecclesia: hogy az Házaság nél-
kül való tiszta életre szabad ember-
nek magát kötelezni. Bizonyíthat-
tyuk ezt: I. Mert a' mit tudunk,
hogy szent, és Isten előtt kedves
dolog, szabad arra embernek kö-
telezni magát fogadással; mert
ugyann-is, ha efféjét nem fogad-
hátnánk, miről tennénk Istennek fo-
gadásokat? Az-is pedig bizonyos:
hogy, az Házaság-nélkül-való
tiszta élet, szent, és Istennek ked-
ves. Sőt (b) az házaságban-való
életnél kedvesb dolog, a' mint Sz.

A 3 Pál
(a) *Isaias 19. v. 2.* (b) *1. Cor. 7. v. 28.*
40.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.j./

Pál nyilván jelenti: Jobban cselekedni, úgy mond, és boldogb lészni, a' ki házasság-nélkül marad. II. Az Sz. Irásnak példái ugyan erre visznek. Mert Sz. Agoston azt írja: hogy, Boldog-Afzszony az ő szüzességét fogadással ajánlotta vala az Istennek, és ez okon kérdi az Agyaltúl, (a) mint lészni az, a' mit mond vala, mert férfiat nem ismér. (b) *Quod profecto non diceret, nisi DEO Virginitatem se antea vovisset.* Az több Sz. Doktorok-is ugyan ezent írják. Hasonlatos képpen azokon, a' kik magokat (c) meg-metczették az menyországért, nem egyebeket magyaráz Sz. Agoston, hanem az kik fogadást töttek az szüzességrül. (d) *Veritas dicit, eos qui pio proposito ab uxore decedenda se continuerint, castrare se ipsos propter rognum calorum. Et contra humana vanitas, impia temeritate con-*

(a) Luca 1. v. 34. (b) Aug. tom. 6. lib. de sancta Virgin. c. 4. (c) Matth. 19. v. 12. (d) Aug. ibid. c. 27.

endit, eos qui hoc faciunt, presentem tantummodò necessitatem molestiarum conjugatium devitare, in regno calorum, amplius quicquam cateris non habere. Végezetre Sz. Pál Apostol (a) kárhoztattya azokat az özvegy Afzszonyokat, mellyek első hiteket meg-másolván, nőzni akarnak. Itt is Sz. Agoston az fogadásoknak meg-szagésérül mondgya, hogy Sz Pál emlékezik (b) *Primam fidem irritam fecerunt, id est, in eo, quod primo voverunt, non steterunt.* III. Az igaz okolság-is erre mutat. Mert ha szabad nem volna fogadást tenni az házasság-nélkül való tisztta életrül; vagy azért nem volna szabad, hogy ez az állapot nem kedves Istennél: mert az természetnek törvénye, és az Istenek parancsolattya mindeneket házasságra kötelez: vagy azért, hogy lehetetlen dologrül való fogadás efféle, mivelhogy az test nem lehet

A 4
(a) 1. Tim. 5. v. 11. (b) Aug. ibid. cap. 33.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 15. j./

lehet test nélkül: vagy pedig le-
azért, mert Isten ajándéka, hogy
az ember házasság nélkül tisztán
maradgyon: (a) *Non omnes capiunt*
verbum istud, sed quibus datum est. (b)
Volo omnes esse, sicut me ipsum: sed unus-
quisque proprium donum habet. (c) *Ali-*
ter non possum esse continens, nisi Deus
det. Mivelhogy azért nem tudgya
az ember, ha vágyon-é, vagy nincs
ajándékja Istentől, vakmerőség-nél-
kül nem tehet ilyen fogadást; és ha
tenne sem tartoznék azt meg-állani,
ha észében venné, hogy ilyen aján-
dék ő-néki nem adatott Istentől.
Mert (d) jobb meg-házásodni, hogy
sem égni 's-gerjedezni. Ezek aka-
dékot nem szerezhetnek az foga-
dásban; mert, Először: tudó do-
log, hogy nincs Isten-ellen az há-
zasság nélkül-való állapot; mivel-
hogy Sz. Pál Apostol nyilván írja:

(a) *Matth. 19. v. 11. (b) 1. Cor. 7.*
v. 7. (c) Sapient. 8. v. 21. (d) Corinth.
7. v. 9.

(a) hogy jól cselekedzik, a' ki házassá-
g nélkül marad: jobban csele-
kedzik, hogy-sem ha menyegzős-
kódnéjék. Azért kívánnya (b) hogy
minyáján úgy maradgyanak mint
ő: és tanácsot ad, (c) hogy az ki há-
zasság nélkül vagyon, azutann-is
úgy maradgyon. Es bizonyára, ha
az természet törvénye, vagy az
Istennek parancsolattya külömbet
tartana; vétkezet volna keresztelő
Sz. János, Sz. Agoston, Sz. Am-
brús, és több sok Sz. Jámborok,
hogy Gazda-aszszonya nélkül ma-
radtanak. Másodszor, az-is Isten ká-
romló hamisság: hogy, az ember
nőszés nélkül nem lehet. Mert so-
ha Sz. Pál ily sok szóval nem tanács-
lotta volna az házasságtalanságot,
ha ezt lehetetlennek hitte volna.
Es hogy ha tisztán nem maradhat,
a' kinek hitese társa nincsen: szinte
annyit télzen, mikor házasság nél-
kül

A 5
(a) *Cor. 7. v. 1. 8. 38. (b) v. 7. (c) v. 25.*
36. 27.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.1./

kül-való életre inti Sz. Pál az le-
 ányokat és Eozvegyeket, mind ha
 fertelmességet tanácsolna nekik. Ha
 pedig az gyengéb edény, tisztán ma-
 radhat férfiú nélkül, nagy dolog
 hogy az férfiak Katu Aszfizony nél-
 kül nem lehetnek. Ennek fölötte
 menyin vannak, kik özvegyen él-
 nek, vagy leányságokban meg-üdö-
 sődnek, mert senki elnem veszi őket.
 Ezeket, mind latroknak keli é tar-
 tani? Mind Béza 's mind Calvinus
 meg-vallya, hogy némely emberek-
 nek házas tárfa, oly nyavalyákban
 hever sok esztendőig, hogy hoz-
 zá sem nyálhatnak: de azért, ezek-
 nek nem hadgyák azt mondani,
 hogy lehetelen az tartóztatás: ha-
 nem meg-kiványák tőlök, hogy
 tisztán éllyenek. (a) *Elephantiasim*
volunt justam causam repudii, quia mor-
bi contagio ad maritum, & liberos per-
manat. Ego verò, sicut pio viro con-

(a) Calvin. Matth. 19. v. 9. *Idem di-*
git de Apoplectica Paralytica.

lo, ut *Elephantiacam uxorem non as-*
pernat: ita ejus repudianda licentiam
non permitto. Si quis objiciat: opus
habere remedio, qui calebs vivere ne-
queat, ne urasur. Dico remedium non
esse, quod extra DEI verbum queritur.
Addo etiam: nunquam illis desore con-
tinentia donum, si domino se regendos
tradant. Az egész Genévai Prædi-
kátorságot kérdé egy Prædikátor;
Meggyen, mert felesége bélpoklos,
ő pedig vastagon gerjedez? Azt fe-
lelék: hogy tőrjön. Az testi gyu-
ladások-ellen pedig, ilyen orvos-
*ságot adnak (a) *Cum fidelis sit Domi-**
nus, qui non patitur suos tentari supra
vires dabit donum continentia ei, quem
ad continentiam vocat. Confugiat igi-
tur ad dominum potius, quam ad no-
vum matrimonium: sobrietati studeat:
occasione omnes devitet: & certum ad-
versus uestiones remedium proculdubio
obtinebit. Harmadszor és utólszor:

A 6 igaz,
 (a) *Apud Bezam Epist. 10. Theol. ad 1.*
Quast.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318.1g.j./

igaz, hogy Isten ajándéka az házasság-nélkül való tiszta élet; de szinte azonképpen az házasságban való tökéletes Jamborság-is Isten ajándéka. Ez bizonyos dolog, hogy azok házasokban nincs ez az ajándék, mert talám az házas emberekben gyakortabban esik vétek, hogy sem az házasság kívül lévőkben. Valyon azért ebből azt hozodé-ki, hogy nem szabad meg-házafodnod, mert nem vagy bizonyos, ha adott-é az Isten néked ilyen ajándékot? A' vagy ezt akarod-é, hogy, a' ki egyszer házasság-törésben esik, fel-szabadúllyon társátúl, mivel hogy észében veszi, hogy nem adott néki az ajándék? Azt mondom azért, hogy az ember szabadon választhattya akar-mellyiket e' kettőközzül, tudni illik, az jambor Házasság, és szent Szüzesség-közzül. Es valamellyiket választya, abban bizonyos lehet, hogy ha ō el-jár tisztaban, és fogyatozás maga részé-

észerül nem esik dolgában, az Isten nem vonza-meg az ō állapotára zükséges ajándékot. Mert, mikor az Ur Isten szabaddá hatta embert, hogy ōn-kinnyén válaszson az kettőközzött, anyi, mintha világos szókkal arra ajánlotta volna magát, hogy az ō részéről fogyatozás nem lesz, akár-mellyik állapotnak viselésében: csak az ember maga vétkeivel árkoztatja magának, és az Istentől rendelt eszközökkel vastagítja magát; tudni illik: Imádsággal, Bőjtöléssel, Isteni félelemmel, resti sanyargatással. &c.
 Negyedszer és utólszor: Azt hiszi az Római Anyaszentegyház; hogy, minek-utánna az ember maga szabad választásából, házasság nélkülváló tiszta életre kötelezi hitivel magát, nem szabad meg-másolni, ha szinte annak-utánna valami nehézség találtatnék-is az dologban: Hanem szinte mint a' ki az Sz. házasságot fel-bontya, hiti-szegővé

Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:
 /318.1g.j./

lészen; úgy az Isten házasságának rontója, valaki hiti, 's-fogadása után nőzni akar. Ez ki tetzik: I. Abból; mert az Isten sok heiyen igen meg-parancsolja, hogy gondolatlanul ígéretet Istennek ne tegyünk: de minek-utánna valamit fogadunk, meg-is álljuk. II. A' mit hittel fogadott ember, Urának, vagy házas-társának, tartozik azt be-is tellyefíteni: Sokkal inkább tehát az Istennek tört fogadások megtartására kötelesek vagyunk. III. Nagyob, a' vagy bizony nem kisebb kötelelsége vagyon annak a' hitnek, mellyel Istenünknek meg-esküszünk, hogy sem annak, melly feleségéhez kötelezi az embert. Sokszor pedig nagyob és nehezeb akadékok vannak az házasságnak rendiben, és mindazáltal, ugyan nem szabad azokért fel-bontani az házasságot. Tehát az Istennek adott fogadás sem szabadúl-fel azzal, hogy valami nehézség vagyon a' meg tellye-

lyefítésben. Mert a' mint nem régen-is emlitém. néha el-rútul, be-egeessé, gyanósa, háborgóvá, verekedővé változik valamellyik az házassok-közül; és ezen-kivül-is Isten tudná elő-számlálni menyi számtalan dolog történik, mellyért el-gyűlölik, és meg-únyják egymást: de azért ugyan együtt kell tűrniök. Az házasságtalan életben maid csak egy akadék vagyon, az testi indulat; Ennek-sok szép orvofsági vannak: tudni illik, az rövid ideiglen-való túrtetésnek örök koronája, az imádság, és testi sanyargatás, leg-fő-képpen pedig az Istennek segítsége, mellyet meg-nem vonson azoktól, az kik ezt szomjúhozzák. Azért mikor Sz. Pál azt mondotta vóina (a) hogy ő-néki testi ősztön adatott, orvofságát-is utánna-veti, hogy az Istennek könyörgött, testét ostorozta, és az Istennek malasztyával vastagít-

(a) 2. Cor. 12. v. 9.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

gittatott. Végezetre az régi Sz. Doctorok egyenlő értelemmel tanítják: hogy az ki, Istennek kötötte szüzességét, ha ezt meg-máfollyá, bár házasság szine-alatt is; nagyobbat vétkezik, hogy sem, az ki meg-ronttya házasságát. Mert az fogadás-után, nem házasság hanem Szentség-törő förtelmesség az nőzés. Mert az Fogadás-után, né Házasság az nőzés, hanem Isteniel való házasságnak fel-bontása. Másutt feljegyzők Szent Agostonnak, Basiliusnak, Cyprianusnak ez dologrúl-való mondásit, melyeket ujonnan ide nem irok. Mászor is ilyen képpen szól Sz. Agoston (a) *Qua voverunt continentiam, nec licet illis, nec expedit nubere. Quod cuiquam antequam vovisset, licebat; cum id se nunquam facturum voverit, non licebit: si tamen id voverit, quod vovendum fuit, sicut est perpetua Virginitas, vel*

(a) Aug. tom. 6. lib. 1. de Adulter. con-
jug. c. 15. & 24.

continentia post experta connubia solvitur à vinculo conjugali, vel ex consensu viventibus, & carnalia debita sibi invicem relaxantibus fidelibus castisque conjugibus. Hac ergo, & si quæ alia sunt, quæ rectissime voverunt, cum homines voverint, nulla conditione rumpenda sunt. &c. Sz. Ambrús is hasonlatos formán ír: (a) *Non es recordata Dominica Resurrectionis, quia Divino altari te obtulisti velandam? In tanto itaque solenni conventu Ecclesie DEI, inter lumina illa splendentia, inter candidatos regni celestis, quasi Regina Regi nuptura processisti. Quantus ad sponsi tui, & Domini nuptias convenerat populus? servare te oportuit fidem, quam sub talibus testibus pollicita es. Si inter decem testes confectis sponsaliis, quavis viro femina conjuncta mortali, non sine magno periculo perpetres adulterium: Quid putas fore, si inter innumerales testes Ecclesie coram Angelis facta copula spiritualis, per adulterium solvitur?*

(a) Ambros. ad Virginem lapsam. c. 5.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. J. /

vitae? Nescio an possit ei digna mors cogitari. Dices aliquis: Melius est nubere, quam uri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Caeterum, quae se spondit Christo, & sanctum velamen accepit; iam nupsit, iam immortali iuncta est viro: & iam si voluerit nubere communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Hieronymus & Chrysostomus házasság-romlásnak nevezik azt a' Menyegzőt, melly az Istennek tött igieteret fel-bonttya. (a) Virgo, quae se DEI cultui dicavit, si nupsit habebit damnationem. (b) Adultera Christi vocabitur. (c) Et si nuptias bonas esse confitemur: tamen Angelorum societati s. mel iunctum, uxoris laqueis implicari, adulterii crimen incurrere est. Et quamvis hoc ipsum frequenter tu nuptias voces: ego tamen, & adul-

(a) Hieron. lib. 1. cont. Jovian. cap. 7.
 (b) Idem Epist. 43. ad Sabinian. cap. 3.
 (c) Chrysost. tom. 5. Epist. ad Theodorum lapsur.

& adulterio tantò pejus affirmo, quanto melior est mortalibus Angelus. Ugyan ezent írja Cyprianus, de habitu Virginum cap. 4. és közönsegesen az régi Doctörök, Christus Jegyesének és Mátkájának nevezik azokat, kik fogadások-által szüzelsegeket Istennek ajánlottak: (a) Nupsisti Christo, illi tradidisti carnem suam, illi desponsasti maturitatem tuam. (b) Quae nullâ formâ, vel aetatis occasione pressa, maritis sanctitatem antebonant, malunt DEO nubere, DEO speciosa, DEO sunt puella: cum illo vivunt, cum illo sermocerantur, illum diebus, ac noctibus tractant. Oraciones suas velut dozes Domino assignant, ab eodem dignationem, velut munera maritalia consequuntur. Optatus Milevitánust halhadtsza (c) Spirituale hoc genus nubendi est. In nuptias Domini venerant Professione sua, & ut secularibus nuptiis se renuntiâsse mon-

(a) Tertu. de Velandis Virgin. cap. 16.
 (b) Idem lib. 1. ad uxorem c. 4. (c) Optat. lib. 6. cont. Donat.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318. Ig. J. /

*monstrarent, spirituali Sponso solverant
erinem. Az több Sz. Doctörök irá-
sibannis ugyan ezent olvassuk.*

§. III.

*Semmi véték nincs abban, hogy az
Papok meg nem házasodhatnak.*

Joviniánus azzal terheli vala (a)
Hierónymust: hogy az Mani-
chæus eretnekségében része va-
gyon, mert az Házaságot szabad-
gyába nem hagyja. De erre Hie-
rónymus azt feleli: hogy, az Anya-
szentegyház nem kárhoztattya az
az Házaságot, mint Manichæus, no-
ha ennél böcsületesbnek mondgya
lenni az Szüzességet: és a' kik jó
kedvekből Fogadást töttenek, azok-
nak kötelelességeket fel nem szaba-
dítottya. Azért méltán az Eretne-
kek laistromában iratnak Mani-
chæus, Montánus, Marcion, és az
Apostolicusok, kik az Házaságot
meg-tiltották, mint valami ékte-
len-

(a) Hieron lib. 1. cont. Joviniam.

lenséget. Mert Sz. Pál Apostol, ezt
az kátomlást (a) ördögi tudomány-
nak nevezi, és világos igékkel
mondgya; hogy (b) a' ki meg-há-
zasodik, abban semmit nem vét-
kezik. A' mint mondám tehát, sza-
bad ember véle ha meg házasodik,
vagy az Sz. Pál tanácsát követi, és
Házasságnélkül marad. De ha va-
laki maga szabad ákarattyából arra
kötí Istennek magát, hogy Házaf-
ságnélkül tisztán marad; bezzeg
ez immár köteles arra, hogy Há-
zas társot ne keressen: de ezt az
igát és köteleltséget, maga vötte
nyakában.

Az Papok dolgát azért a' mi ille-
ti, abban Két dolgot kell eszünk-
ben vennünk:

Elsőt azt: hogy, miképpen egy
Várasnak arra-való hatalma va-
gyon, hogy azoktul, kiket Polgá-
ri társaságban fogad, vagy Tanács-
ságra választ, bizonyos esküvése-
ket

(a) 1. Tim. 4. v. 3. (b) 1. Cor. 7. v. 28.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

ket és kötelesegeket kívánhasson: azonképpen, az Anyaszentegyház állapotja sem fogyatkozottab egy Várfi állapotnál; azért, bizonyos dolgokat kívánhat azoktól, kiket Pásztorokra és lelki gondviselésre akar választani. Es noha senkit nem erőltet, hogy az Egyházi tisztet, a' vagy azzal együtt-járó köteleseget fel-vállalja: de azért egyebet fel nem szentel, hanem csak azokat, kik szabad választásokból magokra akarják venni azokat az kötelesegeket, mellyek az Ecclesiátul meg-kivántatnak. Senkit azért az Anyaszentegyház, Papságra, és Házafság nélkülváló életnek fogadására nem erőltet: senkit Papságra nem szentel, (a) Huszon-öt éztendőskornak-előtte. De ha ki magában érzi, hogy az Istennek malasztjával elég ember azoknak el-viselésére, mellyeket az

(a) Concil. Trident. Sess. 23. Cap. 12. de Reformat.

Anyaszentegyház kíván az ő Papjaitul, és ön-kényén az Házafság nélkülváló tiszta életre köti magát; bezzeg, osztán nem szenved az Anyaszentegyház, hogy fel-boacsa beszédét.

Hogy pedig len az Anyaszentegyház, egyéb dolgok-között azt is kívánhatta azoktól, kik Papságra igyekeznek, hogy Fogadást tégynék az meg-nevezett Tiszta életrül, ki-tetczik ezekből: I. Mert, mikor egy Fejedelem, Tanácsságra, vagy Jövedelmének gondviselésére választ valakiket, bizonyos dolgokra kötelezi, 's meg-is eskütteti őket elsőben, és annak-utánna állattya az tisztben. Azonképpen, egy Várfinak tagjai-közé, sőt Czéhnek társaságában sem fogadnak senkit, a' ki jó akarattjából fel nem vészi az Polgári társaságnak kötelesegit. Az Lutherek sem szenvedik, hogy Prædikátorságra juthasson, a' ki eléb meg nem esküszik az

Augustai Confessióra. Tehát, az Anyaszenteház-is szabhat kötelezéseket, mellyek nélkül senkire ne bizza az Lelki pásztorságot. Es nevezet-szerént, az Házafság nélkül-való Tisztaságot-is meg kívánhattya, mivelhogya ezt Sz. Pál, Isten-előtt kedves dolognak, és az Házafságnál jobbnak mondgya, sőt táncfolya-is mindeneknek. De hallyad errül mit mond Sz. Agoston:

(a) *Si forte dicatur: Si licet, & bonum est nubere, cur Sacerdotibus non liceat Uxores habere, id est, ut Ordinatis jam non liceat convenire? Quis nesciat unumquodque suam legem habere? Est enim, quod omnino generaliter omnibus non liceat, ut fornicari: est item, quod aliis licet, aliis non licet. Negociari enim, antequam Ecclesiasticus quis sit, licet; facto jam, non licet, &c.*

II. Mert attúl az üdötül-fogva, mi-

(a) *Aug. 10m. 4. Quäst. Veter. & Novi Test. ex utroque mixtim. Quäst. 127. in fine.*

kor az Atyafiak itileti-szerént-is az igaz Apostoli tudomány fénylett az Ecclésiában, az az, a' Nicæabéli Gyöleközet-elött-való üdötül-fogva, soha szabad nem vólt, hogy Papsága-után valaki meg-házafodgyék; mint ez-elött az Pafnútiusz szavaiból hallók. Annakokáért, noha eleinten az szükség ugy hozta, hogy nőembereket-is kellett Papságra emelni, és ezeket erővel Feleségektül el nem fogták: de azért, soha csak egy példánk sincs arrül, hogy valaki Papsága-után meg-házafult vólta. Ennek-fölötte, Eusebius Cæsariensis irását említök, melyben azt mondgya: hogy ő idejében Házafságnélkül éltenek az Papok. Sz. Hieronymus Két dologot mond: Eggyiket azt; hogy az Nap-keleti, Ægyptomi, és Róma városabéli Ecclésia, senkit Papságra nem emel, a' ki Házafsággal él-

(a) *Quid faciens Orientis Ecclesie? Lev. III. B quid*

(a) *Hieron. cont. Vigilant. initio.*

Fégyi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

quid *Aegypti*, & *sedis Apostolicae*? quae aut *Virgines Clericos accipiunt*, aut *Coniugales: aut si Uxores habuerunt, Mariti esse desierunt*? Másikat azt mondgya: hogy, (a) Püspök nem lehet, a' ki testi szaporodást akar üzni, és ha külömben viseli magát, mint gonosz-tévő büntetődik. Ezeket azazalis erősfíti: Mert, noha az Apostolok közzül némelleyek házafok voltak: de nem éltek Feleségekkel Apostolságok-után: (b) *Petrus, & ceteri Apostoli (ut ei ex superfluo concedam) habuerint Uxores; sed quas eo tempore acceperant, quo Evangelium nesciebant. Qui assumpti in Apostolatam, relinquunt officium Coniugale. Nam cum Petrus ex persona Apostolorum dicit, Reliquimus omnia: Respondit ei Christus: Amen dico &c. Végezetre, hogy több régi Doctorokat ne említsek, Sz. Ambrús bizonyságunk, hogy ő-idejében nem volt szabad az*

Pa-
(a) Hieron. lib. 1. contra Iovin. cap. 20. (b) Hier. ibid.

Papoknak Feleséggel élni: (a) *Immaculatum exhibendum ministerium, nec ullo Coniugali coitu violandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio Coniugali Sacri ministerii gratiam recepistis.* III. Vóltak-is illendő, sőt csak nem szükséges Okai az Anyaszentegyháznak, mellyekért csak azokat akarta Papságra emelni, a' kik Házafság nélkül maradnak. Mert a' mint Sz. Agoston és Hieronymus írják: Sz. Pál (b) az Házafszemélyekbenn-is javallya, hogy mikor derék imádkozásban akarják foglalni magokat, el-légyenek egymás nélkül. Tehát, az Papnak meléő minden üdöben magán lenni, mivelhogy kötelefsége-szerént, szünetlen az Isteni dolgokban kell magát foglalni: (c) *Apostolus, ex consensu, ait, abstinendum ad tempus, ut*

B 2

(a) Ambros. 1. Officior. cap. 50. (b) 1. Cor. 7. v. 5. (c) Aug. tom. 4. quast. Vet. & Novi Test. mattheis. q. 127. fine.

vacetur orationi. Antistitem Christi puriorem ceteris esse oportet. est enim, ejus VICARIUS: ut quod ceteris licet illi non liceat; quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut singere. (a) Si LAICUS orare non potest, nisi careat officio conjugali: Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt Sacrificia, semper orandum est. Ergo semper carendum matrimonio. Továbbá, az (b) Oo Törvényben, nem csak mikor Isten az Törvényt adá, egynehány nappal az-előtt, Feleségekhez nem hagyá menni az Sidókat; és az (c) Ur Asztalára tétetett kényereket sem akará hogy meg-kóstoúnák, valakik Aszszony emberhez közelgettek: de ennek-fölötte, valamikor az Papok szolgáltak az Salamon templomában, (d) Feleségekhez nem mentenek, ugymond Sz. Hierony.

(a) Hieron. lib. 1. cont. Jovinian. cap. 19. (b) Exod. 19. v. 15. (c) 1. Reg. 21. v. 5. (d) Colligitur ex Luc. 1. v. 23.

rónymus: (a) Et in veteri lege, qui pro populo Hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purificabantur, ad tempus ab Uxoribus separati. Bizony Sz. Pál Apostol azt írja: hogy, el-ozlott az ki meg-hazasult; és nem gondolkodhatik csak azon, mint kedveskedgyék az Istennek 1. Cor. 7. v. 32. Ha azért az Egyházi embernek tellyefséggel az Isteni szolgálatra kell magát adni; tagadharatlan, hogy sokkal illendöb, és alkalmatosb az ő állapottyához az Házasságtalanság. Es azt hiszem, hogy az el-szakadott Tanítók sem itélnének külömbet ennél, hogy ha gyözhetetlen bizonyságoknak nem alitanák azokat lenni, mellyeket nem régen ellenünk támasztának. Azért, tekincsük-meg azokat is immár rövideden.

B 3

§. IV.

(a) Hieronymus. 1. cont. Jovinian. loco citat.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

§ IV.

*Az elenkező Bizonyságok meg-fej-
tetnek.*

A mi Magyarink szokták monda-
ni: hogy, az ki miben tudós
abban gyanós. Az Sz. Irás pedig
azt mondgya: (a) hogy, az ki bo-
lond, mindent esztelennek itél. Tiis
Prædikátor Uraim, mint hogy, a'
mint másutt meg-bizonyítám, az
Házasság-mellet torkig úsztok min-
den förtelmességben, azt hiszi-
tek, hogy egy jámbor sincs az Nő-
telenek-között. Azért néktek-is azt
mondhattuk, az mit Hierónymus
az Joviniánistáknak; (b) *Ostendunt
quàm sanctè vivant, qui malè de omni-
bus suspicantur*: Meg-tetczik csak
abból is jámborságok, hogy gyanó-
fok mindenekhez. (c) Néro fajta-
lan lévén, nem hihette hogy jám-
bor Afzszony lehessen ez világon:
ugy az Szomszédok-is, magokrul
másk

(a) *Eccles. 10. v. 3.* (b) *Hieron. cont
Vigilant. initio.* (c) *Sueton. in Nerone c. 3.*

másk itilnek. Azért, ha valamely
Egyházi embernek esetit hallják, a'
vagy Balæus, Benno, Sleidánus ha-
zug historiájában olvassák, ottan
mind veszni kell az Papoknak. ma-
ga, az Sz. Agoston mondása-szerént,
nem mondgyák latroknak Felesé-
geket, bár, valamely Afzszony em-
bernek esetit hallják-is: (a) *Quis-
quis Episcopus, vel Clericus, vel Mona-
chus, vel Sanctimonialis ceciderit, omnes
tales esse credunt, sed non omnes posse
manifestari. Et tamen etiam ipsi, cum
aliqua maritata invenitur adultera, nec
proieciunt Uxores suas, nec acusant Ma-
tres suas.* Noha azért inkább meg-
tetzik az mocskok egy tiszta ruhán,
hogy sem az fazék-fogón; és nagyobb
csuda, ha egyszer eszterhára száll
az lúd, hogy sem ha nap-estig ott
sétál az kakas: de azért, ha szemek-
ből ki-döllyedett gerendájokat
meg-tekintenek az Prædikátorok,
B 4 bi-

(a) *Aug. Epist. 137.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

bizony, efinnyabban piszkálnának az Papok szemetében.

Annakokáért, nem tagadom, hogy az Papok-között-is fogyatkozások esnek, mint szinte az Nősők-között: De miképpen az Istennek törvényét nem kárhoztathattuk azért, hogy, ha törvény nem volna, vétek sem volna bennünk: azonképpen, az tiszta életnek Fogadását sem gyalázhattuk, noha talám sokan vétekben nem esnének, ha fogadást nem tennének. Megtanít pedig Sz. Agoston, mit kell ilyen felelnünk, mikor az Egyházi emberek vétkét szemünkre hánnyák: (a) *In Cathedra Moysi, cui successit Cathedra Christi, sedent boni & mali. Augustinus, Episcopus est in Ecclesia Catholica, sarcinam suam portat, rationem redditurus est DEO. In bonis eum novi. si malus est, ipse novit: Akárminémű legyen, ugymond, magatérhét viseli. elég, hogy, az igaz*

Ecclé- (a) August. in Psal. 36. Concion 3. in fine.

Ecclésiának Pásztorá. Az gonosz életű Pásztorok képében-is ilyen formán szól: (a) *Pro arca Dominica clamo, tu, quis in ea sim, nolo cures; ventilabrum expecto: Elég, hogy az Istennek csürit óltalmazom. ne legyen gondod én-reám: az Urnak szoró-lapáttya meg-mutattya kibem mi legyen.*

De felellyünk-meg-rend-szerént is az ellenünk támasztot Bizonyosságokra:

Előszőr: (b) Az Házasságböcsülletes mindenekben, valakik megházasodnak. De miképpen ez-előtt (c) hallók, hogy az Házasság tiszteisége-ellen nem szóllott, sem Keresztelő János, midőn Herodest meg-rongálta; sem Sz. Pál, az Mostoha-anyával-való lakást átkozván;

B 5 teis,

(a) *Aug. tom. 10. Serm. 22. de Verbis Apost. sub finē. Similia tom. 7. lib 3. contr. Liter. Petil. cap. 6. & 10. (b) Hebr. 13. v. 4. (c) Brasus.*

teis, ha kinek Felesége lévén, más akarna venni, meg-dorgálnád, mert ezek nem házasságok, hanem fajtalanságok: Azonképpen, a' ki Istennek fogadásával Nötelenségre kötelezte magát, mivelhogy az Sz. Agoston mondása-szerént, nincs keveseb ereje ennek az hitnek, mint az Feleséggel-való esküvésnek, nem Házasságra, hanem fajtalan életre köti magát, a' ki Fogadását el felejtven nőszi akar; azért ő-ben, nem az jámbor Házasságot, hanem az buja kaczérságot szidalmazzuk.

Továbbá: (a) Az Házasság tilalma, ördögi tudomány. De mi nem tiltyuk az Házasságot, hanem azt mondgyuk; hogy, annak nem szabad házafodni, a' ki szabad akaratyából magát Nötelenségre kötelezte. Miképpen azért, midőn az Prædikátorok meg tiltyák, hogy mást ne végyen, az kinek immár Felesé-

(a) 1. Tim. 4. v. 3.

214

lesége vagon; nem az Házasságot tiltyák, hanem embert az maga köteletségére emlékeztetik, mellyel Feleségének meg- esküdt: azonképpen cselekezzünk miis, az Egyházi embert fogadásának be-teltyesítésére inditván. Ha meg- esküdtél, hogy Pénteken Húst nem észel, Calvinus sem szenved, hogy ezt fel-bontsad; de ezzel nem az Hús ételt kárhoztattya, hanem az Fogadást böcsülli.

Az Ur Isten kétszer mondá, hogy az Emberek szaporodgyanak: egyszer, Adámnak, az teremtéskor; mászor Noënak, a' viz-özön-után: De az bizonyos, hogy akkor törvényt nem adott az házafulásrúl. mert, az kiknek akkor szólla, azok immár házafok vóltak; mint Noë-rul, és az ő fiairúl bizonyoságuuk vagon, Gen. 7. v. 7. Cap. 8. v. 18. Adá-

B 6 mis

(a) Genes. 2. v. 23.

215

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. ig. j. /

mis (a) mindgyárt feleségül fogadja Evát, mihent meg-látá. Nem parancsolja tehát az Úr Isten, hogy ujonnan házasodgyanak, hanem az Házafokat meg-áldgya hogy szaporodgyanak. Azért, nem parancsolatot, hanem áldomást jegyzenek ezek az szók: *Crescite, multiplicamini*: Mert, Egyaz: hogy ezen szókat mondá az Isten, az (a) oktan állatoknak-is; mellyek, mint hogy okofsággal nem élnek, törvény-alá sem vettek. Más az: hogy az magtalan házasoknak veszniek kellene, ha ez Parancsolat volna. Szent Pál-is ellenkeznék az Isten törvényével, midőn inti az embereket, hogy Házaság nélkül éllyenek.

Sz. Pál mondása: hogy, mindennek felesége legyen az bujaságnak el-távoztatásáért: De melléje veti; hogy, ezt nem parancsolat szerént mon-

(a) Genes. 1, v. 22.

mondgya, 1. Cor. 7. v. 6. Sőt tanácsolja, hogy, a' kinek nincs Felesége, el-légyen nálla nélkül, v. 27. Azért, meg-engedi Sz. Pál, hogy inkább meg-házasodgyál, hogy sem fertelmeskedgyél: de (a' mint Sz. Agoston, és Hieronymus mondgya) úgy, ha meg-házasodhatol: (a) *Illis, qui se non continent, utique expedit nubere. Qui autem voverint continentiam, nec licet, nec expedit.* (b) *Si nupserit virgo, non peccat. non illa Virgo, qua semet DEI cultui dedicavit; barum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit.*

Syricius azt nem mondotta, hogy Istennek kedvében nem lehet az Nős ember: hanem, az Egyházi személyekről szól, kik egyszer hittekel Fogadást tettek az Nőtelen-ségre. Ezekről igazán mondgya; B 7 hogy

(a) Aug. tom. 6. lib. 1. de Adult. conjug. cap. 15. (b) Hieron. lib. 1. contr. Iov.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

hogy, ha bagzani indulnak, Isten átkában és fertelmességben élnek, akár mint palástoltyák fajtalanságokat az Házaságnak ál-orczájával. Az-is tekéletlen hamisság, hogy az Római Ecclesia szabadságot ad az Papoknak mindē fajtalanságra, csak meg ne házasodgyanak. Mert, sőt inkább annyira utállya az fajtalanságú Papot az Anyaszentegyház, hogy törvényében is meg-tiltotta, (a) Mife mondásának halgatását is az nyilván fajtalan Papnak. (b) és utólsó szükségünk-kivül, Sacramentot sem akarja hogy vegyünk tőlle. Az Magyar országi törvényében is erős fényítéke vagyon az fajtalan Papoknak: *Decreto Colomañi, Lib. 1. cap. 67. Lib. 2. cap. 4. 9. 10.* Hogy

(a) *Nullus Cap. Prater. de Cohabit. Clericor. & mulier.* (b) *Cap. Vestra. & Cap. Ultimo. ibid. Usu sublatae has Leges censet. Soar. disp. 18. sect. 1. de Sacrament. in genere, & alii.*

pedig némely tudós emberek elszenvedhetőnek mondgyák az Papoknak titkon-való bujaságát, hogy sem az Házaságnak színe-alatt latorkodását; ezzel szabadossá nem tészik az fajtalanságot. Mert, más dolog egyik bünt az másikkal egybevetni, hogy meg-tesék mellyik legyen nagyobb vagy kisebb az másiknál: más ismét, valamely bünt dicálni, és arra szabadságot adni. Sz. Agoston azt mondgya: hogy (a) job Innep-napon fenni, hogy sem fajtalanul tánczolni. Másutt azt írja: hogy, inkább kell az Házaság-törést választani hogy sem az gyilkosságot: (b) *Si tantum dominatur iniquitas, ut non innocentia, sed peccatum eligatur: satius est, incertum de futuro adulterium, quam certum de praesenti homicidium.* Sz. Ambrúsis azt

(a) *Aug. tom. 9. de Decem chordis, cap. 3.* (b) *Aug. 1. de Civit. 6. 25.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. 1g. j. /

azt írja: hogy, türethető, ha az Ház-
 zas ember titkon fajtalankodik,
 hogy sem ha nyilván mással meg-
 esküszik: (a) *Aliam Uxorem querere,*
cum habeas tuam, crimen adulterii est,
hoc gravius, quod putas peccato tuo au-
toritatem lege querendam. Tolerabi-
lior enim est, si lateat culpa, quam si cul-
pa usurpetur autoritas. Ezen formán
 tehát, igazán mondhatjuk, hogy,
 akár nyilván 's akár titkon vétkez-
 zék az Pap, kárhozatot érdemel, és
*Sacrilegus*sá lesz: De még-is, a'
 két gonosz között, gonoszab, ha
 ugyan meg-esküszik az ő lator tár-
 sával, és az Házasságnak színe-alatt
 vétkezik. mert az elébbi körelesé-
 ge miatt, igaz Házasságra nem ad-
 hatya magát, ésigy az fajtalan éle-
 tre köti magát.

Sz. Pál mondgya: hogy, az Püf-
 pökségre ollyat válaszfzanak, kinek
 egy Felesége vólt, és Isten-félő fiai.
 Ezt

(a) *Amb. lib. 1. de Abraham. cap. 7.*

Ezt az Sz. Doctörök úgy értik, hogy
Irregularis, az Egyházi tisztre alkol-
 matlan, (a) a' ki egymás-után Két-
 szer házafodott. Hogy pedig így
 kellyen magyarázni az Sz. Pál mon-
 dását: Először, azzal bizonyítja
 Sz. Hierónymus: mert, ha Feleség
 nélkül Püspökké lenki sem lehet,
 nem csak Sz. Agoston, Sz. Ambrús,
 Basilius, Chrysolomus, &c. de ő-
 maga Sz. Pál és Sz. János sem lehe-
 tett Püspökké. (b) *Eliguntur Mariti*
in Sacerdotium. quia non sunt tanti
Virgines, quanti necessarii sunt Sacer-
dores. Quod si, juxta Apostoli senten-
tiam, non erunt Episcopi nisi Mariti:
ipse Apostolus Episcopus esse non debuit:
qui dixit: Volo omnes sic esse, sicut ego
sum: Et Joannes indignus hoc gradu
existimabitur. Másodszor: Az Sz.
 Pál mondása, az Magtalanokat el-
 nem

(a) *Ambros. 1. Offic. cap. 50. Aug. tom. 3.*
de Eccles. dogmatib. cap. 72. (b) Hier.
contr. Jovin. lib. 1.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318. 1g. j. /

nem tiltja az Püspökségtől: hanem, mikor azt mondja, hogy az Püspöknek jó erkölcsű fiainak kell lenni; annyit tézen, mintha azt mondaná; hogy, ha fiai vannak, Istenek legyenek. Szinte ezen formán szól az Feleségtől-is. Tehát csak azt akarja Sz. Pál, hogy, ha Felesége volt-is az Püspöknek, de egynél több ne lőtt legyen. Eorómezt érteném pedig, ha az Lutherista Superattendensek mindgyárt meg-fosztatnaké tiszteltül, mihent özvegyen maradnak?

Végezetre: Az Apostolok, és Sz. Püspökök, noha Házafok voltak: de, a' mint Sz. Hieronymustól csak nem régen hallók, hivatalyok-után Feleségekhez közel nem jártanak. Az Házafagságtalanság pedig, az Isten parancsolattyával nem ellenkezik, nem-is oly dolog, mellyet az ember meg nem tarhatna Istennek segítségével; mint azoknak példájá-

jából meg-tetozik, kik vagy férhez nem mehernek, vagy társoknak nyavalyája 's távulléte-miatt, magokat meg kell tartoztatni: (a) *Hos igitur alloquor, ut quod facere deberent si haberent Conjuges diuturno languore marcescentes, vel loco sibi inaccessibili absentes, vel animositate illicita continentis; hos faciant, &c.*

§. 5.

Az Luther Hit meg-kissebbiti az Sz. Házafságot.

Nem ujság az Lutheristáknál, hogy az magok szennyével minket akarnak mocskolni. Mert, hogy ő-reájok inkább ne gyanakodgyanak az emberek, minket terhelnek az hátokhoz ragadott rutságokkal. Sok volna, ha mind előszámlálnám a' miben ők fel-forgat-tyák

(a) *Aug. tom. 6. lib. 2. de Adult. conjug. c. 19 20.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

tyák az Házasságnak bősülletit. Azért, irátomat meg-rövidítvén, most csak ujjal mutatom, az mit bővebb irással másutt reájok raktam. Először: az Házasságot, nem csak Sacramentomnak nem hiszik az Atyafiak, de az Luther tanítása szerént, vétkesnek-is tartják az Házass embereknék együtt-létét. Ugyan-is, ha bűn az embernek minden cselekedeti (mint az Uj tanítók vitattyák:) nem látom mint lehetsen bűn nélkül az házasság dolga. Másodszor: Semmit nem akarnak hinni 's cselekedni, a' miről írott törvény nem adott. Ebből következik. 1. Hogy, Embert nem szabad csak egy Feleséghez kötelezni hanem Török módra, kiki-mind annyi Asszonyt tarthat a' menyit akar. 2. Hogy az Atyafiúságra semmit nem kell nézni, hanem elégesség egybe adhattják az atyafiakat. Mert az Uj Testamentomban ezek-

ezekről tilalom nincsen. Munkás leszzen pedig, ha meg akarják bizonyítani, hogy egyéb dolgokban az Oo Testamentomnak rend-tartási fel-bomlottak, de az Házasságra néző végezési fenn maradtak. Harmadszor: Luther akármi aprólékért meg óldgya az Házasságnak köteleit; mint másutt meg-bizonyítottuk maga szavaiból. Negyedszer: Nem csak közönségesen az Isten törvényének meg-tartásául azt tanította Luther, hogy, ezekben mi semmit bé nem tellyesíthetünk: de nevezet szerént, az Férfiúnak és Asszony embernek egymás nélkül való létét, szinte oly lehetetlennek itéli, mint hogy ember étel-ital nélkül éllyen. Ebből azt hozza-ki: hogy, a' ki derczés Feleségre talál, Szolgálójához nyullyon. Eotód-ször és Utólszor: Erkölcsokkal, és magok viselésével minémű úrat nyitottak az tiszta életre az nős Prædiká-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

50
dikátorok, fokképpen meg-mutat-
hatnók, ha üdönk volna hozzá.
De tovább nem nyujtom beszédemet:
hanem, az Istenre, és az egész vi-
lágra hagyom igaz igyünknek meg-
ítélését.

Mikor hosszú beszédét bé-fejez-
te volna az Pápista ember, mondék
néki: Nó látom én, hogy te min-
den szónak mását léled, győzd el
csk várni, meg-fjti bizony mesé-
det Alvinczi Uram. Erre csak ne-
vetéssel lön válaszom. Mind eze-
ket értvén, s által-latván teKegyel-
med, az nagy Istenért-is kérem
tisztelendő *Dignitásodat*, gondol-
kodyék derekason az dologrul;
és, ha lehet, tarcsa-meg, bár csak
az emberek-előtt, tisztetségét az
Ministeriumnak mert, ha ki kezd
tetczeni farka Rókánknak, és eszé-
ben vészi az kölség, hogy a' mi
dolgunk csak káromkodás: meg-
itil.

226

51
tilheted, minémű tisztefs'günk lé-
szen ez világ-előtt. *Mástül nem kér-
jük, a' mi nállunk vagyom.* Az Adonai
nagy Ur Isten tellyesítse-bé az
hozzád halgató nyájnak könyör-
gését, melyben Sz. Leiket, s vél-
le őszve az igaz Hitet kéri.

A M E N.

POST

227

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

POST SCRIPTA.

A Karnám érteni Méltóságodtul,
mint kellyen érteni, a' mit az
Halottak-főlött torkunk szakadtá.
ba nagy bögéssel kintornálunk:
(Tudgyuk, Uram Isten, hogy mind
meg kell halnunk: de hiszszük,
hogy örök életre ísmét mind fel-
támadunk.) Ebből minap egy Pá-
pista ember azt bizonyította vala:
hogy, mi nem igazán hiszünk;
mert minnyájan, a' kik meg-hal-
nak, örök életre nem támadnak,
hanem csak azok, † a' kik jól
cselekedtek.

† Joan. 5. v. 29.

NEGYE-

NEGYEDIK LEVEL.

Egynehány Szép kérdésekrül.

*Az meg-nyomorodott Magyar nem-
zetnek égő's fel-gerjesztő
fáklyájának.*

ALVINCZI PETERNEK.

AZ kő-sziklából vizez-adó, és az
tengert folyásában meg-zabo-
lázó ELOHIM, fok esztendőket
engedgyen érni's élni, 's áltál él-
hetni Dignitásodnak. Mikor az ten-
geri haboktul hányattatott gallyá-
ban, félelemben meg-epedett hajó-
sok, nyughatatlanságok és kétség-
ben esések-után, távul meg-látták
az partot; el-feletkezvén elébbi ve-
szedelmekrül, vig lövésekkel, trom-
bita harfogással, és örvendetes ki-
áltással szokták jelenteni örömöket:
Lev. IV. A Nem

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

Nem különbben énis mikor sok lelki háborúmban, és nyughatatlan gondolkodásomban csak el nem mérültem volna; nagy véletlenül, *Hu. mánitásod* levelét nyujták: mellyen úgy meg-örülék, mintha immár az nyugodalomnak partját láttam volna. De fel-szakasztván az Levelet úgy járok, mint a' kinek parton romlik hajója. mert egyéb abba nem vála, hanem hogy békét hagyjak az Pápistákkal való beszélgetésnek, mellyekkel csak fel-zavarom lelkemnek csendézségét. *Ez ugyan közönséges feleletek.*

Igazán mondom, meg-szomorodám ezt látván, és mondam magamban: Visszáé, mi nem Törökök vagyunk, kiknek Mahomet megparancsolta, hogy senkivel az Hit dolgául ne verkedgyenek? hiszem, ha igazat tanítunk, annál inkább fényeskedik, mentül job próba-köze vitetik tanításunk? Im már eszemben vöttem, hogy Pápisták sokkal különbben

külömbet tanítanak annál, a' mit hitem eleibe vetettek ekkoráig az én Vezetőim. Bizony, a' kit egyszer hazugságban érek, szem-békötvé nem hihetek néki, ha szemlátomást nem akarok veszni. Mit tészen az, hogy lelki esméretem nyugodalmát fel ne zavarjam? Nyilván fekszik ez-alatt valami. Egyéb hasonló gondolkodások-is ütközének elmémbe. Mindazáltal, hogy vakmerőségre ne láttarnám vetni fejemet, el-tekéllem, és ugyan megkeményítém szívemet, hogy többé Pápista emberrel nem beszéllek.

De lásd, melly nagy fortély esék rajtam. Minap egynehány rendbéli emberek ejték fülemben, hogy, csuda Kérdéseket vetett-eleikben egy Pápista ember, mellyek nagy érvést tőttek lelkekben. Igirek-is arra magokat, hogy házamhoz hozták az kérdező embert, kitul mindeneket jobban meg-érthetek. Mondék: En efféle ördöggel hatá-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

rosokkal szólni sem skarok. Min-
dazonáltal, hogy az szakálhoz il-
lendő *Reputatiót* meg-tartanám, ar-
ra kőtém nagy fenn magamat, hogy
írva küldgyék, 's meg-felelek min-
de nekre. Más nap azért írva hozák
réám az Kérdéseket; mellyeken
mint háborodtam, ki nem mond-
hatom. Ezeket-is azért *Dignitások*
hoz igazítom, hogy igaz fejtegetés-
fel ki-felnyek az nagy Labyrinthu-
ból.

I. Es II. KERDES. Mikor első-
ben az Keresztyéni eggyeségnek
kötelét el-szakaszták, és az Sz. Pé-
ter hajójából ki ugordván, egye-
beket-is utánnok vonának az Uj ta-
nitók, teli torokkal kiáltyák vala-
hogy, az Hitért nem illik erőszak-
ot cselekedni. mert az Hit Istent
ajándéka, és szabadon kell hagyni
ki mit higgyen. Ebből Két Kér-
dés támad: Első; mi az oka, hogy
mikor lábat kaptatok, és vér-sze-
met vöttetek, különb nótát fű-
tok

tok; és a' hol regnálhattok, az Ró-
mai Hitnek minden rend-tartását ki-
gyomlállyátok? Papjait kergétek?
jó szokást el-ólyátok? (a) *Gloria-
mini, quod ad vestram partem nemi-
nem cogatis. Illo modo & Milvus,
cum pullos rapere, tervitus, non potue-
rit, columbam se nominat. Ubi enim
posuistis, & non fecistis? unde ostendi-
tis, quod plura faceretis si posset is.* Jussón
eszetekben az Bocskai támadása.
Tekintsétek-meg azokat az kíván-
ságokat, mellyeket Foktűi Calvi-
nista Prædikátor ada az Erdélyi Fe-
jedelemnek. Fordítsátok Izeme-
teket Angliára, Saxóniára, Succia-
ra: eszetekben vehetitek, melly tá-
vul esett a' ti elébbi mondástok,
az mostani cselekedettül. Máo-
dik Kérdés az: Ha szabad az lopást,
gyilkosságot, és egyéb hasznó ét-
keket meg-büntetni, miért volna
tiltva, hogy az Keresztyéni eggyes-

A 3

(a) *Aug. tom 7. lib. 2. cont. Litter. Petil.
cap. 33.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

ségnek fél-haborítóit, és az igaz Hit-
nek káromlóit meg ne büntesse az
Keresztyén *Magistratus*? (a) *Nunquid,*
quia mores optimi libertate voluntatis
eliguntur, idem mores pessimi non legis
integritate puniuntur? (b) *Frustra di-*
cis, relinquitur libero arbitrio. Cur enim
non in homicidiis, & in stupris, & in
quibusque aliis facinoribus libero ar-
bitrio dimittendum esse proclamamus?

III. IV. V. VI. KERDES. Mikor
Országunkban bé-kullogának az Uj
Tanítók, azzal kelleték magokat:
hogy, ők egy Baraszlai kőntőssel,
és mindennapi kóftál meg-elégesz-
nek: az Papok telhetetlenek: sokat
birnak: job volna Vitézek tartásá-
ra, és Ország általmára fordítani az
ő jószágokat: sőt, az Ország dol-
gainak gondviselésétül-is el kellene
őket fogai; mert nem fér-egybe az
Egyházi vitézkedés, az Világi gon-
dokkal. Eudő-jártába, egy kis
mó-

(a) *August. loco citato.* (b) *Ibid. lib.*
3. cō. Cres. c. 51.

módocska adaték az elő-menetel-
ben; 's ki-mutatá majmunk, meny-
szeszonyosságát. Alvinczi Péter, Boc-
kainak élteben Vezéré; hólta-után
Testamentomossa lőn: ezer forin-
tokon kezdé Uraságokat vásárlani,
és, az füst-alatt kőborlott marhá-
nak fényességével, meg-raká begyit.
Nagy András fel-támada, Foktűi
Máthé Prædikátor, Tanácl-urrá lőn:
és midőn az Erdélyi Fejedelemmel
egybe-békélteté az Hajduságot,
ugyan *Articulusba* iratá, (Hogy,
ő-néki, *De facto*, mindgyárt Ezer
aranyat adgyon az Fejedelem: Egy
kocsit négy lóval, szőnyegestül:
száz ház jobbágyot, Udvarbázzal,
's forgó malommal-együtt: Es ő
Nagysága, élyen tanácsával-is.)
A' Kérdés azért az: I. Honnan
vagyon ez a' nagy *Metamorphosis*,
hogy, az míg fel vólt orrotok-előtt
kőtte az háj, finnyáson orroltátok
az Papok alkalmatosságát: mikor
pedig hozzá-férhetétek, ily monou
A 4 kapá-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 16. j. /

ségnek fél-haborítóit, és az igaz' Hitnek káromlóit meg ne büntesse az Keresztyén *Magistratus*? (a) *Nunquid, quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideo mores pessimi non legis integritate puniuntur?* (b) *Frustra dicis, relinquer liberio arbitrio. Cur enim non in homicidiis, & in stupris, & in quibusque aliis facinoribus libertate arbitrio dimittendum esse proclamas?*

III. IV. V. VI. KERDES. Mikor Országunkban bé-kullogának az Uj Tanítók, azzal kelleték magokat: hogy, ők egy Baraszlai kőntőssel, és mindennapi kóftál meg-elégesznek: az Papok telhetetlenek: sokat birnak: job volna Vitézek tartására, és Ország általmára fordítani az Ő jószágokat: sőt, az Ország dolgainak gondviselésétül-is el kellene őket fogni; mert nem fér-egybe az Egyházi vitézkedés, az Világi gondokkal. Eudő-jártába, egy kis mó-

(a) *August. loco citato.* (b) *Ibid. lib. 3. cō. Cres. c. 51.*

módocska adaték az elő-menetelben; 's ki-mutatá majmunkj menyaszszonyságát. Alvinczi Péter, Bocskainak élteben Vezéré; hólta-után Testamentomossa lőn: ezer forintokon kezdé Uraságokat vásárlani, és, az füst-alatt kőborlott marhának fényességével, meg-raká begyit. Nagy András fel-támada, Foktűi Máthé Prædikátor. Tanács-urrá lőn: és midőn az Erdélyi Fejedelmel egybe-békélteté az Hajduságot, ugyan *Articulusba* iratá, (Hogy, Ő-néki, *De facto*, mindgyárt Ezer aranyat adgyon az Fejedelem: Egy kocsi négy lóval, szőnyegestül: száz ház jobbágyot, Udvarházzal, 's forgó malommal-együtt: Es Ő Nagysága, élyen tanácsával-is.) A' Kérdés azért az: I. Honnan vagyon ez a' nagy *Metamorphosis*, hogy, az míg fel vólt orrotok-előtt kötve az háj, finnyáson orroltátok az Papok alkolmatofságát: mikor pedig hozzá-férhetétek, ily mohon

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j.

kapátok az Urasághoz? II. Kivánom tudni: Ha Isten ellen vagyon-é, hogy az igaz Lelki Pátzor jószágot bírjon, és érteke-szerént az közön-séges meg-maradásra gondot v fel-lyen? III. Azt-is örömezt értem, ha ily igen fajnállják, hogy az Egyházi emberek valami kevéssel bírnak; mit mondanának, midőn azt látnák, a' mit eleinten cselekedtek az Hivek, (a) minden örökségeknek árrát az Apostolok lábaihoz vitték, hogy ők sáfarkodnának belőlle? A' vagy, mit gondolnának, ha most-is az Egyházi jószágnak ragadozóival úgy bánnának, mint Sz. Péter Ananiással, kit nem az másén kapdosásért, hanem hogy az maga jószágát éppen elő nem adta, szörnyü halállal ölés? IV. Okát kivánom: Miért legyen szabad Alvinczinek, vagy Foktűinek az támadások idejébe Tanácsá lenni, az Püspökökhöz pedig nem illik, hogy Isten-

(a) Actor. 4. v. 34.

Istentül adatott Koronás Királyoknak jó Tanács-adásokkal szolgállyanak?

VII. KERDES. Igen áll orrokon az Uj tanítóknak, hogy némely Egyházi személyek gonosz példát adnak. és gyűlöltetik-is *Religiókat*, ezeknek botránkoztató erkölcsével. Kivánom azért tudni: Mi az oka, hogy kebeleken nem tekintnek? Bizony, ha a' magok gérendáját láthatnák, meg-tapasztalnák, hogy ők minden gonofsággal, határnélkül fellyül-haladgyák az Papokat. Ebben a' ki kétes, olvassa-meg-bár csak azokat, mellyeket az magok saját irásokból, az Magyar-országi Prædikátorok felségségi-felől ennek-előtte fel-jegyzettünk.

VIII. KERDES. (a) Feddi az Ur Isten azokat, kik az lopókat és fajtalankokat pirongattyák, magok-is azok vétkében úszván. Mindazáltal,

A 5 n o

(a) Rom. 2. v. 21. Psal. 49. v. 18.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

noha az Luther Tanítók torkig me-
rültek az gonofzságban, túrhető
vólna, ha az vóltaképpen történt
eseteket feddenék. De azt akarnám
tudni; Mi légyen oka, hogy az Ke-
resztyéni tekéletesség ellen, ékte-
len és tapasztható hazugságok-
kal's hír hordozásokkal rutittyák
's gyalázzák az Papokat? Noha pe-
dig közönségesen minden Egyházi
személyekre, sok trágár latorságo-
kat költenek naponként az Prædi-
kátorok: de, a' mint másutt bőveb-
ben meg-mutatám, leg-főképpen az
Jesuitákat ostromlyák ezzel az Pe-
tárdával. Mert, miképpen az (a)
Filistæusok, hogy az Israél népet
rabságba tarhatnák, fegyver-csiná-
ló helyeket nem szenvedének Sidó-
ságban; (b) Juliánus Apostata-is,
az Keresztyének Iskoláit el-pusztí-
tá, hogy ne nevednének az Igaz-
ságnak bajnaki: Azonképpen az ál-
nak

(a) 1. Reg. 13. v. 19. (b) Niceph. lib. 10.
cap. 24. 25. Aug. 18. Civit. cap. 52.

nak Prædikátorok, az Jesuitákat
akarják leg-inkáb utáltatni, hogy
az ō Iskolájok mű helyét, az Ke-
resztyéni vitézkedésnek fegyver-há-
zát, künnyebben le-nyomhassák.
Egyéb rút találmányoknak békét
hagyok. Nem régen, Német-or-
szágban egy nevetlen nem jámbor,
ilyen Fábulát röpíte az emberek
köziben. Bavoriának Monachium-
nevű városában, ugymond, az Je-
suiták egy Leányt az Templomban
rekesztének: nyavalyást nagyon el-
törék faggaták; végre hogy ki ne
terjedne az dólog, kegyetlen halál-
lal ki-végezék. Történetből reke-
dett vólt akkor egy Legény az
Templomban, ki azután tötte czé-
gérésé az ilzonyu latorságot, mel-
lyért az Jesuiták szörnyű halállal
fizetének. Ezt, hogy hamaréb mesz-
sze terjesztenék, három helyennis
ki-nyomtaták. De miképpen az
Susánna Aszszony rágalmazói, (a)

A 6 nem

(a) Daniel. 13. v. 54.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. Ig. j. /

nem egy nyomba járván, hamisá-
gokat ki jelenték: azonképpen ezek-
is az nyomtatások, erőssen hazud-
tattyák 's arczúl csapdossák egy-
mást. Eggyik nyomtatás, az Leányt,
Christinának; másik, Ersé-
betnek nevezi: Eggyik, az Leányt
egynek; másik, kettőnek mondgya.
Az latrot, eggyik egynek, máso-
dik kettőnek, harmadik ötnek írja.
Ketten azt írják, hogy az Leányt
meg-fojtották: eggyik, hogy disznó
halállal ölték. Eggyik azt beszéli,
hogy meg hasították az leányt,
gyermeket vőttek belőlle, meg ke-
resztelték, éltis az gyermek tizen-
négy napig: második azt hirdeti,
hogy az gyermeket-is mindgyárt
meg-ölték, az szűvét meg-ötték,
egyéb tagjait disznók elejbe hán-
ták. Az vétkes Jesuitárúl, eggyik
azt írja, hogy el-izaladott; másik,
hogy meg-fogták, és tūzes fogó-
val fogdosták. Tőb efféle viszsa-
szegezett beszédek vannak ebbén az

- Pas-

Pasquillusban; mellyek ki-mutattyák
farkát Rókánknak. Hogy pedig en-
nél-is inkább meg-szégyenű nének az
Hazugok, az Felséges Baváriai Her-
czeg, és az Monachium Várasának
bőcsülletes Tanácsa, nyomtatva,
pecsétek-alatt, ilyen Bizonytságot
tőnek az Jesuiták ártatlanságárúl:

TESTIMONIUM SERENISSIMI
DUCIS BAVARIÆ.

NOS MAXIMILIANUS, DEI grā-
tiā Comes Palatinus Rheni, Dux
utriusque Bavaria, &c. Universis ac
singulis, cuiuscunque status, dignitatis,
ac conditionis fuerint, ad quorum ma-
nus hæ nostra litera patentes pervene-
rint, amicitiam, promptaque volunta-
tis gratiam, ac salutem. Notum fa-
cimus universis, quod proximè præter-
lapsis diebus, quedam famosa, obsceni-
tatísque plenissima Cantilena, adversus
Reverendos Patres Societatis JESU, hæc
Monachii existentes, typis vulgata sit,
& quidam diversis Editionibus; quarum

A 7

una,

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

una, Norimbergensis, altera Augustana, tertia Lavingana Civitatis nomen refert, perinde ac si iis locis excusa essent, quamvis Augustanus Typographus, cui affingitur famosi huius libelli publicatio, gravissimè de facti sibi injuria queratur, innocentiaque sua defensionem, à suo Magistratu ardentè expetat. Hoc verò famosum, contumeliaque plenissimum figmentum, contra veritatem, contra communem honestatem, sancitâque, ad tuendam concordiam Religionis, gravi pœnarum interminatione, leges Imperii, de Patribus Societatis JESU excogitatum, ac decantatum, secundis multorum auribus fuit acceptum. Istud verò infame, falsum, ac enorme figmentum, ab adversariis Catholicae fidei, hostibusque Societatis, instinctu patris mendaciorum, inimici veritatis, Diaboli, pari fide excogitatum fuit, ac illud quod non ita pridem sparsum fuit. Nos in Collegio Patrum, ingentem auri, argenti-que copiâ ab ipsis clanculum, corrosam reperisse: Quae omnia, cum in invidiam

San.

Sanctae Religionis Catholicae, ad traducendam ac diffamandam Venerabilem Societatem, ad circumveniendum, scandalizandumque imperitum vulgus, excogitata sint; intermittere nec debuimus, nec voluimus, quin hisce literis, publicè coram DEO, & toto mundo testaremur, libellò illò famosò, & contumeliosâ Cantilenâ, contra DEUM, contra jus, aequitatem, ac veritatem, injuriam fieri predictis Patribus; illòsque flagitiosi illius homicidii, prorsus immunes esse; & omnia, quae infami illo Pasquillo in illos dicta sunt, falsissima esse, ex solo odio, invidia, malevolentiaque adversariorum orta, eò quòd videre ac ferre non possint laudabilem, DEOque placentem industriam, zelum, & fructum, quem in Ecclesiâ DEI adificationem Patres Societatis conferunt, haesum refutatione, hominum conversione, irreprehensibili honestaque conversatione. Vita, studiis, ac eruditione. Ut igitur huiusce modi ora mendaciloqua, diffamatorisque ac calumniatores publi-

ci,

Régi nyomatatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318. Ig. J. /

ei, confundantur, ac erubescant; discantque probi omnes, cavendum sibi, nec nimium ipsis credendum: In horum omnium fidem, literas manu nostra subscriptas, Ducalique sigillo communitas, dandas duximus ac concedendas. Datum in Civitate nostra Monacensi, 11 Junii, 1607.

MONACENSIS CIVITATIS
TESTIMONIUM.

Nos Consul, & Senatores Ducalis & Metropolitanae Urbis Monachii in Bavaria, omnibus ac singulis literas nostras inspecturis, officia nostra, amicitiamque ac salutem deferimus. Notum facimus etiam universis, quod cum sexta Junii proximi praeteriti, nos in Curiam convenissemus; oblatae sunt nobis, ac lectae, tres contumeliosae, mendacesque Cantilena, hoc eodem anno diversis locis editae: Prima, à Joanne Lantzenperger, Norinberga: Altera, à Valensino Schönigh, Augusta: Tertia vero, Lavinga. Quae quidem, ut aper-
tum

244

tum prodant mendacium, nec tempore, nec loco, nec nomine inter se conveniunt. Summarie verò continent, quasi Patres aliqui, Venerabilis Societatis JESU, hujus Collegii, aliquas honestas Virgines stuprassent; & inter alias, Philippi Stabel hospitis publici (cujus tamen nominis nemo omnino in tota Civitate nostra reperitur) filiam, quam alter libellus, Elizabetham; alter, Christianam nominat, gravidatam, mense Januario, nocte intempesta, in ipso templo mactassent, ac sepulturae tradidissent. Cujus facinoris, nos per veredarium, qui in templo fortè obdormiverat, lassus ex itinere, remque totam speculatus fuerat, certiores facti dicimur, erutique cadaveris indicio, intellexisse homicidium; captisque quinque Patribus, eos forcipibus ignitis disceptos, excisis primùm è tergoe loris, in rotam egisse. Reliqua verò copiosius famosae cantiones prosequuntur.

Quia verò Cantilena illa, manifestum ac planè Diabolicum mendacium continent,

245

Régi nyomatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

vent, constitutionibus etiam Sacri Romanæ Imp. famosos libellos severissimè prohibentibus, consrarium: mirari satis non potuimus, qua fronte publicum hoc ac Notorium mendacium spargi poteris; cùm omnibus, qui apud nos commorantur, cujuscunque Religionis hominibus, notissimum sit, Reverendos Patres Venerabilis Societatis JESU, multis jam annis, apud nos, honestam, probam, castam, inculpatam, ac planè Sacerdotalem, Religiosamque vitam vixisse; indefessòque studio summis aequè ac infimis, assiduè suam operam locasse, in Divini Verbi prædicatione, Confessionibus excipiendis, Juventute erudienda, aegrotantium cura. Quibus omnibus id assuevi sunt, ut non tantùm Clementissimo Principi nostro, aliisque viris primariis, sed nobis etiam, gratissimi semper, charissimique fuerint, & futuri sint deinceps: nosque multum DEO debere fateamur, quòd civitas nostra ipsis non destituatur. Et quanquam neminem cordatum ac sapientem fore cre-

damus, qui mendacibus illis Cantilenis assensum sit præbiturus: nihilominus simplicis plebecula nimia credulitati, quavis falsa pro veris acceptanti, consultum cupientes, pro defensione veritatis, scandaloque simpliciorum idiotarum devitando, publicò ac authenticò scriptò nostrò, omnibus testatum facimus, Cantilenas prædictas, nihil aliud continere, quàm apertam diffamationem, manifestumque mendacium ita, quod in iis, nulla penitus particula vera reperiatur, nec quidquam simile hinc apud nos unquam contigisse, imò nec rumorem, indicium, aut suspicionem hac de re fuisse.

Atque ideo, Patribus Venerabilis Societatis, hoc crimine falsi, quin & Nobis, quasi Religiosas personas tam atroci supplicio peremissemus, summa irrogatur injuria, contra DEUM, contra veritatem, Jus & æquum. Nosque prædictos Patres simul & nos ipsos, horum & similium impudicorum facinorum, innocentes ac innoxios pronuntiamus. Magistratus verò omnes obnixè rogamus,

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.j./

ut non solum in suis Diocesibus, huiusmodi fictas, ac falsas Centilenas abrogare, ac prohibere velint, verum etiam, si criminator d.prehendatur, juxta statuta Imperii in illum animadvertant. Parati vicissim in similibus causis, pro viribus satisfacere omnibus, ac gratificari. In horum omnium fidem, has literas publico typō excudi. & Civitatis nostrae Sigillō plura exemplaria muniri volumus. Datum Monachii 12. Junii, Anno 1679

Ezek így lévén, akarnám érteni, miért gyaázák efféle találmányokkal magokat az Atyafiak? nem tudgyáké, hogy semmivel nagyobb gyanuságban nem eshetnek, mint az ilyen szemtelenségekkel? mert, bizony, a' kinek igazságátul óltalma vagyon, nem veti remétségét az az hazugságban.

IX. KERDES. Nem csak (a) Sz. Agoston, de az Sz. Irális azt tanítja:

(a) Aug. Epist. 54. Ezech 33. v. v. 15. Tob. 4. v. 16. Math. 7. v. 12.

tya: hogy, a' kierővel hatalommal, vagy titkon 's oroszva az más ember marhájában részesűit, bűncinek bocsanattyát mind addig sem nyerheti, míg az ő kár-vallott atyafiát tehetsége szerént meg nem elegiti. Mert az Természetben óltatott törvény azt mutattya: hogy, máshoz olyanok legyünk, minéműnek kívánunk egyebeket lenni mi-hozzánk. Ha azért mi nem akarunk, marhánktul meg-fosztatni; és a' ki-miatt kárban estünk, az kívánjuk hogy meg-élegítessen: ugyan ezennel tartozunk mi-is felebarátunknak. Ez ily nyilván-való igazság lévén, mi az oka, hogy az Uj Prædikátorok errül nem gondolkodnak, és az ő Juhokat nem kötelezik az Restitutióra? Köz beszédé vált immár, hogy, (a) Beati possidentes; Bóldogok az kiknek kezekben katefok: és akár-honnan legyen, de vagyon begyekben. Bizony,

(a) Maledicti possidentes aliena,

Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:
/318.1g.j./

zony, az Luther Atyának, ha tud-
ván tudgyák-is, hogy, igazságok
nincs valamihez, de affelől mind
addig birják, valamig az Törvény
erővel ki nem vonzza kőrmök-köz-
zül. Az én tanácsom-szerént, job-
bólna, ha azt az üdöt, mellyet az
Catholicusok rágalmazásában töl-
tenek az Prædikátorok, efféle hafz-
nos és szükséges tudományokra for-
dítanák. Talám félnek, hogy az
Sola Fides, Egyedül magán üdvözi-
tő Hitnek fundamentoma fel-for-
dúlna, ha még Jamborság's igaz-
ság-is kivántatnék e' mellé? talám
attúl-is tartnak, hogy ha az *Restitu-
tio* emlegetnék, magokat-is meg-
sentencziáznak az Uj Prædikátorok?
mert ōk-is az régi Jamboroktul, az
igaz Papoknak adatott jóvedelmet,
törvénytelenül, erővel, hatalom-
mal, az Fundátorok rendelése és
és Testamentoma-ellen birják.

X. KERDES. Azt-is örömeft tud-
nám: Honnan, legyen, hogy az igaz-
mon-

mondáshoz ily szerencsétlenek az
Prædikátorok? Bocskai István ól-
talmára, egy roz *Apologiáskán* ír-
nak az Felföldi Calvinisták. el-ál-
mélkodom rajta, mint tudtak egy
egy marczonaságban annyi Hazug-
ságot fuzni! I. Jesuiták hírének
mondgyák; hogy Bocskai Ariánus
völt. Ha jámborok, miért nem
adgyák emberét ennek az hírnek?
Kicfoda? hol? miudőben? irássalé,
vagy szóval? ki előtt hirdette ezt
Bocskairul? En külömben nem-is
hallottam (a) hogy gyanuság völt
az Bocskai Ariánuságáru, hanem
ebből a' ti irástokból. II. Azt-is
az Jesuitákra kenik; hogy ōk az
Magyarságot, (b) vad, paraszt, isten-
telen nemzetségnek nevezik, mint-
ha kőzöttünk csak árnyéka sem vól-
na az Keresztyénségnek. Itt-is azt
mondom: hogy, mind addig pirúl-
lyon orczátok, mig fel-nem irjátok,
mi-

(a) *Excusatio non petita, est accusatio.*
(b) *Barbara, profana.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.1g.j./

mikor? ki-előtt? kicfoda? mely Országban? mi-módon hirdette ez dolgot az Magyar nemzetről? En sem szánám hazudtát mondani annak, a' ki efféle gyalázattal terhelné nemzetségemet. III. Abann-is jól meg-vonfátok az bagariát; hogy, Magyar országban nincs, ki magát nyilván Ariánusnak mondaná. Erdélybenn-is kevesen vannak. Mert Pécsben, és vidékiben nyilván regnálnak az Ariánusok, mivelhogy az ott-lakó Calvinisták, az Dávid Ferencz iskolájában mentek. Erdélyről, akárnam ha igazat mondanátok: de ha Kolosvárat, Thorlát, Enyedet, Deft, láttátok volna, nem mondanátok hogy kevesen vannak az Ariánusok. IV. Czigányság az-is; hogy az Magyarok minnyájan bé-vőtték az Helvéczi Confessiót, ez-előtt harmincz-kilencz esztendővel. Foga sincs hát immár az nagy vénség-miatt Hiteknek, ha még ez-előtt harmincz-

elz-

esztendővel gyarapodott. Azt tudgyák ezek az tormában esett férgék, hogy a' mit egyfzer Debreczembe egynehány Kosta Prædikátor jóvá hagyott, azt egész Magyar ország mind imádgya. Vezetéke ennek az Hazugságnak az-is; hogy Magyar-országban kevesen vannak az Pápisták; azok-is házoknál, és nem Szentegyházban gyakorlyák hiteknek rend-tartását. Mondom én, hogy ezek azt tudgyák, hogy nem egyéb Magyar ország, hanem az Tiszán-rúl egy Falu. Ha fészkekből ki-tekintenének, dicsértefsék az Ur Istennek szent neve, szemek fájdalmáig nézhetnék sok részeiben Magyar-országnak az igaz tudománynak virágzását. V. Nem talállyák abbann-is az tárgyot; hogy Magyar országban kevesen vannak az Augustai Confessiónak óltalmazói, 's azok-is az Helvéczi Calvinistákkal nagy egygyességben 's Szeretetben vannak. Mert, az Cal-

Lev. IV.

B

vini-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

vinistákhoz képest, igen-is sokan vannak az Augustai Confessio pártján. Az Atyafiságot a mi illeti erről ítéletet tehet, valaki megtekinti az Kassai Iskola mesternek Gravérus Albertnak, és az Bártfai Páztornak Severinus Scultetina írásit, mellyekről másutt emlékezünk.

XI. KERDES. Mi az oka, hogy az Halottakért-való imádságok kárhozzattyaatok: holott az *Augustana Confessionnak Apologiája* meg nem meri tiltani az Halottakért-való könyörgést?

XII. KERDES. Hogy meritek kárhozzatni az Római Ecclesiát: holott az Augustai Confessio, az Hirdetéseiben egy pontnyira sem akar ettől el távozni?

XIII. KERDES. Mi az oka, hogy az kőtséget az Isten Törvényének meg-tartására intitek: holott másfelől azt hirdetitek, hogy semmit meg nem tarthat az Isten Törvényében?

XIV

XIV. KERDES. Micsoda indokból fenyegethetitek az kőtséget Istennek haragjával, és az kárhozzattal: holott másfelől azt akarjátok, hogy minden bizonnyal higgyék, hogy ők az Istennek választott kedves fiai; és hogy soha az Isten től nem szakadhatnak, a' kiket egyszer magához fogadott az Ur Isten, mert azokban az Bűnt sem tartya várkelesnek ő Szent Felsége?

XV. KERDES. Hol vagyon okozások és okosságok az Prædikátoroknak, mikor az kőtséget intik valami Jó cselekedetre: holott másfelől el-híretik az emberekkel, hogy minden Jó cselekedetekben várkelesnek Isten-ellen; és hogy minden vétkekkel kárhozzatot érdemel az ember? Ez így lévén: mind egy, akár Jó cselekedetre, 's akár gyilkosság-ra incesen valaki engemet. mert mind az örök kárhozzatra méltó cselekedetre izgat.

B a

XVI.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. ig. j. /

XVI. KERDES. Ha az egy Hit élégséges az mi igazságunkhoz miért kellene magunkat fárasztanunk az Jó cselekedeteknek haszontalan munkájában? El-lehetünk minden Jó cselekedet-nélkül, ha az Hit élégséges.

XVII. KERDES. Mi az oka, hogy az Papok gyalázattal meg nem elégsztek, hanem az égbe-is pökdöftök, Kristus Urunkat mind személyében, 's mind tanításában gyalázzátok, és az ő Apostolit-is maradozásátok? Ti szótok: hogy, Kristus Urunknak viszsa kellett beszédét mondani: hogy, sokban tudatlan volt: hogy az Apostolok-is ütötték véretek dolgokat.

XVIII: KERDES. Mi az oka, hogy Lutherrel, és Calvinussal egyetemben Istenre kenitek minden rút ékelenségeket; és azt fogjátok ő Sz. Felségére, hogy ő kiztet, erőltet, vonson, kételenit benneteket minden latorságra; holott az Isten

Isten ő-magáru az hirdeti, hogy senkinek tört nem vét az bünre, sőt jóra izgattya Malasztával az embert?

XIX. KERDES. Hol tartják eszket, a' kik Calvinust követik az Ur vacsorájának tudományában: holott ő ön-maga ki-fakasztja, (a) hogy, ez világon annál hihetlemb dolog nincsen, mint a' mit ő tanít az Sacramentomról?

XX. KERDES. Kérek válaszal mondgyák-meg azt-is az Atyafiak, ha minnyájan pokokra hányattaké, valakik az Apostolok idejétől-fogva Luther Mártonig éltenek, irtanak, tanítottanak? Ha ezek-közzül sokan üdvözültek, noha Lutherrel nem ezimboráltak (mint az pártos Tanítók-is meg-vallyak:) mi szükség volt az törött útat, elhagyni? új ösvényt irtani; holott az régi Jámborok nyomdokinn-is üdvözülhattunk volna?

B 3

XXI.

(a) Calv. lib. 4. cap. 17. n. 24.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. Ig. J. /

XXI. KERDES. Mi az oka, hogy Sz. Agostont, Gergelyt, és egyebeket, ti-magatok Szenteknek neveztek; noha ők az Halottakért való imádságot, az meg-dücsöülést Szenteknek való könyörgést, szinte úgy gyakorolták, mint szinte most az Római Keresztyének?

XXII. KERDES. Magatok-is azt valljátok, a' mit az régi Sz. Doctores egyenlő értelemmel tanítanak: tudni illik, hogy az Római Anyaszentegyház, Urunk születése után Eot száz egész elztendeig, semmiben meg nem csáválta, uj kaptra sem vontá az Apostoli tanítást. Mi az oka tehát, hogy ti abban nem akartok maradni, a' mit az első Eot száz elztendő-alatt hitt, vallott, és tani ott az Római Gyölközet?

XXIII. KERDES. Azt-is örömele érteném: ha, vagyon-é oly Lelki Pafztor, o'y Doctör, o'y Confessor, kihez nem valaki közü letek ragalzkodni? az az, Vagyon-é oly

Prædikátor, ki azt merje mondani, hogy bé-vézi, valamit Luther, valamit Calvinus, valamit az Angolai Confessio tanított? Mert én még ez ideig azt ihallottam tölledek: hogy, nem gondoltok, sem Lutherrel, sem mással; az menyiben Luther eggyez az Sz. Itással, kedvesen fogadgyátok; a' hol elugrik az sínór-mellől, ott ám heverjen az sárban, senkinek nem kell utánna ugrani. Ez illyen szabadságból, és az Nyáj Vezérenek meg-itiléséből's meg-vetéséből, mely nagy kétségben esések és tibolyodások követhessenek, ez-előtt bővségesen meg-magyarázók. Vólnának több Kérdezkedésim-is: de hogy az válasz-térelt meg ne unnyátok, más szorra-is hagyok bennük.

Im érte Dignitásod, minémű bajos Kérdésekkel sürgetnek bennünket az Pápista emberek: de mivel

hogy

Régi nyomtatványok, Eperjes tud.könyvtár:
/318.ig.j./

hogy ezeknek fejtegetésére nem minnyájan érkezünk, az te hegy elmédnek, és fényes tudományo sugárinak tartatott ez az dicsőség, hogy bé-dugjad szájokat az Pá-pstáknak. Légy egészségben.

POST SCRIPTUM.

Nem régen azzal orozáza egy ember engemet, hogy mi igen dicsekedünk az Sz. Irásnak tiszta tanításával, de azért gyakran elmegyünk az linea-mellől. Ezt llyen Peldákkal vastagítá: 1. Sz. Pál azt parancsolja: hogy az. (a) Irás nélkül adatott Traditiókat is meg-tarcsuk. 2. Az-is ő mondála: hogy, (b) Szent-ség és Sacramentom az Házaság. 3. Sz. János írja: hogy, (c) nem csak a' Hit által igazulunk, hanem az Jó cselekedetekből-is. 4. Sz. János, nem hogy lehetetlennek mondaná az Istennek parancsolatit, de sőt azt mondgya, (d) hogy ezek nem nehezek. 5. Sz. Pál szava az-is: hogy (e) ember nem vétkezik minden cselekedetiben. 6. Az-is Sz. Irás: hogy, (f) az Igazak sem tudgyák, ha szeretetre méltók vagy haragra. Ezek telyefséggel ellenkeznek az Luther Szent Irásával. Azért, kérlek, add tuttomra, Mi údó-táiban, és ki hozta alá meny-országból az Luther Sz. Irását, mely az Apostolok Irását fel-forgattya?

(a) 2. Thes. 2. v. 6. (b) Eph. 5. v. 22. (c) Jac. 2. v. 24. (d) 1. Joán. 5. v. 3. (e) 1. Cor. 2. v. 28. (f) Ec. 9. v. 1.

ÖTÖDIK LEVEL.

Bálványozok, és Hittül-szakadtak az új tanítók.

Az Calvinus zászlója-alatt vitézkedők csillagának,

ALVINCZI PETERNEK.

AZ meg-romlott emberi természet fel-éppítő EL SABAOTH, lelki világosságnak fényességével meg-áldgya 's bé-tölcsé Dignitásodat. Irásomhoz-való kedvetlenségét Humanitásodnak, értenem adgya ez az halgatásra meg-keményült csendesség, mely sok kérésimet és úntató leveleimet, csak siketségre vészti, és fül-mellől bocsáttya. Nem-is terhelném továbbá-való irásimmal bősületes Méltóságodat, de nagyra viszi embert az kételenség. Bizony,

Lev. V.

A

zony,

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. 18. j. /

zony, oly gyalázatos bűzbe keveré
 ré minap az egész *Ministeriumot* egy
 Pápista ember, hogy, ha abból ide-
 jén ki nem tisztulunk, maradéki-
 nak-is lézzen Fontáni szöze miatta.
 Mert, há gyakor eséssel az kicsiny
 csepp-is lyikat vér az kemény kö-
 vön, nagy dolog, ha rajtuk-is
 fogni nem kezd az fok pirongatás.

Szemembe mondá minap egy Pá-
 pista ember: hogy, mint az Hit-
 nek egyik Agazattyát, ugy hiszi
 ő, hogy az Lutherista, és Calvinista
 Prædikátorok Eretnekek; noha,
 ugymond, szidalom és gyalázat-
 képpen senkit ezzel az böcsüllet-
 len névvel nem illetek 's nem hara-
 gítok. Midőn erre azt mondtam
 vó na; hogy, el-szenvedhetetlen
 kissebségünkre vagy on ez nekünk:
 Felele az Pápista ember; Ládd-é,
 mely nehéz a' dér az békának? Az
 igazat sem halhattatok mi-től-
 lük; noha ti minket minden szá-
 vatokban, nagy hamissan, Bálvá-
 nyo-

nyozóknak, Antikristusoknak, Ba-
 bylóniai latroknak neveztek. De
 hogy se szidalomnak, se boszszuság-
 ból származott gyalázatnak ne
 tartsd, mikor valaki közzüllünk
 (néha talám helyetienul-is, mert
 Atyafiúi szeretetből származott bá-
 nattal, 's nem szidalmazó bosz-
 szontással kell ezt az nevet említe-
 ni) titeket Eretnekeknek nevez, ha
 szerét tehetem, magaddal-is el-hi-
 tetem, hogy igazán, és nagy okkal
 viselitek ti ezt az nevet.

§. I.

*Az Eretnekség mely gyalázatos
 dolog.*

SZ. Hieronymus azt írja Pamma-
 chiusnak: hogy, ha szinte az
 Urunk tanácsa szerént, egyéb rend-
 béli gyalázatot és szidalmat el-nye-
 günk és halgatunk-is: de az Eret-
 nek nevet le-rázzuk magunkról.
 mert az Eretnekség, Istentől való
 el-szakadás, mely az embert amaz

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318. ig. j. /

drágalátos kincstől, az igaz Hit-
től meg-fosztva: (a) *Nolim in suspi-
cione Hæresis quemquam esse patientem.*
Az Sz. Atyák életébenn-is, egy Sz.
Jámborral olvassuk: hogy, miko-
ron sok egyéb vétkekkel szemben
szidalmazták, békével tűré: de mi-
kor Eretnek névvel terhelnék, azt
bezzeg el nem halgatá; mint szin-
te hogy Urunk sem vévé siketség-
re, midőn őtet Eordongós névvel
kissebbíték. Méltann-is szörnyí-
tik az Eretnek nevet: mert, minek-
utánna Christus Urunk azt paran-
csolta, hogy (b) Pogánynak tartsuk
a' ki az Anyaszentegyháznak nem
enged; az igaz Keresztyének, min-
den gyalázatra méltónak ítülték az
Eretnekséget.

Azt mondgyák azért: hogy, az
Eretnek ember nem érdemli az Ke-
resztyén nevet; noha mint egy hi-
mes

(a) Hieron. ad Pammach. adversus er-
rores Joānis Hierosol. (b) Matth. 18. v. 17.

mes koporsók, külső szinnel Ke-
resztyénséget akarnak mutatni (a)
*Si Hæretici sunt, Christiani esse non pos-
sunt. (b) Sed quemadmodum Diabolus
Christum sæpè mentitur, Christus tamen
non est: ita nec Christianus videri po-
test, qui non permanet in F. dei verita-
te. (c) Christianus non est, qui in Chri-
sti Ecclesia non est. (d) Nomine tenus
invenitur Christus apud Hæreticos (e)
Dealbati sunt nomine Christiano. (f)
Omnes Hæretici, Christiani non sunt.
(g) Cùm Novatiani, aut Marcionisæ,
seu quilibet alii nominantur, Christiani
esse desierunt, qui Christi nomine amisso,
humana vocabula induerunt. Azért,
mikor Liberiusnak az Arianus Csá-
szár alamisnát nyujtana, ugymond*

A 3 Theo-

(a) Tert. Præs. c. 7. 14. 16. 37. Et de carne
Christi c. 2. (b) Cyprian. de Unit. Eccles.
n. 48. (c) Aug. tom 10 serm 1 in Vigil. Pen-
tes. c. 12. (d) Idē Enchir. cap. 5. (e) Lib. 1.
cont. Parmen. c. 7. (f) Hier cont. Lucif.
init. (g) Lact. l. 4. Div. instit. cap. 30. Id.
Athā. Orat. 2. cont. Arian. init.

Theodorétus, *Lib. 2. cap. 16. in fine*,
 így felele néki az Pápa: *Quin tu abi,*
 & *Christianus prius efficere* Továb-
 mégyen Sz. Ambrus, *Lib. 3. de Fide*
ad Gratian. cap. 3. és azt mondgya:
 hogy, az Eretnek, gyalázatosb az
 Sidóknál, kik Urunkat meg-feszít-
 ték; *Tolerabilia sunt tentamenta Dia-*
boli, quam argumenta Arii. Deestan-
di Judai, qui Carnem Domini crueifi-
cerunt: detestabiliores tamen arbitror
eos, qui Divinitatem Christi cruci sub-
ditam crediderunt. Aquinás Tamás-
 is bátran írja: *2. 2. Quast. 10. art. 6.*
 hogy, az Sidók tévelygésénél, vesze-
 delmesb az Eretnekek hitetlensége.
 Ezzel sem elégeznék-meg az Sz.
 Doctörök, hanem az Eretneket, egy-
 mák szemmel sem itílik jobbnak az
 Pogánynál: (a) *Nihil refert, Hare-*
tici sint, an Gentiles. De Haretico sic
loquendum, sicut de Gentili. (b) In-
tolerabile est, & à sana Fide devium,
 Ha-
 (a) *Hier. cont. Lucif. init.* (b) *Aug. 21.*
Civ. c. 25.

Hæreticorum meliorem esse causam
quam Paganorum. Sőt az meg-tisz-
 tított, és az után hét gonosz-
 szab ördögül meg-fzállott háznak
 példájából, bizonyítja egy régi
 tudós ember, hogy rozszeb minden
 vagyon dolga az Eretnek ember-
 nek, hogy sem az Pogánynak: (a)
Hæreticos, Gentibus esse peiores, dubi-
tas nemo. Nem csak annyiból va-
 gyon pedig nehezebben dolgok,
 hogy nagyobb bünterést kell fejekre
 várni, *2. Pet. 2. v. 21. Matth 10 v 15.*
 de azért-is: mert, az Arany-szájú
 Sz. János mondása-szerént, *Homil.*
50. ad Popul. Antioch. az Pogányok
 vallása, *quandam habet consequentiam,*
 egybe-szótt és kötöztetett; eggyik
 az másiktul füg; fel nem forgattya
 egy része az többit: De az Eretne-
 kek tudománya, magával sem fér
 egybe, hanem, a' mit egy-felől jó-
 vá hágy, más-felől azt fel-zavarja.

A 4 Mi-

(a) *Autor operis imperf. homil. 30. in*
c. 22. Matth.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318. 18. j. /

Mivelhogy az Eretnek ember, bé-
véfzi az Anyaszentegyház bizony-
ságát az Sz. Irásról, meg-verti ma-
gyarázattjárul. Azt meri azért
mondani Sz. Tamás, *Secunda 2. Quast.*
5. art. 3 ad 1. hogy, a' ki Eretnekség-
ben esik, annak minden vallása csak
vélekedés, mert semmit úgy nem
hiszen, mint az Keresztyén ember-
nek hinni kellene.

Továbbá: Mivelhogy Sz. János
írja, *2. Joan. v. 9.* hogy, annak Iste-
ne nincsen, a' ki el-szakad az Igaz-
ságtól, azt merik mondani az régi
Szentek: hogy, *Atheus*, Isten-nél-
kül vagyon az Eretnek ember: (a)
Aëtius contentiosas nugas connexuit,
ob quam etiam causam Atheus est dictus.
Sokan azt vítattyák: hogy, min-
den Eretnek Bálvány-imádó, mert
magát nemnémű képpen Isten-gya-
nánt bőcsüllí, mikor az önnön
találmányát Isten igéje gyanánt
véfzi:

(a) *Mani-*
Socrat. lib. 2. cap. 35.

(a) *Manifestum tibi sit, nullum errorem*
in Religione esse potuisse, si anima pro
DEO non coleret Animam, aut corpus,
aut Phantasmata sua. (b) *Omne dog-*
ma contrarium veritati, adorat opera
manuum suarum. (c) *In corde creden-*
tium ponitur idolum, quando novum
dogma constituitur. (d) *Hæresum prin-*
cipes, simulacra dogmatum suorum, ar-
tifici corde componunt; & venerantur
ea, quæ à se sciunt simulata. (e) *Ab idolo-*
latria non distant Hæreses. Végezetre:
Az Eretnek embert, Anti-Christus-
nak nevezik az Szentek; mint ennek
előtte fel-jegyzők: (f) *Est tertius*
Anti-Christus, Arius aut Sabellius, imò
omnes sunt Anti-Christi, qui pravâ nos
interpretatione seducunt. Sőt Hiéro-
nymus, *Contra Luciferian. in initio:* ugyan

A 5 Po-

(a) *Aug. tom. 1. de vera Relig. cap. 10.*
(b) *Hieron. in Isa. 2. Repleta est terra.*
(c) *Jerem. 32 Et posuerunt* (d) *Isa. 44 Id.*
Ose. 2. Et nunc revelabo. Ose 4. Es come-
dent. (e) *Tert. Præs. cap. 18. Idem Liri-*
nens. c. 15. (f) *Amb. l. 10. in Luc. c. 21.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

Pokolbéli ōrdōgnek meri mondani az Eretneket: *Omnes Hæretici, Christiani non sunt: Diaboli sunt.* Annak okáért, noha, a' mint Sz. Agoston-tul (a) hallók, egyedül nem járhat az Eretnekség, hanem csordával hordozza magával az vétkeket: de mindazáltal, ha egyedül ō-maga találtnék valakin, bár egyéb jószágokkal tellyes volna-is, csak az egy Eretnekségért ōrökké el kellene kárhozni, ugymond Sz. Agoston: (b) *Constituamus aliquem, castum, continentem, non avarum, non contentiosum, patientem, quietum, nulli invidentem, sobrium, frugalem, sed Hæreticum: nulli utique dubium est, propter hoc solum, quod Hæreticus est, Regnum DEI non possessurum.*

Mivelhogy azért az Eretnekségben, ennyi fok rutság elegyített, az Ur Isten-is ki-átkozta, és, mint rühes Juhokat, el-szakasztotta az Eret.

(a) *Aug. tom. 7. l. 4. de Bapt. con. Don. c. 20.* (b) *Idem ibid. c. 18.*

Eretnekeket az ō nyájátúl. (a) Azért parancsollya: hogy, Pogányoknak tartsuk ōket, *Matth. 18. v. 17.* elkerüllyük megszé-földre, *Rom. 16. v. 17. Tit. 3. v. 10.* csak ingyen ne-is köszöntsük, *2. Joan. 1. v. 10.* mert az ō szavok mint az fene, hamar megdögleli az embert, *2. Timoth. 2. v. 17.* E'hez tartotta bezzeg Szent János Evangelista magát. ki midőn az földő-házban menvén, Cherinthust látta volna, ki-futa, mint egy dögös helyrül: *Iren. lib. 3. cap. 3.* Az ō tanítványa-is Polycarpus, Márciont elől találván, Ōrdög elsőszülöttének köszönté őtet: *Euseb. lib. 4. cap. 14.* Origenes inkább akará irásával keresni kenyerét, hogy sem egy udvarba maradni Samosaténus Pál Eretnekkal. *Euseb. lib. 6. cap. 3.* Samolata várssának, Vá lens Császár Ariánus Püspököt ada, ki midőn az hév-vizben földődnék, senki az

(a) *Vide 2. Theff 3. v. 6. 1. Cor. 15. v. 33. Deut. 29. v. 18.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

az Keresztyének-közzül nem akara
együtt velle fürödni; sőt az vize-
is-pervátába ereszték, mely az Eret-
nek Püspököt meg mosta vala: (a)
Haeretica abominatione aquas etiam con-
tactas rati, ipsas in cloacas emisere. Az-
után, az útczán játczodozó gyer-
mekek láptája, az Ariánus Püspök
őszvérenek lábát illeté, és az gyer-
mekek, nagy kiáltással meg-égeték
az láptát: (b) *Contaminatum esse pi-*
lam arbitranter. Ugyan akkor me-
zőre gyöltek az Keresztyének, az
Arius mirigyével meg-döglelt Vára-
fokban nem akarván lakozni. He-
raclás Páparul írja Sz. Dienes: hogy,
(c) Szentegyházban sem bocsatot-
ta azokat, kik az Eretnek Tanitók-
kal beszélgettek vala. Mert a' ki
szurkot forgat, künnyen meg-mocs-
kollya kezét, *Ecclesiast. 13. v. 1.*

§. II.

(a) *Theod. lib. 4. cap. 14.* (b) *Theod.*
lib. 4. cap. 15. Niceph. lib. 11. cap. 21.
(c) *Apud Euseb. lib. 7. cap. 7.*

§ II.

Kicsodák méltók az Eretnek névre?

HOgy pedig meg-ésmérhesük,
Kicsodák méltók erre az gya-
lázatos névre, közép úton kell jár-
nunk, hogy két szélül-járó véleke-
déseket el kerülhesünk.

Először azért: Veszedelmes vak-
ságban hevernek, a' kik mi üdönk-
ben azt vitattyák; hogy, (a) valaki
az Fudamentomot, az Christus JE-
sust meg-tartya, és az Hiszek-egy-
Istent mondgya, nem érdemli hogy
Eretnek nevet viselleyen. De, a'
mint masutt-is mondam, ez igen
temérdek hamisság: I. Mert, mi-
képpen az üdvösségre nem elég,
hogy, egy, vagy két parancsolatot
meg-tarcson az ember, sőt a' ki (b)
csak egy dologban meg-botlik, sem
üdvözül: azonképpen, az Istentül
meg-jelent Igazságot, éppen kell
val-

(a) *1. Cor. 3. v. 11. Coloss. 1. v. 18.*
(b) *Jacob. 2. v. 10.*

vallani. II. Az Sz. Irásnak fines ke-
veseb méltósága az *Crédónál*: és szin-
te annyit vértkezik, valaki az Sent
Irashan foglalt Igaságot hátra-ve-
ti, mint a' ki fel-bontya az *Crédót*.
Miért határozod tehát az *Crédóhoz*
Hitedet, és nem az tellyes Sz. Irás-
hoz? Ugy vagyon, hogy nem tar-
tozik minden ember az egész Szent
Írást tudni: de azért arra tejenként
köteleztetünk hogy semmiben az ő
tanításával ne ellenkezzünk szánt-
szándékkal. Azért, ha ki az *Cré-
dót* hínné, de az Anyaszentegyház-
tul eleiben adatott Sz. Irás tanítá-
sát meg-venné, menedéket nem ta-
lálna az *Crédóval*. III. Ha csak azt
kell kárhozott Eretnek számban ir-
nyia, a' ki nem hiszi az *Crédót*: te-
hát, a' ki, vagy tellyesen, vagy vala-
mely részben meg-veti az Sz. Irást;
tagadgya az Gonoszoknak örök
kárhozattját; az Ördögöknek üd-
vótséget ígír; a' Házasságot, Ke-
resztiséget, Ur vacsoráját meg-veti,
és

és több balgatagságot forgat, mel-
lyekről emlékezet nincs az *Crédó-
ban*, nem leszen méltó az kárho-
zatra. IV. Nincs egy régi Eretnek-
ség-is, melly az *Crédót* egy-által-
lyába tagadta volna: mi az oka te-
hát, hogy Pelágiust az Eredendő
bűnről, és az Szabad akaratnak ere-
jéről támasztott hamis tudomány-
ért, az egész Ecclesia ki-átkozta?
miért fáradtak ennyit az Régi Jám-
borok, hogy ki-gyomlálnák, és
meg-fojtanák az Eretnekségeket?
miért akartak inkább halált és szám-
kivetést szenvedni, hogy-sem azok-
kal czimborálni, kik az *Crédót* meg-
tartván, egyebekben haboztanak?
Egy szóért, egy versengésért, átok-
alá vetettek sok hamis Tanítókat,
sőt dögleletesb Eretnekeknek tar-
tatták, a' kik egy, vagy két csepp mé-
reggel akarták az emberek t vesz-
teni: (a) *Nihil periculosius illis Hære-
ticis*

(a) *Amb. som. 2-de Fide cont. Arian-
cap. I.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

ticis esse potest, qui cum integrè per omnia decurrant, uno tamen verbo, ac si veneni guttâ, meram ac simplicem Fidem Apostolicâ traditionis inficiunt.
 V. Elébb-is mondám: hogy nem elég az *Crédót* mondani, ha annak Agazatit hamis értelemben vészed. Mivelhogy azért, a' kik az *Crédót* bôcsülik, nem mind egy értelemben ragaszkodnak a' hoz, hanem, ki egyképpen 's ki másképpen vészik: követkôzik, hogy az *Crédo*-mellett ugyan el-veszhetnek, a' kik ezt hamissan fejtegetik. Az Urunknak Pokolra szállásán, Calvinus kétségben-esést értett. Az *ô* Menyben menetelén, az Lutheránusok egy *Ubiquitást* magyaráznak. Az Anyaszentegyházon, mind Luther 's mind Calvinus, az Választottaknak meg-ésmérhetetlen sokaságát érti. Az Bűnnek bocsánattyan pedig, az vétkeknek be-fôdözését. Es így az több Agazatokbann-is vannak különbözô magyarázatok, mel-

mellyek-közzül csak egy lehet igaz, az többi pedig veszedelmesek. Ha azért az *Crédónak* igaz értelme szük-séges, nem lehet csak abban elég-séges bátorsága senkinek, hogy *ô* az *Crédót* el-mondgya. Nincs tehát, sem az Sz. Irásban, sem az igaz Okosságban ennek az vélekedésnek fundamentoma: hanem csak a' végre gondoltatott, hogy az ember semmit ne gondollyon, akár-melly Valásban botorkázzék; és szem-bé-kötte, akár Istennek 's akár *ô*rdögnek, koczkára vesse lelkét.

Másodszor: Nem kell mind egy lévben sózni, és egy kévében kötni az Kárhozott tudományok követôit. Mert, a' mint Sz. Agoston írja, találkozhatik oly ember, ki ugyan azont hiszi, eggyügyüség-ből, és tudatlanságból, a' mit az Eretnekek; de nem léssen ezzel Eretnekké: (a) *Constituamus aliquem*
Lev. V. B id
 (a) *Aug. tó 7. l. 4 de Bapt. cont. Donat. s. 16. Similia ibi de Animal. 3. cap. ult.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
 /318. 18. j. /

id sentire de Christo, quod Photinus opinatus est, existimantem istam esse Catholicam fidem: Istum, nondum dico Haereticum, nisi manifestatâ sibi doctrinâ Catholicae fidei, resistere maluerit. A' ki azért nem el-általkodott vakmerőségből viszszálkodik, hanem abban marad a' mit Igaznak itél, mivel hogy jobbat nem hallott, Sz. Agoston azt Eretnek embernek nem itéli: (a) *Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, praesertim quam non audaciâ presumptionis suae pepererunt, sed à seductis parentibus acceperunt; quarunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint; nequaquam sunt inter Haereticos deputandi.* Annak okáért, magyarázván a' mit Uruuk mondá, hogy, Ha ő el nem jött volna, és az "Sidóknak nem szóllott volna, vétkesek

(a) Aug. Epist. 162. Similia tom. 6. de Util. creden. cap. 1.

kesek nem vólnának; azt írja: (a) hogy, a' kinek nem vólt oly emberre, kitúl halhatta vólna az Igazat, nincsen annak büne az hamis vélekedésben, és el sem kárhozik az tévelygésért; noha más büneivel magát el-velztheti. Az kinek pedig módgya vólt az Igazságrúl-való tudakozásban, és el-halgatta; bezeg azt immár vétkesnek nevezi Sz. Agoston: (b) *Non enim, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc anima deputatur in reatum: sed quod scire non studuit, & quod dignam facultati comparanda operam non dedit.* Ezekre nézván Salviánus, régi főember, azt írja: hogy, sokan vannak az Eretnekségben-is, az együgyü Afzszony-állatok, és tudatlan Parasztság-közzül, kiket Eretnek névvel nem illehetünk:

B 2

(a) Er-

(b) Aug tract. 89 in Joan. Et Epist. 105. b. quast. vet. & novi Test. q. 69. (b) Aug. tom. 1. lib. 3. de Lib. arbit. cap. 22.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

(a) Errant, sed bono animo errant; non odio, sed affectu DEI, honorare se Deum credentes.

Annak-okáért, az Szent Agoston mondása-szerént, csak az érdemli az Eretnek nevet, a' ki oly hamisághoz ragaszkodik, mellyet tud hogy kárhoztatott smaz Ecclésia, melyben az régi Szentek vóltanak, és amelly előnkben adta az Szent Irást. Mert ugyan-is, a' mint masuttal meg-bizonyítottuk, az egész Keresztyénséget fel-forgattya, valaki csak egy dologban kétefsé tészí annak az Ecclésiának tanítását, melytől az Isten Könyvét vóttuk.

§. III.

Bálvány-imádók az Lutherista, Calvinista Tanítók.

Senki szitoknak ne itéllye, hogy azt nyakatokban rántjuk, a' mi vel ti minket terheltek: mert igazat,

(a) Salvian. lib. 5. de Providentia 10. s. Biblioth. SS. Patrum.

zat, és Luthertől tanúlt dolgot mondunk, ki nem egy helyen írja: hogy, Pogánynál aláb-valóvá, disznová, sőt ugyan őrdögge változtak az ő Tanítványi az Uj Evangelium-alatt. Azt se várja senki, hogy olyan Bálványozást mutassunk az Atyafiakban, minémű regnált az Pogányságban: mert, az Proféták mondási szerént, az Keresztyénségben ilyen Bálványozás nem talál-tatik. Csak azt akarom tehát bizonyítani: hogy, az Uj Tudományok fundamentomi-szerént, nemiműképpen részefek az Atyafiak az Bálványozásban. kit, ugy tet-czik, Calvinus elég nyilván megvalla, midőn az Calvinisták szüvét, Bálványozás műhelyének nevezé: (a) Unde colligere licet, hominis [Calvinistæ] ingenium, perpetuam esse idolorum fabricam.

i. Valaki az Istenben nem hiszen, sőt ő-helyében idegen Istent tisztel,

B 3

az

(a) Calv. lib. 1. cap. 11. n. 8.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. 18. j. /

az valóban Bálványozó. Az Lutheristák, és Calvinisták, nem hisznek Istenben, sőt ő-helyébe idegen Istennek szolgálnak. Tehát ők igazan csak Bálványozók: Az Kötésnek Első Részét, eléggé meg-bizonyítottuk (a) ennek-előtte. Második Részét így erősítem: Valaki az Isten Törvényében semmit meg nem tarthat, 's meg sem tart, egy Istenben nem hiszen, hanem idegen Istent tisztel. Az Lutheristák, és Calvinisták, semmit az Isten törvényében meg nem tartnak 's meg sem tarthatnak. Ergo &c. Ennek az Erősségnek Előljárója, abból kivetetnek: mert az Isten Törvényi. közül egyik az (b) hogy egy Istent higgyünk, és idegen Istent ne tiszteljük. Azért, a' ki semmit az Törvényben meg nem tarthat, ezt is fel kell annak bontani. mert, ha ezt bé-töltené, bizony valamit megtarthatna az Istennek Parancsolat-

(a) Első Levélbe (b) Exod. 20. v. 3.

tyába. Hogy pedig ők semmit az Isten Törvénye-szerént nem cselekedhetnek, a' magok saját mondásokkal meg-bizonyítottuk nem régen.

II. Azt értők Calvinisták: (a) hogy, Bálványozó az, valaki az Isteni tiszteletben, az Sz. Írásban ki-adatott Parancsolat-kivül lépik. Ez ha így legyen, maga fejére csinált súlykot Calvinus, és Bálványozóvá tőtte maradékát. Mert, hogy most egyébről ne szóljak, Vasárnapot, Húsvét, Pünkösöd napját, az Sz. Írásban ki-adott parancsolat-nélkül meg-állik ők-is; és azt hiszem, hogy az Sz. Pál hagyása-szerént, (b) Isteni tiszteletre rendelik az Inneplést, nem tánczolásra.

III. Valaki Isten-gyanánt tiszteli azt, a' ki nem igaz Isten, Bálványozónak nevezetik. Az Lutheristák, és Calvinisták oly állatot tisztelnek Isten gyanánt, melly nem igaz Isten.

(a) Első Levélbe. (b) 1. Cor. 10. v. 31. Colos. 3. v. 17.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 18. j. /

Isten. Mert, ők azt tartják Istent: nek, a' ki embert bűnre kifizeti, tafzittya, és ugyan erőszakkal von- sza; minthogy ezt az magok sza- vainak fel jegyzésével másutt meg- bizonyítók. A ki pedig ezeket csele- keszi, Isten nem lehet semmi-kép- pen.

IV. Valaki amaz egy Ur Jesus Christus helyett, mást imád mint Christust, annak része vagyon az Bálványozásban. Ezt cselekeszi Cal- vinus, és Luther. mert oly Christust imádnak, a' ki, vagy tudatlan és két- ségben esett, vagy minden rut vét- kekkel tellyes; a' mint ez-előtt meg- mutatuk.

V. Ha nem hazudnak az Uj Ta- nitók, az Misé teli Bálványozással. Azért, valaki ezt minden szokot rend-tartással bé-vészi, nem lehet Bálványozás-nélkül. Az Lutheri- sták pedig, Confessiójokban irták nem egy helyen, hogy az Misét min- den régi szer-tartásával egyetem- be,

be, bocsúllettel fogadgyák. Tehát magokat Bálványozókká téstik.

VI. Calvinus azt írja: hogy az Ecclesiátul-való el-szakadás Istent- nek és Christusnak meg-tagadása: (a) *Sequitur, discessionem ab Ecclesia, DEI & Christi abnegationem esse.* Ezent jelenti Urunk, midőn azt parancsol- lya: hogy, a' ki nem enged az Ec- clésiának, azt úgy tarsuk mint Po- gányt, *Matth. 18. v. 17.* Bővsége- sen meg bizonyítottuk pedig ennek előtte, hogy Luther, és Calvinus el-szakadtak az igaz Ecclesiátul. Az- is Calvinus szava: hogy, az Istent nem hiszi, valaki az Istennek itiletit nem rettegi: (b) *Quisquis extincto caelestis iudicii metu, securè sibi indul- get, DEUM esse negat.* Ezt cselekeszik pedig minnyájan az Uj Tanitók, az mint ez-előtt meg bizonyítottuk. Tehát ők az igaz Istent meg-tagad- ták.

B 5

VII. Az

(a) *Cal. lib. 4. cap. 1. n. 10.* (b) *Calv. lib. 1. cap. 4.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318.18.j./

VII. Az Fővényiséget, és Tobzódást, Bálványozásnak nevezi Sz. Pál Apostol, *Ephes. 5. v. 5. Philip. 3. v. 19.* Tehát, jó következőzéssel, Bálványozó tudománynak nevezhetjük azt, melly saját tulajdon természet-szerént, mind azokra 's egyéb-féle vétkekre útat csinál, és szabad menedéket mutat. Ezt cselekezik az Ujságok. Mert el-hittetik, hogy semmit az Isten Törvénye-szerént nem cselekedhetünk. Es nem csak haszontalannak, de ugyan vétkefnek-is mondgyák az embernek Jó cselekedetit. Ezek, és több jó-sült tanítások, minden Istenes igyekezetet meg-fojtnak az emberekben.

§. IV.

Eretnekek az Lutherista, és Calvinista Tanitók.

AZ Uj Tanitók, ugy meg-érdemlik az Eretnek nevet, mint egy Szűz Leány az rósa koszorut.
Ez

Ez ki-tetczik ezekből az erős Bizonyosságokból:

I. Valaki az Christus Anyaszent-egyházában nincsen, azt igazán Hittül szakadotnak, és (ha az tudatlanság meg nem menti) Eretnek embernek mondhatyuk; mint meg-tetezik az Ecclésiárul-való irásunkból. Nincsenek pedig az Christus aklában az Luther, és Calvinista Tanitók; a' mint bővségefen meg-bizonyítottuk-eñek-előtte. *Ergo &c.*

II. A' ki el-szakad az igaz Isteni Tudománytul, azt meltán Eretnekek-közzé számlálhatyuk. El-szakadtak pedig attúl miányájan az Uj Tanitók. Mert magok-is be-széllick, hogy Urunk Születerése-után Eot-száz eisztendeig tisztán maradt az Mennyei Tudomány, és mindazáltal nem tagadhatyák, hogy ők sokkal külömben hisznek, hogy sem a' mint akkor hittének az Hivék.

B 6

III. Va-

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. ig. j. /

III. Valaminémű Okokból méltán Eretnekeknek itiltetett Arius, Nestorius, Eunómius, és több kiátkozott Tévelygők, ugyan azon Okokat talályuk az Új Tanítókbann-is Tehát ōket-is igazán mondhattuk Eretnekeknek. Előljárója az Bizonyságnak abból kitészik: Mert, az Eretnekséghez nem kívántatik, hogy maga-is az Eretnek ember meg-vallya, hogy ō az Sz. Irástúl, és az Isten Igéjének igaz magyarázattyárul el-hasonlott. Sőt minden Eretnekség az Irással-való egyyefséget tettét, és ezzel dicsekedik. Azzal sem léssen senki Eretnekké, hogy azok, az kik külömbet hisznek, azt itilik és bátrann-is mondgyák, hogy az ellenkező Tudományt, ōk nyilván meg-győzték az-Sz. Irásnak szavaival. Mert, ha ez elég vólna, akár-melly Igazságot-is Eretnekséggé tehetnénk, mivelhogy mind Ariusnak, Luthernek, Calvinusnak ugy tetczik, hogy

ō meg-

ō meg-győzi az ō-véle ellenkedőket. Azért, noha Arius erőssen, és, az ō itileti-szerént, világoson bizonyitana az Sz. Irással: de azért ugyan Eretnek nevet viselt. mert, az Irás értelmében el-szakadott attul az Ecclésiátul, melly az Apostolok idejétül-fogva meg-gyökerezett; és az Sz. Irásnak új formán magyarázott szine-allatt, pártot ütött. Ugyan ezen igaz ok, éppen és tellyesen az Lutheristákhoz illik.

IV. Eretnek az, valaki ugyan azon Tudományt követi, mellyért az egész Keresztyén világ, tévelygő Eretnek nevet súított régenten valakihez. Illyenek az Lutherista és Calvinista Prædikátorok; az mint ez-előtt nem tiz vagy húsz ágazatban meg-mutattuk. Ergo &c. Első Részét az Kőrésnek, másutt megbizonyító, és csak abból-is megtetczik, hogy az Calvinus saját nyelve vallása-szerént igaz Apostoli tudománynak tisztasága fényeskedett

B 7

dett

dett az Ecclesiában, közel Eot-száz
elztendeig. Azért, a' mit akkor
Eretnekségnek tartottak, azt mi-is
Eretnekségnek nevezhettyük.

V. Eretnek az, valaki az Apосто-
li tanitással szemben szökik, és az-
zal igyenesen ellenkezik. Az Uj
Tanitók azt cselekeszik, mint ez-
előtt nem egy helyen sok Példák-
kal meg-mutatók. Ergo &c.

VI. Noha az Sz. Irás, az Eretnek-
ségnek mivóitát meg nem határoz-
ta az *Dialecticusok* módgya-szerént:
de azért, könnyen végére mehetünk,
ki légyen az Eretnek. Mert, Elő-
szőr: Görög szó az ERETNEK, és a'
mi nyelvünkön, Választót jegyez;
a' mint ez-előtt hallók Tertullia-
nustól, és ilyen szókkal írja Hie-
ronymus: (a) *Hæresis, Græcè ab Ele-
ctione dicitur; quòd scilicet unusquis-
que id sibi eligit, quod sibi melius esse
videatur.* Az tehát Eretnek, az ki
egyéb

(a) Hieron. in cap. 3. ad Titũ. ibi Hæ-
reticum.

egyéb sinóra és czirkalomra nem
veti az Ő-Vallását, hanem az maga-
tetczésére; az az, a' kinek nincs
egyéb bizonyos nyoma és regulája,
mellyen járhaßon az Hitbéli nehéz-
ségekben, hanem csak az maga eße.
Málsodszor: az Sz. Irás, mikor tu-
lajdon festékivel ki akarja ábrázni az
Eretnek embereket, azt mondgya
felöllök: hogy, szakadált szere-
nek: (a) *Segregant semetipsos: intro-
ducunt sectas.* Mi-töllünk el-válnak:
(b) *Ex nobis prodeunt.* Es annál kü-
lömbet tanitnak, a' mit eleitül-
fogva vöttünk és tanultunk: (c)
*Dissenffiones, præter doctrinam, quam
vos didicistis faciunt.* Ezek pontrul
pontra az Uj Tanitókhoz illenek.
Mert, a' mint eléb meg-mutatám,
az Sz. Irásnak magyarázásában csak
szinte az magok tetczését követik.
Az-is csak szinte magok válaszá-
ból vagyon, hogy, az Ecclesiának
bizony-

(a) *Juda v. 19. 2. Pet. 2. v. 1.* (b) *Joan.
2. v. 9.* (c) *Rom. 16. v. 17.*

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár:
/318. 1g. j. /

bizonyosság-rételét bé-vészik az Sz. Irás Könyveiről; de az Irtának magyarázásárúl meg-vetik. Szakadást. is Ők szerzettek: mert, egyes-egyedül Luther Ión első (a' mint magam sem tagadgya) ki el-töré az járom-szeget, és ki-ugrék közzüllünk Végezetre, az Ő tanítások azon kívül vagon, a' mit az Keresztyén világ tartott és tanított az Apostolok idejtü -fogva; minthogy ezt magok sem földözgethetik az Uj Tanítók. Hogy ha azért az Eretnekségnek béiyegét fel-talállyuk benne, nem látom miért nem kellene Eretnekeknek itilni őket.

VII. Az Lutheristák, és Calvinisták egymás-ellen bizonyosságot tesznek az Eretnekségről; mint az magok szavaiból elégségesen meghallottuk. Azért, hogy ne láttassunk minden szavokban keresztyül állani, ám egyszer legyen igaz mindenik pártnak az másik-ellen támasztott vádolása.

Mind

Mind ennyire nyújtá beszédét az Pápista ember. Azért, nem győzém tovább szégyennel, hanem mondék: Féltő, hogy az Istenek haragja ugyan itten reánk ne szálljon, és az ház-is nyakunkban ne omollyon ezekért az nagy káromkodásokért: hanem, én a' tanács, szaladgyunk ha veszni nem akarunk. Es ezzel az mondással ki-futék az házból: de senki utánam nem jöve, hanem nagy nevertséggel kiáltanikezdenek: Szaladgy Farkas, inadbá az Igazság. Ezeket az Dignitásod próba-kővére küldé. Mellyek így lévén, job nekünk is Hajdúkká lenünk, hogy sem Prædikátorságunkal magunkat 's mást is vesztenünk. Légy békeséggel.

POST SCRIPTA.

Isten nem tudom hová tötte volna a' mi sok Kintornálásunkat. Minap kérdék töllem, mint lehet-e sen igaz, a' mit az Hóltaknál énekölünk: (Fel támadunk minnyájan itilletkor, és mi mind el-változtunk

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. ig. j. /

runk akkor.) Mert Sz. Pál külömbet tanit: Minnyájan fel támadunk, (a)ugymond, de nem változtatunk el minnyájan. Az Görög bőtü szerént, másképpen esik ez az Sz. Pál mondása. De Egy az: hogy, sok Görög könyvek az (b) Deákkal egyeznek. Más az: hogy, az Görög bőtü egybe nem férhet azzal, hogy minden embernek meg kelhalni. Es ugyan Görögül-is cserbe maradna az Halottak éneke, melyben azt mondgyuk, hogy (Mind meg kel halni.) Mert, az Görög bőtü-szerént, így esik az Szent Pál mondása (Nem halunk meg minnyájan.) Erről-is rövid feleletet várok tőled. Isten hozzád.

AZ ALVINCZI PETER
FELELETIRÜL, rövid intés.

SZava-hibető, 's füllel hallottat beszéllő emberektől érttettem, hogy Alvinczi Péter, sok mosdatlan szidalmi-között, Bálványozást, és

(a) 1. Cor. 15. v. 51. (b) Ita Beza in eñ looñ.

és Hit-szegést akart mi-reánk mérget beszédével kenni. Azért hivatalomnak tiszti-szerént, szembe szálék az dűcsőséges vitézzel, és Eot Levelemben, orczájára térítém reánk két ödött fecsegést. Noha pedig arra nem néztem, hogy egyféle állatra nem jó hájat kenni, hanem őtet érdeme-főlött-is mindennütt tiszteféleggel neveztem; tudván, hogy szép szónak szárnya nem szegik: de még-is, hogy-im kifogták az delczegből bátyánkat, és szálaban vetették zaboláját, csuda melly igen orrában dagállya: és nem magára vete, hogy nyersét őtt, 's meg nem emészthette, hanem mosdatlan kézzel, és körmös ujjal kapta hozzám; czifra fortélyokkal, és hajadon pór szitkokkal támada ellenem. Azért, az első két Levélre ira valamit: az többinek megvárogatására, jövendőre köé magát. De mivelhogy, az ag szó-szerént, egyféle állatnak sem jó az első

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. ig. j. /

ső kőlyke, igen csekély tudománnyal, vékony értelemmel, és gondolatlan csácfogással vivé véghez az Feleletet. Es noha elsőben monhon nyúla dolgához, azt álitván, hogy lágy kőrtvélyben harap: de foga törésével érezvén, hogy baraszka-magra talált, békét hagyta a több Leveleknek; az az, megérté, hogy rossz pora volt, és nem mindgyárt buggyan mihent párállik az Prædikátor Uraimé pattantyúja.

Mivelhogy pediglen, ebben a nyomorúlt Feleletben, igen meleyezti Alvinczink az madarat melynek röpülését távul láttya és drágán árúlyja az medve-bőrt maga az medvéjét sem látta; az az *triumphál*, mintha immár az Pápa tul el-vonta volna az Sz. Péter kőcsát, nékem pedig hátra kötött volna kezemet, és tömlőczében kalodában tartana. Annak-okaért hogy meg ne zabállanék az Felelet tétel

ételeből származott kevélységben, én-is hamar inaban lök, 'Imeg-ésmértetem, hogy nállunk-sóval foznak.

Ezt az ő Irására-való válaszomat, mellyet ez-előtt két esztendővel ki nyomtattam, azért nem akarám itt ujonnán ki-bocsátani: mert, a' ki értelmesen olvassa az én-töllem iratott Leveleket, künnyen csak azokból-is meg-tapasztalhattya az Alvinczi fogáfinak helytelenségét.

Intés.

A' hol leveleknek szélén, a' vagy folyasában *citatio* esik, Kalausz számat kegyes olvasó értesse.

Regi seculorum Imortali, & Invisibili, soli DEO HONOR, & GLORIA.

Régi nyomtatványok, Eperjes tud. könyvtár: /318. ig. j. /